EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 19. 6. 2024
SWD(2024) 625 final

PRACOVNÝ DOKUMENT ÚTVAROV KOMISIE

Správa o krajine 2024 – Slovensko

Sprievodný dokument

k odporúčaniu na odporúčanie Rady

k hospodárskej, sociálnej, štrukturálnej a rozpočtovej politike a politike zamestnanosti Slovenska

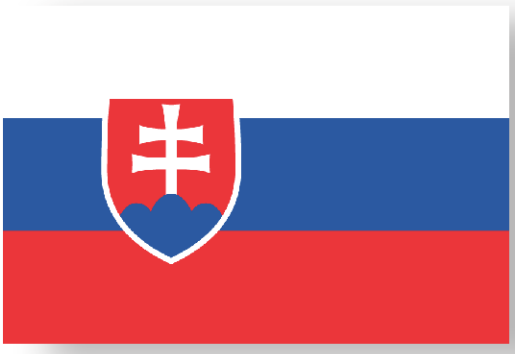
{COM(2024) 625 final} - {SWD(2024) 600 final}

Európska komisia

Slovensko

Správa o krajine 2024

#EURO at 25

PREHĽAD V OBLASTI HOSPODÁRSTVA A ZAMESTNANOSTI

Vyhliadky na rast sa zlepšujú, pretrvávajú však výzvy v oblasti konkurencieschopnosti

Hospodársky rast na Slovensku sa v roku 2023 zmiernil, vyhliadky na rok 2024 sa však zlepšujú ([1]). Slovensko v roku 2023 zaznamenalo spomalenie rastu HDP na 1,6 % vzhľadom na trvalo vysoké inflačné tlaky a stagnujúci svetový dopyt, hoci narušenia dodávateľských reťazcov boli zriedkavejšie. Podľa zimnej hospodárskej prognózy Komisie sa predpokladá, že rast reálneho HDP dosiahne 2,2 % v roku 2024 a 2,9 % v roku 2025. Tento predpoklad podporuje najmä rast súkromnej spotreby a ďalšie investície do automobilového sektoru, ktoré povedú aj k nárastu vývozu. Inflácia sa v roku 2023 začala zmierňovať, stále je však vysoká, pričom sa naďalej prenáša z cien energie a potravín na iné výrobky a služby. Predpokladá sa, že v roku 2024 bude inflácia ďalej klesať, ale ostane na vysokej úrovni. Očakáva sa, že situácia na trhu práce bude naďalej veľmi napätá v dôsledku pretrvávajúceho výrazného dopytu po pracovnej sile, klesajúceho počtu obyvateľov a nízkej mobility pracovnej sily. V dôsledku toho sa predpokladá ďalšie zvyšovanie miezd, pričom v roku 2024 sa očakáva rast reálnych miezd zamestnancov o 7,8 %. Saldo bežného účtu Slovenska zostáva zraniteľné voči výkyvom hospodárskej výkonnosti jeho hlavných obchodných partnerov.

Slovensko je naďalej zraniteľné v súvislosti s nákladovou konkurencieschopnosťou, saldami zahraničného obchodu, trhom s bývaním a s dlhom domácností. Začiatkom tohto roka sa uskutočnilo hĺbkové preskúmanie v rámci postupu pri makroekonomickej nerovnováhe. Zistilo sa pri ňom, že v posledných rokoch bola inflácia na Slovensku vyššia ako priemer eurozóny, čo predstavuje riziko pre jej konkurenčné postavenie ([2]). Saldo zahraničného obchodu v roku 2022 prudko kleslo z dôvodu nárastu cien energie. Hoci bežný účet výrazne klesol na -7,3 % HDP, od polovice roku 2022 sa situácia zlepšuje. Slovensko navyše do konca roka 2022 zaznamenalo mimoriadny nárast cien obytných nehnuteľností vyvolaný trvalým hospodárskym a rastom miezd a nízkymi úrokovými sadzbami, ktoré v priebehu rokov prispeli aj k výraznému rastu hypotekárnych úverov, ktorý viedol k veľkému zvýšeniu dlhu domácností.

Výzvy pre konkurencieschopnosť Slovenska budú vzhľadom na jeho hospodársky model, ktorý obmedzuje produktivitu, pravdepodobne pretrvávať. Po vstupe do EÚ Slovensko spočiatku využívalo náklady práce, ktoré boli porovnateľne nižšie než v mnohých ďalších krajinách EÚ, ako aj silnú integráciu do svetových dodávateľských reťazcov. Tento základ mu pomohol vybudovať odolnosť a schopnosť zvládnuť zhoršenie cenovej konkurencieschopnosti spôsobenej najmä energetickým cenovým šokom a zvyšovaním nákladov práce. Zvyšovanie produktivity sa však obmedzuje na sektor priemyslu, najmä na automobilový priemysel, v ktorom prevládajú veľké spoločnosti v zahraničnom vlastníctve, a netýka sa iných sektorov s vysokým podielom malých a stredných podnikov (ďalej len „MSP“). V dôsledku štruktúry výroby, v rámci ktorej väčšina investičných rozhodnutí v automobilovom priemysle závisí od veľkých nadnárodných spoločností, vedie k zraniteľnosti hospodárstva. To predstavuje hrozbu ďalšieho prehlbovania rozdielov

([1]) Dátum uzávierky údajov použitých na prípravu 27 správ o jednotlivých krajinách bol 15. máj 2024.

([2]) Európska komisia (2024), In-Depth Review for Slovakia (Hĺbkové preskúmanie týkajúce sa Slovenska), pracovný dokument útvarov Komisie [SWD(2024) 84 final].

v produktivite v porovnaní s MSP. Tento hospodársky model bráni flexibilite hospodárstva pri presúvaní zdrojov a výroby medzi sektormi a zemepisnými regiónmi (pozri prílohu 17). Prerozdelenie zdrojov môže pomôcť pri zabezpečení oživenia rastu produktivity, zlepšení konkurencieschopnosti, zmierňovaní regionálnych rozdielov v oblasti hospodárskeho rozvoja a riešení zelenej a digitálnej transformácie.

Slovensko čelí ďalším výzvam v oblasti konkurencieschopnosti, predovšetkým pri využívaní príležitostí, ktoré prináša zelená a digitálna transformácia. Pokrok Slovenska smerom k ekologickejšiemu hospodárstvu spomaľuje vysoká úroveň spotreby energie jeho priemyslu v spojení s nedostatočným financovaním opatrení na úsporu energie, obnoviteľných zdrojov energie a udržateľných hospodárskych postupov. V tomto zmysle sú stále potrebné investície na dosiahnutie uhlíkovej neutrality a udržateľných čistých technológií. Slovenské verejné investície do výskumu a inovácií sú relatívne nízke na úrovni 0,98 % HDP v roku 2022 a patria medzi najnižšie v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 2,22 % HDP (pozri prílohu 11). Okrem toho existuje značný rozdiel medzi zručnosťami pracovnej sily, ktoré sú v súčasnosti dostupné, a dopytom po zelených a digitálnych zručnostiach, ktoré budú potrebné pre budúce pracovné miesta. Tento nesúlad v súčasnosti zhoršuje nedostatočná dostupnosť a využívanie príležitostí na zvyšovanie úrovne zručností a rekvalifikáciu. Okrem toho realizáciu investícií brzdí aj nedostatočná kvalita verejnej správy a verejného obstarávania.

Stav verejných financií sa zhoršil, pričom výzvy v oblasti dlhodobej udržateľnosti naďalej pretrvávajú

Po znížení rozpočtového deficitu v roku 2022 sa stav verejných financií výrazne zhoršil v dôsledku rastúcich výdavkov. Deficit verejných financií sa zvýšil z 1,7 % HDP v roku 2022 na 4,9 % v roku 2023. Prudký nárast inflácie v roku 2023 viedol k zvýšeniu verejných výdavkov zo 42,4 % HDP v roku 2022 na 47,9 % HDP v roku 2023. Tento vývoj bol zapríčinený najmä novými výdavkovými opatreniami, v dôsledku ktorých sa zvýšil deficit ([3]). Naproti tomu príjmy napriek prudkému nárastu inflácie vzrástli zo 40,7 % HDP v roku 2022 len na 43,0 % v roku 2023. Očakáva sa, že deficit verejného rozpočtu sa v roku 2024 zvýši na 5,9 % HDP v dôsledku predĺženia opatrení na zmiernenie vplyvu vysokých cien energií a zavedenia nových výdavkových opatrení. Deficit verejného rozpočtu by mal podľa očakávaní zostať vysoký aj v roku 2025 na úrovni 5,4 % HDP, keďže väčšina výdavkových opatrení má trvalý ráz.

Dlh verejnej správy má počas prognózovaného obdobia rásť. Hoci sa pomer verejného dlhu k HDP v roku 2023 znížil na 56,40 % z dôvodu silného rastu nominálneho HDP, v dôsledku vysokých predpokladaných deficitov sa znovu zvýši, a to na 58,5 % v roku 2024 a na 59,9 % v roku 2025.

Dlhodobú udržateľnosť verejných financií ohrozuje starnutie obyvateľstva. Riziká fiškálnej udržateľnosti zostávajú zo strednodobého a dlhodobého hľadiska vysoké a zvyšujú ich najmä rastúce náklady súvisiace so starnutím obyvateľstva a nepriaznivá počiatočná rozpočtová pozícia (pozri prílohu 21). Demografický vývoj predstavuje značný fiškálny problém, pretože vedie k vyšším výdavkom na dôchodky a v menšej miere aj na zdravotnú a dlhodobú starostlivosť. Podľa správy Komisie o starnutí obyvateľstva z roku 2024 sa očakáva, že index ekonomickej závislosti poproduktívnej zložky (pomer osôb starších ako 65 rokov k osobám v produktívnom veku, t. j. vo veku 20 – 64 rokov) sa od roku 2022 do roku 2060 viac ako zdvojnásobí, keďže stredná dĺžka života sa zvyšuje. Odhaduje sa, že výdavky na dôchodky sa zvýšia z 8,5 % HDP v roku 2022 na 11,3 % v roku 2070, čo predstavuje významné zlepšenie v porovnaní s prognózami správy o starnutí obyvateľstva z roku 2021. Predpokladaná zmena je však stále výrazne nad priemerom EÚ (zmena medzi rokmi 2022 a 2070 o 0,4 percentuálneho

([3]) Medzi opatrenia, ktorými sa najviac zvyšujú výdavky, patrí podpora spojená s vysokými cenami energií, zvýšenie prídavkov na deti a daňového bonusu, zvýšenie miezd vo verejnom sektore a jednorazová výplata 13. dôchodku (sociálna dávka).

Rámček 1: **Slovenská konkurencieschopnosť v stručnosti**

Konkurencieschopnosť Slovenska sa ďalej zhoršovala. Jeho pozícia v rebríčku svetovej konkurencieschopnosti sa v porovnaní s rokom 2022 zhoršila a krajina je z hľadiska inovácií na predposlednom mieste spomedzi krajín EÚ. Slovensko je pomerne dobre integrované do globálnych hodnotových reťazcov a má dobre rozvinutú priemyselnú základňu. V pláne obnovy a odolnosti Slovenska sa riešia viaceré problémy súvisiace so zlepšením jeho podnikateľského prostredia, napríklad znížením regulačného zaťaženia, rozvojom lepšieho výskumného a inovačného ekosystému a zavádzaním obnoviteľných zdrojov energie.

Pretrvávajú však výzvy v oblasti konkurencieschopnosti:

- **nedostatočná diverzifikácia priemyslu a hospodárskych odvetví**, ktorá obmedzuje hospodársky potenciál a prispieva k rozdielom medzi veľkými nadnárodnými spoločnosťami a MSP,
- **nedostatočná kvalita verejnej správy a verejného obstarávania**, ktorá brzdí realizáciu investičných projektov a znižuje kapacitu čerpať z fondov EÚ,
- **nedostatočná digitalizácia, inovácie a rozvoj zručností**, ktoré sú zhoršované veľkými regionálnymi, sociálnymi a hospodárskymi rozdielmi, pričom sa oslabuje produktivita a potenciál dosiahnuť pokrok v zelenej a digitálnej transformácii.

bodu). Toto významné zlepšenie je spôsobené tým, že v roku 2022 bolo opätovne zavedené naviazanie veku odchodu do dôchodku na strednú dĺžku života (s účinnosťou od roku 2031). V slovenskom dôchodkovom systéme však pretrváva niekoľko problémov. Nedávno prijaté opatrenia súvisia s trvalým zvýšením trinásteho dôchodku a znížením penzijných príspevkov v druhom pilieri. Ďalej boli zavedené určité kompenzačné opatrenia, ktorými sa zúžil prístup k nedávno schválenému systému predčasného odchodu do dôchodku prostredníctvom prísnejšej sadzby zníženia sumy dôchodku („malus“ – stanovený na jednotnej úrovni 0,5 %) a postupným naviazaním povinného obdobia dôchodkového poistenia (v súčasnosti 40 rokov) na strednú dĺžku života.

Nízka produktivita práce a nedostatok rovnakých príležitostí oslabujú rastový potenciál

Produktivita práce na Slovensku sa nepribližuje k produktivite technologicky vyspelejších členských štátov. Produktivita práce v posledných rokoch takmer nerástla a krajine hrozí, že bude štrukturálne zaostávať za svojimi partnermi v regióne (pozri prílohu 12). Tento trend nemožno zvrátiť bez opatrení na zlepšenie systému vzdelávania a odbornej prípravy z hľadiska všeobecného vzdelávania (pre deti a mladých ľudí) a zvýšením podielu dospelých vo vzdelávaní alebo odbornej príprave. Tento druhý cieľ by bolo možné dosiahnuť aj využívaním aktívnych politík trhu práce zameraných na motivovanie pracovníkov na zvyšovanie úrovne zručností a rekvalifikáciu. Prebiehajúca zelená a digitálna transformácia si okrem toho vyžaduje kvalifikovaných zamestnancov v konkrétnych oblastiach s cieľom zvýšiť digitálnu intenzitu slovenských podnikov a posilniť postavenie príslušných hospodárskych odvetví. Týka sa to najmä výroby zelených technológií, napríklad v oblasti elektromobility a v odvetví batérií (pozri prílohu 12). Naliehavú potrebu zvýšiť úsilie o to, aby pracovníci získali relevantné zručnosti, je vidieť v prípade všeobecne nahlasovaných ťažkostí, ktoré majú podniky pri prijímaní kvalifikovaných zamestnancov (pozri prílohu 14).

Nedostatok rovnakých príležitostí negatívne ovplyvňuje trh práce a produktivitu. Podľa sociálneho prehľadu, ktorý zahŕňa kľúčové ukazovatele sociálnej situácie v rámci Európskeho piliera sociálnych práv a ciele v oblasti zamestnanosti, zručností a znižovania chudoby do roku 2030, tvoria dve tretiny uchádzačov

o zamestnanie dlhodobo nezamestnaní, pričom veľa žien a marginalizovaných rómskych komunít nie je na trhu práce aktívnych (pozri prílohu 14). Zo sociálneho prehľadu takisto vyplýva, že miera účasti detí mladších ako tri roky na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve je najnižšia v EÚ. Na základe zhoršenia výsledkov 15-ročných študentov v Programe OECD pre medzinárodné hodnotenie žiakov (PISA) v roku 2022 sa navyše ukazuje, že mladým ľuďom chýba minimálna úroveň spôsobilosti v oblasti základných zručností (matematika, čítanie a prírodné vedy) (pozri prílohu 15). Segregácia Rómov vo vzdelávaní navyše svedčí o tom, že Slovensko má problémy so sociálnym začlenením. Vo všeobecnosti medzi regiónmi existuje množstvo rozdielov v oblasti pracovných príležitostí, dostupnosti základných služieb, primeraného bývania a prístupu k zdravotnej starostlivosti, ako sa uvádza v prílohách 14, 16 a 17. Tieto nedostatky majú významný vplyv na výsledky ľudí vo vzdelávaní a na trhu práce, ako aj na produktivitu.

Rámček 2

Ciele OSN v oblasti udržateľného rozvoja

Slovensko dosahuje pokrok vo všetkých cieľoch udržateľného rozvoja súvisiacich s konkurencieschopnosťou a produktivitou (ciele udržateľného rozvoja 4, 8, 9). Musí však zintenzívniť svoje úsilie o prekonanie rozdielu, ktorý ho delí od priemeru EÚ v prípade všetkých týchto cieľov. V prípade cieľa udržateľného rozvoja 9, ktorý súvisí s inováciami, priemyslom a udržateľnou infraštruktúrou, sú výsledky Slovenska pod priemerom EÚ, a to predovšetkým z dôvodu nízkych výdavkov v oblasti výskumu, vývoja a inovácií a nízkeho podielu environmentálnych tovarov a služieb. Udržateľný hospodársky rast je nižší ako priemer EÚ ešte aj po silnej konvergencii v posledných rokoch, pričom reálny HDP na obyvateľa bol v roku 2023 výrazne nižší ako priemer EÚ. Väčšina ukazovateľov zamestnanosti pre Slovensko je na úrovni okolo priemeru EÚ s výnimkou miery dlhodobej nezamestnanosti, ktorá je nad priemerom EÚ aj napriek väčšiemu napätiu na trhu práce (pozri prílohu 1).

Zo 17 ukazovateľov zostáva 10 cieľov udržateľného rozvoja pod úrovňou priemeru EÚ. Okrem cieľov uvedených v predchádzajúcom odseku uvedené ciele súvisia s dostupnou a čistou energiou (cieľ udržateľného rozvoja 7), s klímou (ciele udržateľného rozvoja 12 a 13), so spravodlivosťou (ciele udržateľného rozvoja 3 a 5) a s mikroekonomickou stabilitou, najmä so spravodlivosťou a s partnerstvami (ciele udržateľného rozvoja 16 a 17). Naproti tomu Slovensko dosahuje dobré výsledky v prípade ukazovateľov v oblasti environmentálnej udržateľnosti (ciele udržateľného rozvoja 2, 6, 11, 15), najmä pokiaľ ide o podiel autobusovej a železničnej dopravy na celkovej osobnej doprave. Lepšie výsledky ako priemer EÚ takisto dosahuje pri ukazovateľoch chudoby (cieľ udržateľného rozvoja 1).

VYKONÁVANIE KĽÚČOVÝCH REFORIEM A INVESTÍCIÍ S POUŽITÍM NÁSTROJOV EÚ

Financovaním z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti a programov politiky súdržnosti sa spoločne podporuje úsilie Slovenska o zvýšenie svojej konkurencieschopnosti a podporu udržateľného rastu. Okrem finančných prostriedkov z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti vo výške 6,4 miliardy EUR uvedených v prílohe 3 má Slovensko na roky 2021 – 2027 k dispozícii 12,6 miliardy EUR v rámci politiky súdržnosti. Podpora z týchto dvoch nástrojov spolu predstavuje takmer 15,47 % HDP krajiny v roku 2023 v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 5,38 % HDP (pozri prílohu 4).

V rámci svojho plánu obnovy a odolnosti Slovensko zaviedlo dôležité politické opatrenia, od ktorých sa očakáva, že zlepšia jeho konkurencieschopnosť. Konkrétne sa v pláne obnovy a odolnosti zavádzajú veľké reformy v oblastiach obnoviteľných zdrojov energie, vzdelávania, zdravotnej starostlivosti, výskumu a inovácií, verejného obstarávania a riešení v oblasti elektronickej verejnej správy. Slovensko takisto uskutočnilo značné investície do dekarbonizácie priemyslu, energetickej obnovy budov, inovačného potenciálu malých a stredných podnikov (MSP), vzdelávania a odbornej prípravy, digitalizácie a výskumu.

Vykonávanie plánu obnovy a odolnosti Slovenska prebieha, jeho včasná realizácia si však vyžiada zvýšené úsilie. Slovensko predložilo štyri žiadosti o platbu, čo zodpovedá 72 míľnikom a cieľom v uvedenom pláne, pričom tri z týchto žiadostí boli ukončené. K 28. decembru 2023 tak bola bez predbežného financovania vyplatená celková suma 1,77 miliardy EUR (pozri prílohu 3). Veľkosť a zložitosť plánu a problémy súvisiace s kapacitou čerpať finančné prostriedky si vyžadujú, aby došlo k zrýchleniu investícií a aby sa vyriešili prípadné oneskorenia, a zároveň si vyžadujú zvýšiť účinnosť a efektívnosť administratívnych kapacít s cieľom zabezpečiť včasné dokončenie reforiem a investícií. Nízka účinnosť administratívnych kapacít a ich nedostatok na rôznych úrovniach verejnej správy, ako aj iné prekážky súvisiace napríklad s pravidlami verejného obstarávania a zdĺhavými povoľovacími postupmi bránia úspešnému vykonávaniu plánu obnovy a odolnosti, a to najmä v prípade veľkých investičných projektov.

Financovanie v rámci politiky súdržnosti pomáha Slovensku riešiť výzvy v oblasti rastu a konkurencieschopnosti a zmenšovať územné a sociálne rozdiely v krajine. **V** programovom období politiky súdržnosti 2014 – 2020 bola podpora zameraná na oblasti sieťovej infraštruktúry, kvalitné zamestnanie, nízkouhlíkové hospodárstvo, ochranu životného prostredia, výskum a inovácie a konkurencieschopnosť MSP. Podpora v programovom období 2021 – 2027 je zameraná na zrýchlenie zelenej transformácie a zníženie energetickej závislosti od Ruska, podporu digitálnej transformácie, hospodársku konkurencieschopnosť, ekosystém výskumu a inovácií, zlepšenie výsledkov v oblasti sociálnej situácie a vzdelávania a rozvoj inteligentnej dopravnej siete.

Reforma vzdelávacieho systému s cieľom zvýšiť sociálnu odolnosť a konkurencieschopnosť

Slovensko v rámci plánu obnovy a odolnosti vykonalo reformy a investície na podporu kvality a inkluzívnosti svojho vzdelávacieho systému. Krajina zaviedla právny nárok na miesto v zariadení predškolského vzdelávania pre všetky deti od štyroch rokov (od roku 2024) a pre deti od troch rokov (od roku 2025). Reformu dopĺňajú investície do nových materských škôl (od troch rokov), a to v rámci plánu obnovy a odolnosti, ako aj fondov politiky súdržnosti,

pričom investície v rámci fondov politiky súdržnosti sa zameriavajú na menej rozvinuté regióny. Finančná podpora z plánu obnovy a odolnosti aj z fondov politiky súdržnosti sa poskytuje na programy vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve vrátane programov zameraných na marginalizované rómske komunity. Financovanie z fondov politiky súdržnosti majú k dispozícii aj školy na pokrytie nákladov školských podporných tímov, ktoré v rámci reformy z plánu obnovy a odolnosti zohrávajú významnú úlohu centier poradenstva a prevencie. Tým sa zabezpečuje poskytovanie podpory všetkým žiakom, ktorí čelia prekážkam pri svojom vzdelávaní. Reformou z plánu obnovy a odolnosti sa takisto rozšíril právny inštitút špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb tak, aby zahŕňal všetkých žiakov.

V roku 2023 sa začala pilotná fáza na zavedenie nových učebných plánov v primárnom a nižšom sekundárnom vzdelávaní na 39 školách po celom Slovensku. V rámci reformy sa vytvára nový obsah vzdelávania usporiadaný do troch viacročných cyklov školských programov primárneho a nižšieho sekundárneho vzdelávania. Cieľom týchto nových učebných plánov je vybaviť žiakov kľúčovými zručnosťami pre budúcnosť. Reforma zahŕňa vytvorenie siete regionálnych centier podpory, ktorá sa v súčasnosti financuje v rámci plánu obnovy a odolnosti a ktorá bude po skončení Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti podporovaná z fondov politiky súdržnosti.

Zvýšenie konkurencieschopnosti prostredníctvom silnejšieho inovačného ekosystému

Slovensko v rámci plánu obnovy a odolnosti zaviedlo niekoľko reforiem na zlepšenie výsledkov v oblasti vysokoškolského vzdelávania a výskumu. Cieľom zavedenia systému výkonnostných zmlúv pre inštitúcie vysokoškolského vzdelávania na Slovensku je podporiť diverzifikáciu a profilovanie sa inštitúcií vysokoškolského vzdelávania, ako aj podiel bakalárskych programov orientovaných na povolanie. Fondy politiky súdržnosti slúžia ako doplnok pri vytváraní alebo inovovaní univerzitných študijných programov vrátane programov orientovaných na povolanie. Okrem toho sa po zavedení systému periodických hodnotení vedeckej činnosti všetky verejné inštitúcie vysokoškolského vzdelávania zúčastňujú na periodickom hodnotení vedeckého výskumu. Fondy politiky súdržnosti budú pokračovať aj v úspešnom subvenčnom grantovom programe v rámci plánu obnovy a odolnosti pre vynikajúcich študentov.

Slovensko v nadväznosti na ambiciózne reformy a investície podporené z plánu obnovy a odolnosti dosiahlo určitý pokrok v oblasti výskumu a inovácií a v digitalizácii. Schválilo Národnú stratégiu pre výskum, vývoj a inovácie, ako aj s ňou súvisiaci akčný plán. Vzniká tak komplexný rámec týkajúci sa všetkých aspektov koordinovanej vnútroštátnej politiky v oblasti výskumu a inovácií do roku 2030 vrátane súvisiaceho financovania z verejných zdrojov. Ako súčasť požiadaviek plánu obnovy a odolnosti sa v národnej stratégii okrem iného zohľadňujú poznatky získané v rámci politiky súdržnosti. Slovensko takisto prijalo svoj akčný plán digitálnej transformácie a vykonalo niekoľko investícií na podporu prechodu na digitálne hospodárstvo.

Slovensko okrem toho vyhlásilo 22 výzev na predkladanie návrhov na granty v rámci plánu obnovy a odolnosti s cieľom podporiť výskum a inovácie. Tieto výzvy sú zamerané na podporu účasti slovenských výskumných pracovníkov a firiem na programe Horizont Európa, programe financovania podpory spolupráce medzi súkromným sektorom, akademickou obcou a výskumnými a inovačnými organizáciami. Slúžia tiež na podporu špičkových výskumných pracovníkov, ako aj projektov, ktoré sa zaoberajú riešením problémov zelenej a digitálnej transformácie. Niektoré z týchto výzev nadväzujú na podobné programy, ktoré boli v minulosti k dispozícii v rámci financovania politiky súdržnosti (ako sú vouchery na inovácie), a na niektoré výzvy bude nadväzovať ďalšie financovanie politiky súdržnosti.

Uvoľnenie investícií na zelenú transformáciu

Slovensko zaviedlo viacero opatrení v rámci plánu obnovy a odolnosti, ktoré pomáhajú dosiahnuť pokrok v zelenej transformácii, no ich vykonávanie nie je bezproblémové. Po začlenení kapitoly REPowerEU v roku 2023 sa v rámci plánu dosiahol podiel investícií súvisiacich s klímou na úrovni 47,7 %. Toto je kľúčové pre prechod od uhlíkovo náročného a vysoko industrializovaného hospodárstva k hospodárstvu, ktoré je ekologickejšie a udržateľnejšie. Súčasťou plánu obnovy a odolnosti je podpora pre obnoviteľné zdroje energie, úspory energie v bývaní, udržateľnú dopravu, dekarbonizáciu priemyslu, ako aj opatrenia zamerané na adaptáciu na zmenu klímy.

Slovensko do rámca plánu obnovy a odolnosti zahrnulo reformy v oblasti obnoviteľných zdrojov energie. Reformy z plánu obnovy a odolnosti už pomohli modernizovať trh s elektrinou a zlepšiť rámcové podmienky na realizáciu investícií do obnoviteľných zdrojov energie. V roku 2021 bola sprístupnená technická kapacita na pripojenie ďalších obnoviteľných zdrojov energie do elektrizačnej sústavy odstránením regulačných prekážok. Výzvy na investície do obnoviteľných zdrojov energie podporované z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti značne pokročili, pričom prispeli k zvýšeniu kapacít nových obnoviteľných zdrojov energie, k modernizácii existujúcich zariadení na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov a k zvýšeniu flexibility elektrizačnej sústavy. Súčasné plány verejnej správy sú však stále nedostatočné z hľadiska dosiahnutia cieľov v oblasti energetiky a klímy do roku 2030. Opatrenia v oblasti energetickej efektívnosti (napr. v stavebníctve alebo prijímané spoločnosťami) a opatrenia na podporu zavádzania obnoviteľných zdrojov energie (napr. podpora energetických spoločenstiev) sa podporujú z fondov politiky súdržnosti.

Hoci plán obnovy a odolnosti a fondy politiky súdržnosti prispievajú k zavádzaniu obnoviteľných zdrojov energie, väčšie ambície by uvoľnili celý potenciál obnoviteľných zdrojov energie a podporili inovácie, zamestnanosť a celkovú produktivitu. Podiel obnoviteľných zdrojov energie je naďalej jeden z najnižších v EÚ (na úrovni 17,4 % hrubej konečnej spotreby energie v porovnaní s podielom 21,8 % v prípade EÚ) ([4]). Inštalovaný výkon obnoviteľných zdrojov energie sa v roku 2022 nezvýšil na rozdiel od takmer 10 % zvýšenia na úrovni EÚ. Napriek dôležitým reformám, ktoré sa vykonali v rámci plánu obnovy a odolnosti, je pre rozsiahlejšie zavádzanie investícií do obnoviteľných zdrojov energie na Slovensku potrebné včasné vykonanie dodatočných reforiem týkajúcich sa povoľovacích postupov, administratívy a pripojení do sústavy v rámci kapitoly REPowerEU. Urýchlené zavádzanie inštalovaného výkonu obnoviteľných zdrojov energie s lepším prístupom k sústave by takisto mohlo pomôcť posilniť energetickú autonómiu krajiny.

Finančnými prostriedkami z EÚ sa podporuje aj dekarbonizácia industrializovaného hospodárstva Slovenska a hĺbková obnova rodinných domov. Z plánu obnovy a odolnosti sa podporuje úsilie priemyslu znížiť čisté emisie skleníkových plynov prostredníctvom schémy dekarbonizácie v hodnote 357 miliónov EUR, ktorej cieľom je zníženie emisií aspoň o 1,2 milióna ton ekvivalentu CO_2. Pomôže sa tým zelenej transformácii veľkého uhlíkovo náročného slovenského priemyselného sektora, čím sa zlepší jeho konkurencieschopnosť. Modernizačný fond poskytuje rozsiahlu podporu na dekarbonizáciu veľkého slovenského sektora diaľkového vykurovania. Finančné programy na obnovu bývania boli okrem toho zlúčené do jedného financovaného nástroja v rámci plánu obnovy a odolnosti. Finančná podpora sa poskytuje pod podmienkou predloženia energetických certifikátov, ktorými sa preukáže, že na konci projektu obnovy sa dosiahli úspory na úrovni aspoň 30 % primárnej energie. Hoci sa pri obnove bývania využíva podpora z plánu obnovy a odolnosti, použiť by sa pri nej mohla aj podpora v rámci politiky súdržnosti určená na opatrenia spojené s obnoviteľnými zdrojmi energie.

([4]) *EU Energy in Figures* (Energetika EÚ v číslach), 2023, s. 126.

Slovensko v roku 2023 prijalo zásadné reformy na ochranu prírodných oblastí a hospodárenie s vodami v rámci plánu obnovy a odolnosti. Týmito reformami sa položil právny základ na zrýchlenie zonácie v národných parkoch a zmenu fungovania chránených území, ako aj na revitalizáciu vodných tokov. Dopĺňajú ich investície v rámci plánu obnovy a odolnosti, ako aj fondov politiky súdržnosti. Vláda však uviedla, že má v úmysle prepracovať zmenené zákony a strategické dokumenty, pričom toto prepracovanie by sa mohlo dostať do konfliktu s už prijatou reformou v rámci plánu obnovy a odolnosti. Investície v rámci plánu obnovy a odolnosti spojené s touto reformou čelia značnému oneskoreniu a musí sa zintenzívniť ich vykonávanie.

Rámček 3:

Kombinované opatrenie na zvýšenie vplyvu fondov EÚ

Na podporu hospodárskeho rastu a maximalizáciu vplyvu financovania z prostriedkov EÚ obsahuje Slovenský plán obnovy a odolnosti reformy, ktorými sa podporujú investície v rámci iných nástrojov EÚ. V dôsledku toho vznikajú významné synergie a komplementárnosť medzi jednotlivými fondmi. Slovensko napríklad kombinuje reformy z plánu obnovy a odolnosti s investíciami, ktoré sú financované z plánu obnovy a odolnosti aj v rámci politiky súdržnosti, do školskej infraštruktúry (vrátane prístupnosti škôl), vybavenia (vrátane digitálneho) a tzv. podporných tímov v prospech žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Cieľom reforiem v rámci plánu obnovy a odolnosti je napríklad zlepšiť výstupy vzdelávania študentov, najmä tých, ktorí pochádzajú zo znevýhodneného prostredia, a to aj zlepšením prístupu k predškolskému vzdelávaniu, modernizáciou učebných plánov v primárnom vzdelávaní alebo predchádzaním segregácii rómskych detí vo vzdelávaní a jej odstránením. Existujú synergie medzi týmito reformami a viacerými projektmi financovanými z Európskeho sociálneho fondu plus, predovšetkým v oblasti odstraňovania segregácie vo vzdelávaní. Reforma z plánu obnovy a odolnosti týkajúca sa ukončenia výroby elektrickej energie z uhlia v elektrárni v Novákoch navyše úzko súvisí s projektom na rekvalifikáciu baníkov a pracovníkov v regióne Hornej Nitry financovaným z Fondu na spravodlivú transformáciu.

ĎALŠIE BUDÚCE PRIORITY

Slovensko čelí ďalším problémom súvisiacim s vysokými cenami obytných nehnuteľností, kvalitou a efektívnosťou tvorby práva, podnikateľským prostredím, digitalizáciou, vzdelávaním a adaptáciou na zmenu klímy. Vyriešenie týchto problémov pomôže zvýšiť dlhodobú konkurencieschopnosť Slovenska a zabezpečiť odolnosť jeho hospodárstva, ako aj dosiahnuť ďalší pokrok pri plnení cieľov udržateľného rozvoja.

Je dôležité, aby sa určené problémy riešili na vnútroštátnej aj regionálnej úrovni s cieľom znížiť regionálne rozdiely a vyvážene zvýšiť administratívne kapacity a kapacitu čerpať finančné prostriedky v celej krajine.

Zvýšenie udržateľnosti verejných financií

Na zabezpečenie fiškálnej udržateľnosti bude dôležité ambiciózne a dôveryhodné smerovanie výdavkov. Slovenské verejné financie čelia závažným problémom spojeným s vysokou úrovňou deficitu verejných financií a rastúcim verejným dlhom. Silný rast verejných výdavkov v uplynulých rokoch predbehol rast verejných príjmov. Väčšina výdavkových opatrení zvyšujúcich sociálne dávky má navyše trvalý charakter. Výrazné zhoršenie verejných financií na Slovensku sa už prejavilo na rizikovej prirážke krajiny, keďže výnosy desaťročných štátnych dlhopisov boli v určitom okamihu najvyššie v eurozóne. Bez dôveryhodných konsolidačných opatrení sa deficity budú ďalej zhoršovať, čo povedie k akumulácii verejného dlhu. V rámci opatrení na zníženie deficitu a stabilizáciu úrovne dlhu pod hranicou 60 % HDP by sa mohli kombinovať investície a reformy podporujúce udržateľný hospodársky rast. Začlenenie preskúmaní výdavkov do rozpočtového rámca by mohlo prispieť k zníženiu neúčinného vynakladania finančných prostriedkov. Opatreniami zameranými na riešenie relatívne vysokého daňovo-odvodového zaťaženia osôb s nižšími príjmami, by sa navyše zlepšila účasť na trhu práce v situácii, keď je zdaňovanie práce na Slovensku v porovnaní s priemerom EÚ menej progresívne. Zároveň by opatrenia, ktorými sa zmenšuje rozdiel medzi zamestnancami a samostatne zárobkovo činnými osobami, pokiaľ ide o dane, príspevky na sociálne zabezpečenie a nedaňové povinné platby, mohli viesť k zníženiu vysokého podielu nedeklarovanej práce a závislej samostatnej zárobkovej činnosti, ktorý zhoršuje pracovné podmienky a znižuje príjmy verejnej správy z daní a sociálneho zabezpečenia (pozri prílohu 14). Tieto opatrenia by prispeli aj k podpore fiškálnej udržateľnosti a spravodlivosti.

Stav verejných financií Slovenska ďalej zhoršuje starnutie obyvateľstva. Očakáva sa, že v dôsledku demografických trendov sa značne zvýšia výdavky verejnej správy na dôchodky. Hoci sa nedávno prijatou dôchodkovou reformou v rámci plánu obnovy a odolnosti podstatne zlepšila udržateľnosť verejných financií, náklady na dôchodky naďalej predstavujú významnú zložku verejných výdavkov súvisiacich so starnutím obyvateľstva (ktorej úroveň je výrazne nad priemerom EÚ). Nedávno prijaté opatrenia súvisiace s trvalým zvýšením trinásteho dôchodku a so znížením príspevkov do druhého (súkromného) dôchodkového piliera predstavujú navyše ďalšie výzvy pre udržateľnosť slovenského dôchodkového systému, hoci boli zavedené určité kompenzačné opatrenia, ktorými sa sprísňuje prístup k systému predčasného odchodu do dôchodku prostredníctvom prísnejšej sadzby zníženia sumy dôchodku („malus“) a postupného naviazania povinného obdobia dôchodkového poistenia na strednú dĺžku života.

Na riešenie fiškálnych problémov by sa mohlo vyvinúť úsilie na posilnenie nezávislej fiškálnej inštitúcie, okrem iného aj zintenzívnením politického dialógu s vládou a komunikácie s parlamentom. Slovenská Rada

pre rozpočtovú zodpovednosť má široký mandát a nedávno zlepšila prístup k informáciám, ešte však nevykonala posúdenia prognóz *ex post*.

Zlepšenie integrity a nezávislosti justičného systému a rámca boja proti korupcii

Nedávny legislatívny vývoj vyvolal vážne obavy o nezávislosť a integritu systému presadzovania práva na Slovensku, najmä systému trestnej justície a rámca boja proti korupcii. Okrem rizika ovplyvnenia vykonávania investícií z plánu obnovy a odolnosti a v rámci politiky súdržnosti sa tento vývoj môže stať závažnou prekážkou konkurencieschopnosti a hospodárstva Slovenska, keďže hrozí, že bude obmedzovať podnikateľské a regulačné prostredie. Kombinácia reformy trestného zákona (ktorú v súčasnosti skúma Ústavný súd), zrušenia Úradu špeciálnej prokuratúry, očakávaných zmien rámca na ochranu oznamovateľov, kompetenčného zákona a zmeny rámca verejného obstarávania vyvolávajú vážne obavy o účinnosť boja proti korupcii vrátane odstrašujúceho účinku a účinného vyšetrovania a trestného stíhania veľkej korupcie a podvodov. Situáciu okrem iného zhoršuje odvolanie viacerých členov Súdnej rady pred skončením ich funkčného obdobia a chýbajúce záruky na zabezpečenie jej nezávislosti, ako aj predpokladaná reorganizácia policajného zboru špecializovaného na boj proti korupcii (NAKA).

Napriek nedávnej reforme súdnej mapy v rámci plánu obnovy a odolnosti čelí efektívnosť justičného systému výzvam, a to najmä v oblasti správnych konaní. Justičný systém má vo všeobecnosti dobrú úroveň digitalizácie, najmä pokiaľ ide o občianskoprávne, obchodné a správne konania, pretrvávajú však problémy, a to najmä v prípade zdĺhavých správnych konaní. Slovensko má jeden z najvyšších výskytov oneskorených rozhodnutí v EÚ.

Zlepšenie výkonnosti verejnej správy, podnikateľského prostredia a zvýšenie digitalizácie a inovácií

Zlepšenie výkonnosti slovenskej verejnej správy a odstránenie investičných prekážok majú zásadný význam pre posilnenie konkurencieschopnosti a umožnenie diverzifikácie slovenského hospodárstva. Veľká rozdrobenosť systému riadenia a neefektívna koordinácia medzi rôznymi úrovňami verejnej správy sťažujú vykonávanie politík a investičných projektov (pozri prílohu 13) a brzdia schopnosť Slovenska uľahčiť zelenú a digitálnu transformáciu. Okrem riešenia územnej rozdrobenosti regionálnej štátnej správy a miestnych samospráv Slovensko potrebuje zlepšiť aj poskytovanie kvalitných verejných služieb na miestnej úrovni a posilniť finančnú nezávislosť a riadiacu kapacitu miestnych samospráv a regionálnej štátnej správy. Napriek nedávnym reformám v oblasti posudzovania verejných investícií, ich výberu a zahrnutia do rozpočtu sú fázy monitorovania a posudzovania projektov *ex post* naďalej nedostatočné. Problémom na všetkých úrovniach okrem toho zostáva administratívna kapacita. Zlepšiť sa musí aj politika založená na dôkazoch, a to aj obmedzením neustáleho využívania zrýchlených legislatívnych postupov, najmä v prípade väčších reforiem. Takáto prax vedie k nepredvídateľnému regulačnému prostrediu a nízkej kvalite právnych predpisov.

Pretrvávajúce administratívne a regulačné zaťaženie spoločne s nedostatkami v postupoch verejného obstarávania vážne obmedzujú konkurencieschopnosť Slovenska. Hoci plán obnovy a odolnosti obsahuje niekoľko opatrení na zníženie regulačného a administratívneho zaťaženia podnikov, nestabilita a nejednoznačnosť právnych predpisov naďalej predstavujú druhú najvýznamnejšiu prekážku podnikania na Slovensku ([5]). Vysokým regulačným prekážkam, ktoré brzdia hospodársku súťaž v oblasti kvality

([5]) Názory MSP na kvalitu podnikateľského prostredia na Slovensku, Slovak Business Agency, 2023.

a cien, čelia najmä odborné služby. Zabránením oneskoreniam pri vykonávaní technického systému založeného na zásade „jedenkrát a dosť" jednotnej digitálnej brány by sa okrem toho mohlo znížiť administratívne zaťaženie podnikov, ktoré chcú pôsobiť na jednotnom trhu. Problémy pretrvávajú aj v súvislosti s postupmi verejného obstarávania, o ktorých digitalizáciu a zjednodušenie sa usiluje v rámci plánu obnovy a odolnosti. Konkrétne chýba primeraná hospodárska súťaž v oblasti verejného obstarávania, keďže percentuálny podiel verejných zákaziek zadaných v rámci postupov s jediným uchádzačom bol v roku 2023 na úrovni 33 %. V dôsledku toho sa verejné obstarávanie nevyužíva dostatočne a strategicky s cieľom priblížiť sa k dôležitým cieľom politík (ako sú ciele v oblasti životného prostredia, sociálnej situácie a inovácií), čím sa brzdí pokrok v oblasti zelenej a digitálnej transformácie. Zabezpečenie transparentnosti vo verejnom obstarávaní bude kľúčové na podporu dobrej správy vecí verejných a zvýšenie dôvery verejnosti, ako aj účinnosti a efektívnosti výdavkov verejnej správy.

Podnikateľskému prostrediu by prospelo zníženie podielu oneskorených platieb a zlepšenie prístupu k financovaniu. Podiel malých a stredných podnikov (MSP), ktoré za posledných šesť mesiacov zaznamenali oneskorené platby, je 56 % v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 49 % (pozri prílohu 12). Oneskorené platby, ktoré sú obzvlášť závažné v sektore verejného zdravotníctva, sú prekážkou konkurencieschopnosti a odolnosti MSP. Výzvou zostáva aj zlepšenie prístupu podnikateľov, a najmä MSP, k financovaniu vo forme úverov aj kapitálu. Výsledky Slovenska v akciovom indexe v roku 2022 dosiahli najnižšiu úroveň v EÚ (pozri prílohu 12).

Riešenia v oblasti elektronickej verejnej správy a procesy digitalizácie vrátane daňovej správy možno ďalej rozvíjať. Pokiaľ ide o stupeň rozvoja využívania otvorených dát a digitálne verejné služby, Slovensko je pod priemerom EÚ, a to aj napriek niekoľkým reformám a investíciám v rámci plánu obnovy a odolnosti na zlepšenie výkonnosti krajiny v oblasti elektronickej verejnej správy. Dôležité bude vykonávanie opatrení navrhovaných v akčnom pláne pre digitálnu transformáciu. Miestne samosprávy zápasia s ťažkosťami v snahe zaistiť úplné vykonávanie právnych predpisov v oblasti elektronickej verejnej správy na zlepšenie kvality poskytovania služieb, a to najmä vzhľadom na to, že veľa ľudí má obmedzené internetové pripojenie alebo nemá vôbec žiadne pripojenie. Zlepšenia v digitalizácii daňovej správy, najmä elektronickej fakturácie a predvyplnených daňových priznaní, by okrem toho mohli pomôcť znížiť medzeru v dodržiavaní daňových predpisov o DPH, ktorá zostáva nad priemerom EÚ (pozri prílohu 19).

Rozšírenie vývoja a šírenia inovačných technológií a riešení v celom hospodárstve, a to najmä medzi MSP, má kľúčový význam pre diverzifikáciu hospodárstva a zlepšenie konkurencieschopnosti slovenských podnikov. Veľa MSP má problémy pri prístupe k technológiám na zlepšenie svojich prevádzkových procesov. Hoci sa prijali určité opatrenia na zlepšenie situácie, existuje priestor na vyvinutie ďalšieho úsilia, aby pracovníci a pracoviská získali zručnosti a nástroje potrebné na využívanie nových riešení. Popri investíciách z plánu obnovy a odolnosti na podporu podnikových inovácií treba venovať ďalšiu pozornosť podpore digitálnej gramotnosti a vykonávaniu programov celoživotného vzdelávania v oblasti digitálnych zručností. Veľmi slabé výsledky v oblasti základných digitálnych zručností (pozri prílohu 15) má vplyv aj na mieru, v akej môžu podniky modernizovať svoje výrobné procesy a poskytovanie služieb.

Výkonnosť Slovenska v oblasti výskumu a inovácií je vo viacerých ukazovateľoch pod priemerom EÚ. Krajina sa považuje za „inovátora vo vývoji" s výkonnosťou na úrovni 65,6 % priemeru EÚ (pozri prílohu 11). Plán obnovy a odolnosti obsahuje dôležité opatrenia na zlepšenie výkonnosti Slovenska v tejto oblasti, no stále možno urobiť viac. Konkrétne pre koordinovanejší prístup k politike a financovaniu výskumu a inovácií na Slovensku je kľúčové vykonávanie ambicióznej Národnej stratégie výskumu, vývoja a inovácií do roku 2030. Krajina musí takisto posilniť spoluprácu medzi súkromným sektorom a verejnými výskumnými inštitúciami a zvýšiť súkromné investície do výskumu a inovácií, a to aj prostredníctvom inovatívnejších nástrojov, ako sú finančné

nástroje, a zamerania sa na spoločnosti vo všetkých fázach inovačného cyklu. Na podporu cezhraničných a medzinárodných partnerstiev sa vyžadujú ďalšie stimuly (fiškálne a iné), ktoré prilákajú zahraničné talenty a špecializované podniky.

Podpora lepšieho a rovnocennejšieho prístupu k vzdelávaniu, sociálnemu začleneniu a efektívnej zdravotnej starostlivosti

Slovensku by prospelo zvýšenie úsilia v oblasti vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a zvýšenie zručností na zlepšenie podmienok hospodárskeho rastu. Pomerne vysokej časti mladých študentov na Slovensku chýba minimálna úroveň spôsobilosti v matematike, čítaní a prírodných vedách, pričom sociálno-ekonomické prostredie žiakov má zásadný vplyv na dosahovanie základných zručností. V dôsledku toho Slovensko patrí medzi krajiny s najhoršími výsledkami v prieskume Programu OECD pre medzinárodné hodnotenie žiakov (PISA) v roku 2022 (pozri prílohu 15). Na zvýšenie podielu detí so základnými zručnosťami bude dôležité zlepšiť vyučovanie základných zručností v rámci kvalitných programov vzdelávania a odbornej prípravy pedagogických pracovníkov a riešenie nedostatku pedagogického personálu. Popri úsilí vyvíjanom na základe plánu obnovy a odolnosti a politiky súdržnosti zameranom na deti vo veku troch až šiestich rokov v rámci vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve bude navyše zásadné zvýšenie účasti detí mladších ako tri roky na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve. **V** roku 2023 navštevovalo zariadenia formálnej starostlivosti o deti iba 1 % detí mladších ako tri roky (pozri prílohu 14), čo je najmenej v EÚ (priemer je 35,9 %). Zvýšenie účasti na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve nepovedie len k zvýšeniu počtu pracujúcich alebo zamestnanie hľadajúcich rodičov, najmä žien, ale aj k lepšej príprave detí na to, ako sa učiť zručnosti neskôr v živote, a k zníženiu miery predčasného ukončenia školskej dochádzky. Zvýšenie kapacity cenovo dostupných a kvalitných jaslí pre deti a posilnenie stimulov pre rodičov, aby využívali vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve, ako sú finančné príspevky a dni rodičovskej dovolenky, sú kľúčové pre zvýšenie účasti na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve.

Zvýšenie podielu obyvateľov, ktorí sa zúčastňujú na vzdelávaní a odbornej príprave, má zásadný význam pre zvýšenie konkurencieschopnosti slovenského hospodárstva. Spoločne so zlepšením výsledkov všeobecného vzdelávania a trhu práce sa musí urýchliť zvyšovanie úrovne zručností a rekvalifikácia s cieľom obnoviť rast produktivity práce v čase, keď automatizácia a nízkouhlíkové technológie získavajú čoraz väčší podiel vo výrobnom mixe (pozri prílohu 12). Existuje priestor pre účinnejšie a pružnejšie aktívne politiky trhu práce na zapojenie celej populácie vrátane mladých ľudí, žien a marginalizovaných rómskych komunít. Napríklad miera využívania zamestnania na čiastočný úväzok je v súčasnosti len na úrovni 2,9 % ([6]). Na zníženie miery dlhodobej nezamestnanosti, ktorá je jedna z najvyšších v EÚ, sú preto dôležité cielené opatrenia (pozri prílohu 14).

Problémom zostáva sociálne začlenenie, a to najmä v prípade marginalizovaných rómskych komunít, ktoré bráni začleneniu do vzdelávania a do trhu práce. Nad rámec opatrení prijatých v rámci plánu obnovy a odolnosti zostáva kľúčovým problémom segregácia Rómov vo vzdelávaní, ktorá sa spája najmä s neprimeraným umiestňovaním Rómov do špeciálnych škôl a špeciálnych tried. Podpora miestnym samosprávam a regionálnej štátnej správe môže pomôcť posilniť schopnosť príslušných tvorcov politík zvýšiť svoje zapojenie do riešenia segregácie na všetkých stupňoch vzdelávania. Ako sa uvádza v prílohách 14 a 17, regionálne rozdiely naďalej zohrávajú hlavnú úlohu v sociálnych a hospodárskych výzvach, ktorým Slovensko čelí, a pretrvávajú predovšetkým medzi východnou a západnou časťou krajiny. Prejavujú sa širokým spektrom problémov vrátane dostupnosti pracovných príležitostí, základných služieb a primeraného bývania, ako aj rozdielov vo výsledkoch vo

([6]) Ekonomické prehľady vypracované OECD: Slovenská republika 2024 (strana 39).

vzdelávaní a výskytom chudoby; všetky tieto problémy sú väčšie na východnom Slovensku. Tieto rozdiely navyše neprimerane postihujú marginalizované rómske obyvateľstvo.

Stále existuje priestor na zvýšenie efektívnosti výdavkov na zdravotnú starostlivosť, zvýšenie prístupnosti zdravotníckych služieb a riešenie nedostatku personálu. Slovensko zaostáva v úsilí o zlepšenie ambulantnej starostlivosti, dlhodobej starostlivosti, prevencie chorôb a dostupnosti zdravotníckych pomôcok. Stredná dĺžka života je naďalej jedna z najnižších v EÚ (pozri prílohu 16) a výdavky na zdravotnú starostlivosť na obyvateľa výrazne zaostávajú za priemerom EÚ. Obmedzené úsilie v oblasti prevencie chorôb ohrozuje pripravenosť systému na budúce krízy v oblasti verejného zdravia. Nedostatok personálu napriek zvýšeniu platov naďalej negatívne ovplyvňuje prístupnosť systému zdravotnej starostlivosti, najmä v prípade služieb v oblasti duševného zdravia.

Monitorovanie vývoja cien obytných nehnuteľností a reforma zdaňovania nehnuteľností

Hoci ceny obytných nehnuteľností medzi rokmi 2012 a 2022 prudko vzrástli, po roku 2022 klesli v dôsledku zvyšujúcich sa úrokových sadzieb. Len v roku 2022 stúpli ceny obytných nehnuteľností o viac ako 13 % v porovnaní s predchádzajúcim rokom v dôsledku silného rastu nominálnych miezd a hospodárskeho rastu v spojení s nízkymi úrokovými sadzbami, ktoré prispeli k zvýšeniu dopytu po bývaní. V dôsledku zvyšovania úrokových sadzieb sa rast cien obytných nehnuteľností od polovice roku 2023 spomalil vo všetkých regiónoch a vo všetkých segmentoch trhu s bývaním. Hoci sa v dôsledku poklesu cien obytných nehnuteľností zlepšila cenová dostupnosť bývania, ceny na slovenskom trhu s bývaním sú naďalej nadhodnotené. Už spomenuté slabé miesta na trhu s bývaním sú opísané v hĺbkovom preskúmaní, ktoré bolo uverejnené v marci 2024.

Nedostatočná ponuka bývania, ktorá v roku 2023 zostala naďalej slabá, prispela k rýchlemu nárastu cien obytných nehnuteľností. Pomaly reagujúca ponuka je výsledkom zdĺhavých a neefektívnych postupov vo verejnej správe. Vydanie stavebného povolenia na Slovensku trvá v priemere približne 300 dní. Krajina sa tak zaraďuje medzi krajiny EÚ s najdlhšími procesmi schvaľovania stavebných projektov. V porovnaní s rokom 2022 sa v roku 2023 znížili investície do bývania z hľadiska podielu HDP o 14 % a z hľadiska počtu stavebných povolení o 19 %. Očakáva sa však, že v blízkej budúcnosti dôjde k oživeniu ponuky vzhľadom na obytné nehnuteľnosti, ktoré sú v súčasnosti vo výstavbe.

Slovenský systém zdaňovania nehnuteľností nenapomáha zmierňovaniu dopytu po bývaní a nestimuluje nájomné bývanie. Na Slovensku sú verejné príjmy zo zdaňovania nehnuteľností v porovnaní s inými krajinami EÚ pomerne nízke (0,4 % HDP v porovnaní s 2,1 % v EÚ v roku 2022). Slovensko navyše využíva systém zdaňovania nehnuteľností podľa miesta namiesto systému založeného na trhovej hodnote nehnuteľnosti. Tento prístup je bežný v niektorých krajinách strednej a východnej Európy (napr. Česko, Poľsko), ale v ostatných krajinách OECD je to výnimočné. Systémy zdaňovania nehnuteľností v ďalších krajinách často umožňujú zohľadňovať vlastnosti, ako je typ, kvalita alebo vek nehnuteľností. Zvyšuje sa tak spravodlivosť, rastú štátne príjmy a tlmí sa rast cien nehnuteľností. Skrátenie času potrebného na získanie stavebného povolenia a zníženie administratívneho zaťaženia na základe stavebného zákona a zákona o územnom plánovaní by takisto mohli pomôcť zmierniť rast cien nehnuteľností.

Dlh domácností, ktorý sa do konca roku 2022 plynule zvyšoval, sa teraz zmiernil. Dlh domácností rástol v dôsledku nízkych úrokových sadzieb a priaznivého makroekonomického vývoja. Sprísnenie menovej politiky od polovice roku 2022 s cieľom obmedziť infláciu viedlo k vyšším sadzbám hypotekárnych úverov na Slovensku. Tieto sadzby sa zvýšili z 0,9 % v štvrtom štvrťroku 2021 na 4,5 % v treťom štvrťroku 2023. Výrazne sa tým oslabil dopyt po hypotekárnych úveroch, čo malo vplyv aj

na trh s bývaním. Zvýšenie mesačných splátok domácností sa však zdá zvládnuteľné, keďže veľké zvýšenie mesačných splátok sa očakáva len v prípade 1 % držiteľov hypotekárnych úverov.

Zvýšenie konkurencieschopnosti investíciami do energetickej autonómie, dekarbonizáciou a efektívnym využívaním zdrojov

Existuje dostatočný priestor na zvýšenie inovačného úsilia Slovenska v oblastiach čistej technológie, klimatickej neutrality a bezpečnosti dodávok energie využitím komplexného prístupu. Veľký slovenský priemyselný sektor predstavuje príležitosť na využitie potenciálu zelenej transformácie v prospech vytvárania pracovných miest aj inovácií. Slovensko však naďalej patrí medzi krajiny EÚ s najhoršími výsledkami v celkovom indexe konkurencieschopnej udržateľnosti. Verejné investície do výskumu a inovácií v oblasti energie boli v roku 2021 iba na úrovni 0,08 % HDP. V dôsledku toho je Slovensko naďalej vo veľkej miere závislé od dovozu technológií čistej energie.

Väčšia energetická autonómia by prispela k zvýšeniu konkurencieschopnosti a odolnosti slovenského hospodárstva. Hoci Slovensko od začiatku vojny na Ukrajine dosiahlo pokrok pri znižovaní svojej závislosti od ruského plynu ([7]), ruský plyn v roku 2023 stále tvoril 69 % celkových dodávok plynu (pozri prílohu 7). Vzhľadom na to, že zemný plyn tvorí štvrtinu energetického mixu Slovenska, na prechod od používania zemného plynu v nasledujúcom desaťročí sú potrebné výhľadovo orientované opatrenia s osobitným dôrazom na sektor diaľkového vykurovania a priemyselný sektor. Slovensko zvýšilo domácu výrobu elektriny, pričom vyše 60 % elektriny v súčasnosti pochádza z jadrovej energie. Tento údaj sa ešte zvýši po pripojení štvrtého bloku elektrárne Mochovce k sieti v roku 2025, krajina však stále čelí veľkým problémom v oblasti diverzifikácie svojich dodávok jadrového paliva, ktoré stále dováža výhradne z Ruska.

Cielené opatrenia a verejné investície by mohli podporiť dekarbonizáciu zdrojov vykurovania, ktoré sú závislé od zemného plynu. Na Slovensku je nainštalovaných približne 800 000 individuálnych plynových kotlov (jeden plynový kotol na každých deväť obyvateľov). Na systémy diaľkového vykurovania, v ktorých sa využíva prevažne uhlie a zemný plyn, je pripojených 35 % obyvateľstva. V spojení s dotovanými cenami zemného plynu pre domácnosti je motivácia na prechod na dekarbonizované zdroje vykurovania nízka. Využívanie energetických spoločenstiev zostáva taktiež na nízkej úrovni.

Zastavenie neustáleho zvyšovania emisií skleníkových plynov a znečisťujúcich látok z dopravy si vyžaduje ďalšie opatrenia. Podiel daní z dopravy, ako aj poplatkov za zdroje a znečistenie na celkových daňových príjmoch je veľmi nízky (pozri prílohu 19). Napriek daňovým stimulom prijatým v roku 2023 súčasný daňový režim dostatočne nepodporuje prechod na udržateľnú cestnú dopravu. Slovenský akčný plán rozvoja elektromobility a akčný plán realizácie Národnej vodíkovej stratégie prijatý v roku 2023 predstavujú kroky správnym smerom, musí ich však sprevádzať rýchle a účinné vykonávanie navrhovaných opatrení, medzi ktoré patria daňové stimuly, priaznivé legislatívne podmienky, programy financovania pre vozidlá s nulovými emisiami a infraštruktúru a technické opatrenia na zjednodušenie výstavby a prevádzky takejto infraštruktúry. Okrem toho sa musí zvýšiť tempo realizácie prebiehajúcich investícií z plánu obnovy a odolnosti do nabíjacích staníc a vodíkových čerpacích staníc.

Obhospodarovanie pôdy a starnúcich lesov na Slovensku sa javí ako nedostatočné. Čisté odstraňovanie uhlíka v sektore využívania pôdy sa znižuje, pričom Slovensko potrebuje dodatočne odstrániť 504 kiloton ekvivalentu CO_2 ([8]), aby

([7]) Slovensko v období od augusta 2022 do novembra 2023 znížilo svoj dopyt po plyne o 23 % v porovnaní s priemerom v predchádzajúcich piatich rokoch. Údaje Slovenska za december 2023 chýbajú.

([8]) Čisté odstránené uhlíkové emisie nad rámec priemeru za roky 2016 – 2018. Táto hodnota je

mohlo splniť svoj cieľ v oblasti využívania pôdy, zmien vo využívaní pôdy a lesného hospodárstva do roku 2030. Tento trend by mohol znížiť aj výrobu bioenergie, čo zasiahne energetický systém Slovenska ([9]). Zvýšenie kapacity odstraňovania uhlíka a odolnosti slovenských lesov si vyžaduje lepšiu ochranu biodiverzity (najmä prostredníctvom chránených území), investície do riešení blízkych prírode, ktorými sa podporujú lesy a schopnosť zadržiavať vodu, vysádzanie viacdruhových a viacgeneračných lesov a zavedenie udržateľnej starostlivosti o krajinu.

Ďalšie politické opatrenia by mohli podporiť prechod na obehové hospodárstvo. Hoci sa medzi rokmi 2017 a 2022 zvýšila miera obehového využívania materiálov (pozri prílohu 9), Slovensko stále nie je na správnej ceste k splneniu svojich cieľov v oblasti komunálneho odpadu a odpadu z obalov na rok 2025 a hrozí mu, že nesplní viacero materiálovo špecifických cieľov. Krajina navyše výrazne zaostáva aj za cieľom skládkovania komunálneho odpadu, ktorý sa má dosiahnuť do roku 2035 ([10]). Slovensku by prospelo lepšie nakladanie s odpadom zo zdrojov s cieľom obmedziť skládkovanie a zvýšiť využívanie obehových materiálov, a to najmä v priemysle a stavebníctve. Prechod slovenského priemyslu na obehovosť je zatiaľ len v počiatočnej fáze. Slovensku by prospela podpora vykonávania obehových obchodných modelov a poskytnutie stimulov na ekologické inovácie prostredníctvom investícií do výskumu a vývoja.

orientačná a bude aktualizovaná v roku 2025, ako sa stanovuje v nariadení (EÚ) 2023/839.

([9]) Biomasa tvorí 78 % slovenského mixu obnoviteľných zdrojov energie. Správa o stave energetickej únie 2023.

([10]) Správa Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov, v ktorej sa identifikujú členské štáty, ktorým hrozí nesplnenie cieľa v oblasti prípravy komunálneho odpadu na opätovné použitie a jeho recyklácie do roku 2025, cieľa v oblasti recyklácie odpadu z obalov do roku 2025 a cieľa v oblasti zníženia skládkovania komunálneho odpadu do roku 2035.

Rámček 4:

Preskúmanie fondov politiky súdržnosti v polovici obdobia v prípade Slovenska

Preskúmanie fondov politiky súdržnosti v polovici obdobia predstavuje príležitosť na posúdenie programov politiky súdržnosti a vyriešenie nových potrieb a výzev v členských štátoch EÚ a ich regiónoch. Členské štáty vykonajú preskúmanie každého programu, pričom okrem iného zohľadnia výzvy určené v rámci európskeho semestra, a to aj v odporúčaniach pre jednotlivé krajiny na rok 2024. Toto preskúmanie predstavuje základ návrhu predkladaného členským štátom na konečné pridelenie 15 % finančných prostriedkov EÚ zahrnutých v každom programe.

Slovensko dosiahlo pokrok pri vykonávaní svojho programu politiky súdržnosti a Európskeho piliera sociálnych práv, pretrvávajú však problémy, ktoré sú uvedené v tejto správe vrátane príloh 14 a 17. Konkrétne pretrvávajú významné regionálne rozdiely v oblasti hospodárskeho a sociálneho rozvoja medzi regiónom hlavného mesta a ostatnými regiónmi. V tejto súvislosti je naďalej dôležité pokračovať vo vykonávaní naplánovaných priorít a osobitnú pozornosť venovať: i) posilneniu administratívnej kapacity miestnych, regionálnych a vnútroštátnych orgánov a zlepšeniu partnerstva a zodpovednosti, a to aj väčším zapojením organizácií občianskej spoločnosti; ii) posilneniu sociálneho a hospodárskeho začlenenia marginalizovaných rómskych komunít zlepšením ich životných podmienok, zabezpečením prístupu ku kvalitnému a nesegregovanému vzdelávaniu a odbornej príprave a podporou ich začlenenia do trhu práce; iii) zlepšeniu infraštruktúry pitnej vody a odpadových vôd, posilneniu obehového hospodárstva a odpadového hospodárstva; iv) zvýšeniu energetickej efektívnosti verejných a obytných budov, rozvoju obnoviteľných zdrojov energie a dekarbonizácii; v) posilneniu aktívnych politík trhu práce s cieľom bojovať proti dlhodobej nezamestnanosti a rozšíreniu programov rekvalifikácie a vzdelávania dospelých; vi) poskytovaniu kvalitného a cenovo dostupného vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve pre deti mladšie ako tri roky a podpore väčšej rodovej rovnosti v práci a v spoločnosti.

Osobitnú pozornosť si v rámci prípravy preskúmania v polovici obdobia zaslúži možnosť zvýšenia financovania na udržateľné využívanie prírodných zdrojov s cieľom dohnať nerealizované investície z predchádzajúcich programových období. Slovensko by mohlo využiť príležitosti, ktoré ponúka iniciatíva Platforma strategických technológií pre Európu (STEP) ([11]) v oblastiach digitálnych technológií a špičkových technologických inovácií, čistých technológií efektívne využívajúcich zdroje a biotechnológií, na podporu transformácie priemyslu.

([11]) Nariadenie (EÚ) 2024/795.

HLAVNÉ ZISTENIA

Plán obnovy a odolnosti Slovenska so svojím širokým rozsahom politík a značným finančným krytím obsahuje opatrenia na riešenie celej série štrukturálnych výzev v synergii s ďalšími fondmi EÚ vrátane fondov politiky súdržnosti, prostredníctvom:

- **vykonávacích opatrení na dosiahnutie pokroku v zelenej transformácii** vrátane reforiem v oblastiach obnoviteľných zdrojov energie, dekarbonizácie slovenského hospodárstva, ochrany prírodných oblastí a hospodárenia s vodami, prechodu na udržateľnú mobilitu a hĺbkovej obnovy rodinných domov,

- **zavedenia reforiem v oblasti výskumu a inovácií**; koordinácie vnútroštátnej politiky v oblasti výskumu a inovácií do roku 2030 vrátane súvisiaceho financovania z verejných zdrojov; vyhlásenia výzev na predkladanie návrhov na granty na podporu ekosystémov výskumu a inovácie,

- **zlepšovania práva na vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve a ich dostupnosti** (najmä v prípade detí vo veku troch až piatich rokov); zvyšovania kvality, inkluzívnosti a digitalizácie škôl; podporovania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a zo znevýhodneného prostredia; podporovania začleňovania rómskych žiakov do vzdelávacieho systému a zvyšovania kvality výsledkov vysokoškolského vzdelávania a výskumu,

- **zvýšenia odolnosti systému zdravotnej starostlivosti** optimalizáciou siete nemocníc, investovaním do dlhodobej starostlivosti a modernizáciou poskytovania psychologickej starostlivosti.

Vykonávanie slovenského plánu obnovy a odolnosti čelí čoraz väčším výzvam. Obnovenie úsilia je kľúčom k úspešnému vykonanie všetkých opatrení slovenského plánu obnovy a odolnosti do augusta 2026.

Okrem reforiem a investícií v pláne obnovy a odolnosti a programov politiky súdržnosti by Slovensku prospelo:

- **reformovanie zdaňovania súvisiaceho s trhom práce, dopravou a nehnuteľnosťami**, začlenenie preskúmaní výdavkov do rozpočtového postupu s cieľom znížiť neúčinné vynakladanie finančných prostriedkov a zvýšenie ponuky bývania s cieľom zlepšiť trh s bývaním a zmierniť dlh domácností,

- **posilnenie účinnosti, nezávislosti a integrity** súdneho systému a systému boja proti korupcii, a to aj prostredníctvom primeraných záruk pre vyšetrovanie a trestné stíhanie prípadov veľkej korupcie,

- **zlepšenie výkonnosti a digitalizácie verejnej správy**; riešenie pretrvávajúcej regulačnej záťaže; zvýšenie transparentnosti a hospodárskej súťaže pri verejnom obstarávaní; zníženie podielu oneskorených platieb; rozšírenie vývoja technológií pre súkromný sektor a posilnenie daňovej disciplíny a digitalizácia daňovej správy,

- **zlepšenie výučby základných zručností** a riešenie nízkeho využívania vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve v prípade detí mladších ako tri roky, a to aj v prípade znevýhodnených skupín; zvýšenie účasti na vzdelávaní a odbornej príprave dospelých; zintenzívnenie sociálneho začlenenia marginalizovaných rómskych komunít a zlepšenie aktívnych politík trhu práce a lepšie zacielenie týchto politík,

- **vykonanie reforiem na zintenzívnenie dekarbonizácie zdrojov diaľkového vykurovania** a inovačnej kapacity čistých

technológií a na zastavenie zvyšovania emisií skleníkových plynov z dopravy,

- **zlepšenie obhospodarovania pôdy** a zavedenie opatrení na podporu prechodu na obehové hospodárstvo.

PRÍLOHY

ZOZNAM PRÍLOH

Prierezové ukazovatele 25

A1. Ciele udržateľného rozvoja 25

A2. Pokrok dosiahnutý vo vykonávaní odporúčaní pre jednotlivé krajiny 28

A3. Plán obnovy a odolnosti – vykonávanie 31

A4. Ďalšie nástroje EÚ na obnovu a rast 33

A5. Odolnosť 36

Environmentálna udržateľnosť 38

A6. Európska zelená dohoda 38

A7. Energy transition and competitiveness 43

A8. Spravodlivý prechod ku klimatickej neutralite 49

Produktivita 52

A9. Produktivita, efektívne využívanie a obehovosť zdrojov 52

A10. Digitálna transformácia 55

A11. Inovácie 57

A12. Priemysel a jednotný trh 60

A13. Verejná správa 66

Spravodlivosť 68

A14. Výzvy v oblasti zamestnanosti, zručností a sociálnej politiky vzhľadom na Európsky pilier sociálnych práv 68

A15. Vzdelávanie a odborná príprava 71

A16. Health and health systems 74

A17. Hospodárska a sociálna výkonnosť na regionálnej úrovni 76

Makroekonomická stabilita 79

A18. Kľúčový vývoj vo finančnom sektore 79

A19. Zdaňovanie 82

A20. Tabuľka s ekonomickými a finančnými ukazovateľmi 85

A21. Analýza udržateľnosti dlhovej služby 86

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka A2.1:	Súhrnná tabuľka odporúčaní pre Slovensko na roky 2019 – 2023	31
Tabuľka A3.1:	Kľúčové fakty týkajúce sa slovenského plánu obnovy a odolnosti	33
Tabuľka A3.2:	Opatrenia v slovenskom pláne obnovy a odolnosti	34
Tabuľka A4.1:	Podpora pre Slovensko z nástrojov EÚ	37
Tabuľka A5.1:	Indexy odolnosti v jednotlivých rozmeroch pre Slovensko a EÚ27	38
Tabuľka A6.1:	Ukazovatele pokroku v oblasti Európskej zelenej dohody z makroekonomického hľadiska	44
Tabuľka A7.1:	Kľúčové energetické ukazovatele	50
Tabuľka A8.1:	Kľúčové ukazovatele spravodlivej transformácie na Slovensku	53
Tabuľka A9.1:	Ukazovatele obehovosti	55
Tabuľka A10.1:	Kľúčové ciele digitálneho desaťročia monitorované ukazovateľmi indexu digitálnej ekonomiky a spoločnosti	58
Tabuľka A11.1:	Kľúčové ukazovatele inovácií	60
Tabuľka A12.1:	Priemysel a jednotný trh	67
Tabuľka A13.1:	Ukazovatele verejnej správy	69
Tabuľka A14.1:	Sociálny prehľad pre Slovensko	70
Tabuľka A14.2:	Situácia na Slovensku, pokiaľ ide o ciele v oblasti zamestnanosti, zručností a znižovania chudoby do roku 2030	71
Tabuľka A15.1:	Ciele na úrovni EÚ a ďalšie kontextové ukazovatele v medziach strategického rámca európskeho vzdelávacieho priestoru	74
Tabuľka A16.1:	Kľúčové ukazovatele zdravia	77
Tabuľka A17.1:	Vybrané ukazovatele na regionálnej úrovni na Slovensku	79
Tabuľka A18.1:	Ukazovatele finančného zdravia	82
Tabuľka A19.1:	Ukazovatele zdanenia	84
Tabuľka A20.1:	Kľúčové ekonomické a finančné ukazovatele	87
Tabuľka A21.2:	Tepelná mapa rizík fiškálnej udržateľnosti – Slovensko	90
Tabuľka A21.1:	Analýza udržateľnosti dlhovej služby – Slovensko	90

ZOZNAM GRAFOV

Graf A1.1:	Pokrok pri dosahovaní cieľov udržateľného rozvoja na Slovensku	27
Graf A2.1:	Pokrok Slovenska v súvislosti s odporúčaniami pre Slovensko na roky 2019 – 2023 (Európsky semester 2024)	30
Graf A3.1:	Celkové granty vyplatené z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti	34
Graf A4.1:	Rozdelenie financovania z politiky súdržnosti medzi ciele politiky na Slovensku	36
Graf A4.2:	Rozdelenie financovania z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti na Slovensku podľa piliera	36
Graf A6.1:	Emisie skleníkových plynov z odvetví so spoločným úsilím v miliónoch ton ekvivalentu CO2, 2005 – 2022	40
Graf A6.2:	Zmeny hustoty chovu hospodárskych zvierat a ekologické poľnohospodárstvo	42
Graf A6.3:	Nedostatok environmentálnych investícií, ročný priemer	43
Graf A7.1:	Maloobchodné ceny energie na Slovensku pre domácnosti a priemysel a služby	45
Graf A7.2:	Vývoj cien elektriny pre iných spotrebiteľov ako domácnosti (EÚ a zahraniční partneri)	46
Graf A7.3:	Inštalovaný výkon obnoviteľných zdrojov energie (graf naľavo) a mix výroby elektriny (graf napravo) na Slovensku	47
Graf A8.1:	Výzvy v oblasti spravodlivej transformácie na Slovensku	51
Graf A8.2:	Miera voľných pracovných miest v transformujúcich sa odvetviach a v odvetví ťažby a dobývania	52
Graf A9.1:	Emisie v rámci systému obchodovania s emisiami podľa odvetví od roku 2013	54
Graf A9.2:	Spracovanie komunálneho odpadu	55
Graf A11.1:	Celkové výdavky v oblasti výskumu a vývoja ako % HDP v roku 2022.	59
Graf A12.1:	Produktivita práce (HDP na odpracovanú hodinu) v štandarde kúpnej sily (v % EÚ27)	62
Graf A12.2:	Vyhlásenia o konkurze, 2018 – 2023, päťročný priemer	65
Graf A13.1:	Účinnosť verejnej správy	68
Graf A15.1:	Miera slabých výsledkov podľa oblasti, PISA 2012, 2018 a 2022	73
Graf A16.1:	Stredná dĺžka života pri narodení, v rokoch	76
Graf A16.2:	Predpokladané zvýšenie verejných výdavkov na zdravotnú starostlivosť v rokoch 2024 – 2070	76
Graf A17.1:	Hrubý domáci produkt (v percentuálnych bodoch) na obyvateľa v % priemeru EÚ27	78
Graf A17.2:	Osoby ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením podľa regiónov NUTS2	79
Graf A18.1:	Vývoj úverových činností	81
Graf A19.2:	Daňovo-odvodové zaťaženie slobodných a druhých zárobkovo činných osôb v domácnosti, v % celkových nákladov práce, 2023	85
Graf A19.1:	Daňové príjmy plynúce z rôznych druhov daní; v % celkových príjmov	86

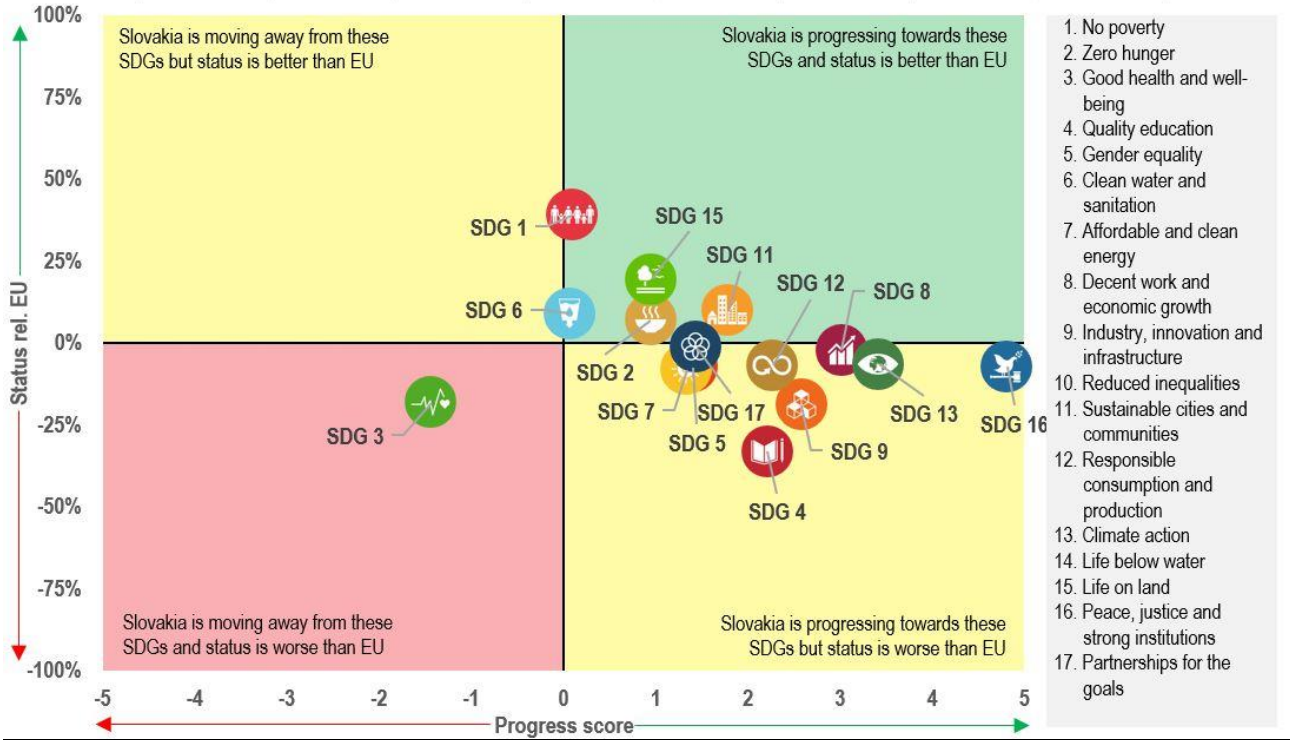
ZOZNAM MÁP

A17.1.	Slovensko, index regionálnej konkurencieschopnosti za rok 2022	69

V tejto prílohe sa posudzuje pokrok Slovenska v plnení cieľov udržateľného rozvoja v štyroch aspektoch konkurencieschopnej udržateľnosti. 17 cieľov udržateľného rozvoja a ich súvisiace ukazovatele vytvárajú politický rámec v rámci Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj, ktorú prijala OSN. Sú zamerané na odstránenie všetkých foriem chudoby, na boj proti nerovnostiam, ako aj na boj proti zmene klímy a environmentálnej kríze. Zároveň zabezpečujú, aby sa na nikoho nezabudlo. EÚ a jej členské štáty sa zaviazali dodržiavať túto historickú globálnu rámcovú dohodu a zohrávať aktívnu úlohu pri maximalizácii pokroku pri plnení cieľov udržateľného rozvoja. Graf uvedený nižšie vychádza zo súboru ukazovateľov v oblasti cieľov udržateľného rozvoja EÚ, ktorý bol vypracovaný na účely monitorovania pokroku pri plnení cieľov udržateľného rozvoja v kontexte EÚ.

Slovensko dosahuje dobré výsledky pri ukazovateľoch v oblasti *environmentálnej udržateľnosti* (ciele udržateľného rozvoja 2, 6, 11, 15), musí však dohnať priemer EÚ, pokiaľ ide o ciele udržateľného rozvoja 7, 9, 12 a 13. Dobré výsledky dosahuje v oblasti udržateľnej dopravy, keďže podiel verejnej dopravy predstavuje 16,3 % celkovej dopravy, čo je výrazne nad priemerom EÚ na úrovni 13,7 %. Slovensko znížilo mieru závažnej deprivácie v oblasti bývania na 3,2 % v porovnaní s priemerom EÚ, ktorý dosahuje 4,3 %. Slovensko však dosahuje podpriemerné výsledky pri indexoch cenovo dostupnej a čistej energie (cieľ udržateľného rozvoja 7). Hoci sa jeho kapacita výroby energie z obnoviteľných zdrojov zvýšila z 11,5 % hrubej konečnej spotreby energie v roku 2017 na 17,5 % v roku 2022, tento podiel je stále nižší ako priemer EÚ na úrovni 23 %. Energetická produktivita sa v tom istom období zlepšila len nepatrne, a to zo 4,6 EUR/kg ropného ekvivalentu na 5,4 EUR/kg ropného ekvivalentu v porovnaní s priemerným zlepšením EÚ zo 7,9 EUR/kg ropného ekvivalentu na 9,3 EUR/kg ropného ekvivalentu. Závislosť Slovenska od dovážanej energie v rámci jeho celkového energetického mixu sa zvýšila zo 62,5 % v roku 2017 na 69,6 % v roku 2022, čo je nad priemerom EÚ na

Graf A1.1: **Pokrok pri dosahovaní cieľov udržateľného rozvoja na Slovensku**

Podrobné súbory údajov o rôznych cieľoch udržateľného rozvoja sú uvedené vo výročnej správe Eurostatu s názvom Udržateľný rozvoj v Európskej únii; podrobné informácie o krátkodobom pokroku jednotlivých členských štátov sú uvedené na stránke: Key findings – Sustainable development indicators – Eurostat (europa.eu) (Hlavné zistenia – Ukazovatele udržateľného rozvoja – Eurostat). Vysoký status neznamená, že krajina sa približuje k dosiahnutiu konkrétneho cieľa udržateľného rozvoja, ale signalizuje, že si počína lepšie ako priemer EÚ. Miera pokroku je absolútna hodnota meraná na základe trendov jednotlivých ukazovateľov za posledných 5 rokov. Pri výpočte sa nezohľadňujú žiadne cieľové hodnoty, keďže väčšina cieľov politiky EÚ platí len pre súhrnnú úroveň EÚ. V závislosti od dostupnosti údajov týkajúcich sa jednotlivých cieľov sa pri každej krajine nemusí uvádzať všetkých 17 cieľov udržateľného rozvoja.
Zdroj: Eurostat, posledná aktualizácia z 25. apríla 2024. Údaje sa týkajú najmä obdobia 2017 – 2022 alebo 2018 – 2023. Údaje o cieľoch udržateľného rozvoja sa môžu v rámci správy a jej príloh líšiť v dôsledku rôznych dátumov uzávierky.

úrovni 62,5 %. Slovensko dosahuje dobré výsledky, pokiaľ ide o podiel komunálneho odpadu, ktorý sa recykluje, pričom zvýšilo percentuálny podiel recyklovaného komunálneho odpadu z 29,8 % v roku 2017 na 49,5 % v roku 2022, čo je viac ako priemer EÚ na úrovni 48,6 %.

Slovensko napreduje, pokiaľ ide o čisté emisie skleníkových plynov, ktoré sa znížili zo 6,9 tony na obyvateľa v roku 2017 na 5,5 tony v roku 2022, čo je lepšie ako priemer EÚ, ktorý bol v roku 2022 na úrovni 7,3 tony na obyvateľa. Investície a reformy v rámci plánu obnovy a odolnosti (konkrétne v oddieloch týkajúcich sa obnoviteľných zdrojov energie, dekarbonizácie priemyslu, energetickej efektívnosti, zneškodňovania odpadu a výskumu a vývoja) zlepšia výkonnosť Slovenska v oblasti plnenia environmentálnych cieľov udržateľného rozvoja.

Slovensko dosahuje dobré výsledky v prípade jedného cieľa udržateľného rozvoja v oblasti *spravodlivosti* (cieľ udržateľného rozvoja 1), musí však dohnať priemer EÚ pri väčšine ostatných cieľov (ciele udržateľného rozvoja 4, 5, 7, 8) a vzďaľuje sa od cieľa udržateľného rozvoja 3 v oblasti kvality zdravia a života. Slovensko dosahuje lepšie výsledky ako EÚ v prípade ukazovateľov chudoby (cieľ udržateľného rozvoja 1). Je to najmä vďaka nízkemu mzdovému rozptylu v krajine. Hoci Slovensko stále zaostáva za priemerom EÚ, pokročilo v niektorých ukazovateľoch kvality vzdelávania (cieľ udržateľného rozvoja 4), ako je účasť na vzdelávaní v ranom detstve (zvýšenie zo 73,4 % v roku 2016 na 77,4 % v roku 2021), čo však bolo stále pod priemerom EÚ na úrovni 92,5 % v roku 2021. Vysoký percentuálny podiel študentov vo veku 15 rokov dosahujúcich slabé výsledky v matematike (33,2 % v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 29,5 %) je dôvodom na obavy. Pokiaľ ide o cieľ udržateľného rozvoja 5 (rodová rovnosť), Slovensko zlepšilo pomer pozícií vyššieho manažmentu zastávaných ženami, keď sa percentuálny podiel žien vo vrcholových orgánoch zvýšil z 24,1 % v roku 2018 na 25 % v roku 2023, hoci tieto údaje sú stále výrazne pod priemerom EÚ na úrovni 33,8 %. Pokiaľ ide o cieľ udržateľného rozvoja 7, schopnosť Slovenska poskytovať dostupnú energiu sa zhoršila, pričom percentuálny podiel osôb, ktoré nie sú schopné primerane vykurovať svoje domovy, vzrástol zo 4,3 % v roku 2017 na 7,1 % v roku 2022. To je však stále pod priemerom EÚ, ktorý bol v roku 2022 na úrovni 9,3 %. Plán obnovy a odolnosti zahŕňa opatrenia na zlepšenie zručností žiakov a na zvýšenie inkluzívnosti a spravodlivosti rôznych úrovní vzdelávacieho systému, a to vytvorením väčšieho počtu miest v predškolských zariadeniach, aktualizáciou školských učebných plánov, bojom proti segregácii rómskeho obyvateľstva, poskytovaním špecializovanej odbornej prípravy pre učiteľov a zvyšovaním odbornej kvalifikácie vyžadovanej od pedagogických zamestnancov (komponenty 6, 7, 8).

Slovensko sa zlepšuje v ukazovateľoch cieľov udržateľného rozvoja súvisiacich s *produktivitou* (ciele udržateľného rozvoja 4 a 9), hoci musí dohnať priemer EÚ. Výdavky na výskum a vývoj na úrovni 0,98 % HDP v roku 2022 sú výrazne pod priemerom EÚ na úrovni 2,24 % (cieľ udržateľného rozvoja 9). To brzdí inovácie a bráni Slovensku v tom, aby viac využívalo technologické riešenia, ako je umelá inteligencia, digitalizácia, automatizácia, cloudové systémy a ďalšie vedecké a špičkové prelomové objavy, a tak zvyšovalo svoju produktivitu. V roku 2023 bolo predložených len 10 patentových prihlášok (na milión obyvateľov) v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 153 patentových prihlášok. Podiel obyvateľov vo veku 25 – 34 rokov, ktorí ukončili terciárne vzdelanie, ktoré je kľúčom k zvyšovaniu odbornej spôsobilosti, konkurencieschopnosti a technologickej spôsobilosti slovenského obyvateľstva, sa neustále zvyšuje. V roku 2023 dosiahol 39,8 % a takmer dostihol priemer EÚ na úrovni 43,1 %. Podiel dospelých zúčastňujúcich sa na vzdelávaní je však stále pod priemerom EÚ a tento rozdiel sa ešte zvyšuje. V roku 2023 sa za posledné štyri týždne na vzdelávacom kurze zúčastnilo 10,5 % slovenskej dospelej populácie v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 12,7 % (cieľ udržateľného rozvoja 4). Podiel domácností s pripojením na internet s rýchlosťou najmenej 100 Mb/s sa zvýšil zo 41,2 % v roku 2017 na 71,3 % v roku 2022 (tesne pod priemerom EÚ na úrovni 73,4 %). Investície do digitálnej infraštruktúry a reforiem vzdelávania načrtnutých v pláne obnovy a odolnosti by mali ešte viac zlepšiť dlhodobú produktivitu.

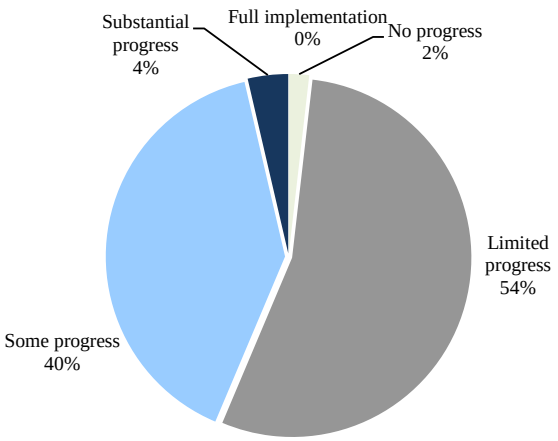
Slovensko sa zlepšuje v ukazovateľoch cieľov udržateľného rozvoja súvisiacich s *makroekonomickou stabilitou* (ciele udržateľného rozvoja 8 a 16). Reálny HDP na obyvateľa na Slovensku rastie a v roku 2023 dosiahol 16 490 EUR. Tento údaj je však pod priemerom EÚ, ktorý bol v roku 2023 na úrovni 28 940 EUR, a rozdiel sa v poslednom čas znižuje pomalším tempom. Podiel investícií na HDP sa mierne zvýšil z 20,9 % v roku 2018 na 22,0 % v roku 2023, čo je pod priemerom EÚ na úrovni 22,7 %. Miera zamestnanosti

neustále rastie a v roku 2023 dosiahla 77,5 % obyvateľstva vo veku 20 – 64 rokov a prevyšuje priemer EÚ, ktorý je na úrovni 75,3 %. Miera dlhodobej nezamestnanosti klesla (na 3,8 % v roku 2023), čo je viac ako medián EÚ na úrovni 2,1 %. Opatrenia uvedené v pláne obnovy a odolnosti by mali stimulovať veľmi potrebné investície a pomôcť ďalej znižovať dlhodobú nezamestnanosť.

Keďže ciele udržateľného rozvoja tvoria zastrešujúci rámec, všetky prepojenia s príslušnými cieľmi udržateľného rozvoja sú v ďalších prílohách buď vysvetlené, alebo znázornené ikonami.

Komisia posúdila odporúčania na roky 2019 – 2023 ([12]) adresované Slovensku v rámci európskeho semestra. Tieto odporúčania sa týkajú širokého okruhu oblastí politiky, ktoré súvisia so 14 zo 17 cieľov udržateľného rozvoja (pozri prílohy 1 a 3). V posúdení sa zohľadňujú politické opatrenia, ktoré Slovensko doteraz prijalo ([13]), a záväzky uvedené v jeho pláne obnovy a odolnosti ([14]). V tejto fáze vykonávania plánu obnovy a odolnosti bol v prípade 44 % odporúčaní pre Slovensko zameraných na štrukturálne otázky v rokoch 2019 – 2023 zaznamenaný aspoň „určitý pokrok“, zatiaľ čo pri 54 % sa zaznamenal „obmedzený pokrok“ a pri 2 % nebol zaznamenaný „žiaden pokrok“ (pozri graf A2.1). S ďalším vykonávaním plánu obnovy a odolnosti sa v nadchádzajúcich rokoch očakáva dosiahnutie značného pokroku pri riešení štrukturálnych odporúčaní pre Slovensko.

Graf A2.1: **Pokrok Slovenska v súvislosti s odporúčaniami pre Slovensko na roky 2019 – 2023 (Európsky semester 2024)**

Zdroj: Európska komisia.

([12]) Odporúčania pre jednotlivé krajiny 2023: EUR-Lex – 32023H0901(25) – SK – EUR-Lex (europa.eu), odporúčania pre jednotlivé krajiny 2022: EUR-Lex – 32022H0901(25) – SK – EUR-Lex (europa.eu), odporúčania pre jednotlivé krajiny 2021: EUR-Lex – 32021H0729(26) – SK – EUR-Lex (europa.eu), odporúčania pre jednotlivé krajiny 2020: EUR-Lex – 32020H0826(25) – SK – EUR-Lex (europa.eu), odporúčania pre jednotlivé krajiny 2019: EUR-Lex – 32019H0905(25) – SK – EUR-Lex (europa.eu),

([13]) Vrátane politických opatrení uvedených v národnom programe reforiem a v správach v rámci Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti (v ktorých sa dvakrát ročne podávajú správy o pokroku pri plnení míľnikov a cieľov a ktoré vyplývajú z posúdenia žiadostí o platbu).

([14]) Členské štáty boli vyzvané, aby sa vo svojich plánoch obnovy a odolnosti účinne zaoberali všetkými odporúčaniami pre jednotlivé krajiny alebo významnou podskupinou relevantných odporúčaní pre jednotlivé krajiny, ktoré vydala Rada. V posúdení odporúčaní pre Slovensko, ktoré sa tu uvádza, sa posudzuje stupeň vykonávania opatrení zahrnutých v pláne obnovy a odolnosti a opatrení vykonaných mimo plánu obnovy a odolnosti v čase posudzovania. Opatrenia stanovené v prílohe k prijatému vykonávaciemu rozhodnutiu Rady o schválení posúdenia plánu obnovy a odolnosti, ktoré ešte neboli prijaté alebo vykonané, ale ktoré sa považujú za dôveryhodne oznámené v súlade s metodikou posudzovania odporúčaní pre jednotlivé krajiny, zaručujú „obmedzený pokrok“. Výsledkom týchto opatrení po ich vykonaní môže byť „určitý/výrazný pokrok“ alebo „úplné vykonanie“, v závislosti od ich relevantnosti.

Tabuľka A2.1: **Súhrnná tabuľka odporúčaní pre Slovensko na roky 2019 – 2023**

Slovakia	Assessment in May 2024*	RRP coverage of CSRs until 2026**	Revelant SDGs
2019 CSR 1	**Limited Progress**		
Achieve the medium-term budgetary objective in 2020.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
Safeguard the long-term sustainability of public finances, notably that of the healthcare and pension systems.	Limited progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned for 2023 and 2025.	SDG 3, 8
2019 CSR 2	**Limited progress**		
Improve the quality and inclusiveness of education at all levels and foster skills.	Limited Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023.	SDG 4, 8, 10
Enhance access to affordable and quality childcare and long-term care.	Limited Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023, 2024	SDG 3, 4, 5
Promote integration of disadvantaged groups, in particular Roma.	Limited Progress	Relevant RRP measures planned as of 2022, 2023, 2024	SDG 1, 2, 4, 8, 10
2019 CSR 3	**Some Progress**		
Focus investment-related economic policy on healthcare,	Some Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023, 2024, 2025	SDG 3, 10, 11
research and innovation,	Some Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023	SDG 9, 10, 11
transport, notably on its sustainability,	Some Progress	Relevant RRP measures implemented in 2021 and 2022 and planned as of 2023, 2025 and 2026.	SDG 10, 11
digital infrastructure,	Some Progress	Relevant RRP measures planned as of 2023.	SDG 9, 10, 11
energy efficiency,	Some Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 planned as of 2023, 2024 and 2026.	SDG 7, 10, 11
competitiveness of small and medium-sized enterprises,	Some Progress	Relevant RRP measures planned as of 2023, 2024 and 2025.	SDG 8, 9, 10, 11
and social housing, taking into account regional disparities.	Limited Progress		SDG 1, 2, 10, 11
Increase the use of quality-related and lifecycle cost criteria in public procurement operations.	Limited Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023.	SDG 9
2019 CSR 4	**Limited Progress**		
Continue to improve the effectiveness of the justice system, focussing on strengthening its independence, including on judicial appointments.	Limited Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023 and 2024.	SDG 16
Increase efforts to detect and prosecute corruption, in particular in large-scale corruption cases.	Limited Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023.	SDG 16
2020 CSR 1	**Limited Progress**		
In line with the general escape clause, take all necessary measures to effectively address the pandemic, sustain the economy and support the ensuing recovery. When economic conditions allow, pursue fiscal policies aimed at achieving prudent medium-term fiscal positions and ensuring debt sustainability, while enhancing investment.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
Strengthen the resilience of the health system in the areas of health workforce, critical medical products and infrastructure.	Limited Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023,2024 and 2025.	SDG 3
Improve primary care provision and coordination between types of care.	Some Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023,2024 and 2025.	SDG 3
2020 CSR 2	**Some progress**		
Provide adequate income replacement,	Substantial Progress		SDG 1, 2, 8, 10
and ensure access to social protection and essential services for all.	Limited Progress		SDG 1, 2, 10
Strengthen digital skills.	Limited Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023 and 2024.	SDG 4
Ensure equal access to quality education.	Limited Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023, 2024 and 2025	SDG 4, 8, 10
2020 CSR 3	**Some progress**		
Effectively implement measures to ensure liquidity for small and medium-sized enterprises and self-employed.	Some Progress		SDG 8, 9
Close digital infrastructure gaps.	Some Progress	Relevant RRP measures planned as of 2023 and 2024.	SDG 9
Front-load mature public investment projects	Some Progress	Relevant RRP measures implemented in 2021 and 2022 and planned as of 2023, 2024, 2025 and 2026.	SDG 8, 16
and promote private investment to foster the economic recovery.	Some Progress	Relevant RRP measures implemented in 2021 and 2022 and planned as of 2023, 2024, 2025 and 2026.	SDG 8, 9
Focus investment on the green and digital transition, in particular on clean and efficient production and use of energy and resources,	Some Progress	Relevant RRP measures implemented in 2021 and 2022 and planned as of 2023, 2024 and 2026.	SDG 6, 7, 9, 12, 13, 15
sustainable public transport,	Some Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023, 2025 and 2026.	SDG 11
and waste management.	Some Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022.	SDG 6, 12, 15

(pokračovanie na ďalšej strane)

Tabuľka (pokračovanie)

2020 CSR 4	**Some progress**		
Ensure effective supervision and enforcement of the anti-money laundering framework.	Some Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023.	SDG 8, 16
Ensure a favourable business environment	Some Progress	Relevant RRP measures planned as of 2023, 2024 and 2025.	SDG 8, 9
and quality public services through enhanced coordination and policy-making.	Limited Progress	Relevant RRP measures planned as of 2022, 2023, 2024 and 2026.	SDG 10, 11, 16
Address the integrity concerns in the justice system.	Limited Progress	Relevant RRP measures implemented in 2022 and planned as of 2023 and 2024.	SDG 16
2021 CSR 1	**Not relevant anymore**		
In 2022, maintain a supportive fiscal stance, including the impulse provided by the Recovery and Resilience Facility, and preserve nationally financed investment.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
When economic conditions allow, pursue a fiscal policy aimed at achieving prudent medium-term fiscal positions and ensuring fiscal sustainability in the medium term.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
At the same time, enhance investment to boost growth potential. Pay particular attention to the composition of public finances, on both the revenue and expenditure sides of the budget, and to the quality of budgetary measures in order to ensure a sustainable and inclusive recovery. Prioritise sustainable and growth-enhancing investment, in particular investment supporting the green and digital transition.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
Give priority to fiscal structural reforms that will help provide financing for public policy priorities and contribute to the long-term sustainability of public finances, including, where relevant, by strengthening the coverage, adequacy and sustainability of health and social protection systems for all.	Not relevant anymore	Not applicable	SDG 8, 16
2022 CSR 1	**Limited progress**		
In 2023, ensure that the growth of nationally financed primary current expenditure is in line with an overall neutral policy stance, taking into account continued temporary and targeted support to households and firms most vulnerable to energy price hikes and to people fleeing Ukraine. Stand ready to adjust current spending to the evolving situation.	No Progress	Not applicable	SDG 8, 16
Expand public investment for the green and digital transitions, and for energy security taking into account the REPowerEU initiative, including by making use of the Recovery and Resilience Facility and other Union funds.	Substantial Progress	Relevant RRP measures planned as of 2023	SDG 8, 16
For the period beyond 2023, pursue a fiscal policy aimed at achieving prudent medium-term fiscal positions.	Limited Progress	Not applicable	SDG 8, 16
Make the tax mix more efficient and more supportive to inclusive and sustainable growth, including by leveraging the potential of environmental and property taxation.	Limited Progress		SDG 8, 10, 12
Continue to strengthen tax compliance, including by further digitalising tax administration.	Limited Progress		SDG 8, 9, 16
2022 CSR 2			
Proceed with the implementation of its recovery and resilience plan, in line with the milestones and targets included in the Council Implementing Decision of 13 July 2021.	RRP implementation is monitored by assessing RRP payment requests and analysing reports published twice a year on the achievement of the milestones and targets. These are to be reflected in the country reports.		
Submit the 2021-2027 cohesion policy programming documents with a view to finalising their negotiations with the Commission and subsequently starting their implementation.	Progress on the cohesion policy programming documents is monitored under the EU cohesion policy.		
2022 CSR 3	**Some progress**		
Reduce overall reliance on fossil fuels and diversify imports of fossil fuels.	Some progress	Relevant RRP measures planned as of 2023	SDG 7, 9, 13
Accelerate the deployment of renewables by further facilitating grid access, introducing measures to streamline permitting and administrative procedures	Limited Progress	Relevant RRP measures planned as of 2023	SDG 7, 8, 9, 13
and modernising the electricity network.	Limited Progress	Relevant RRP measures planned as of 2023, 2024 and 2025	SDG 7, 9, 13
Reduce reliance on natural gas in heating and industry.	Limited Progress	Relevant RRP measures planned as of 2023	SDG 7, 9, 13
Adjust renovation policies to accelerate and incentivise deep renovations of buildings.	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022	SDG 7
2023 CSR 1	**Limited Progress**		
Wind down the emergency energy support measures in force, using the related savings to reduce the government deficit, as soon as possible in 2023 and 2024. Should renewed energy price increases necessitate new or continued support measures, ensure that these are targeted at protecting vulnerable households and firms, fiscally affordable, and preserve incentives for energy savings.	Some Progress	Not applicable	SDG 8, 16
Ensure prudent fiscal policy, in particular by limiting the nominal increase in nationally financed net primary expenditure in 2024 to not more than 5.7%.	Some Progress	Relevant RRP measures planned for 2024.	SDG 8, 16
Preserve nationally financed public investment and ensure the effective absorption of RRF grants and other EU funds, in particular to foster the green and digital transitions.	Limited Progress	Not applicable	SDG 8, 16
For the period beyond 2024, continue to pursue a medium-term fiscal strategy of gradual and sustainable consolidation, combined with investments and reforms conducive to higher sustainable growth, to achieve a prudent medium-term fiscal position.	Limited Progress	Not applicable	SDG 8, 16
Make the tax mix more efficient and more supportive of inclusive and sustainable growth, including by leveraging the potential of environmental and property taxation.	Limited progress		SDG 8, 10, 12
Continue to strengthen tax compliance, including by further digitalising the tax administration.	Limited Progress		SDG 8, 9, 16
Reduce the risks related to household debt by supporting housing supply and the expansion of the rental market.	Limited Progress		SDG 8
2023 CSR 2			
Maintain the momentum in the steady implementation of the recovery and resilience plan and, following the recent submission of the addendum, including the REPowerEU chapter, rapidly start the implementation of the related measures. Proceed with the speedy implementation of cohesion policy programmes, in close complementarity and synergy with the recovery and resilience plan.	RRP implementation is monitored through the assessment of RRP payment requests and analysis of the bi-annual reporting on the achievement of the milestones and targets, to be reflected in the country reports. Progress with the cohesion policy is monitored in the context of the Cohesion Policy of the European Union.		
2023 CSR 3	**Limited progress**		
Reduce the economy's reliance on fossil fuels, in particular natural gas in industry and heating, and diversify imports of fossil fuels.	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022, 2023 and planned as of 2025, 2026.	SDG 7, 9, 13
Accelerate the deployment of renewables, particularly for wind, solar, geothermal and renewable gases, in line with relevant sustainability criteria.	Limited Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022 and planned as of 2024, 2026.	SDG 7, 9, 13
Simplify permitting and administrative procedures for deploying renewables, including by establishing 'one-stop shops' and 'go-to' areas.	Limited Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022 and planned as of 2024, 2025.	SDG 7, 8, 9, 13,
Modernise the electricity network and make the procedures for connecting renewables to the grid more efficient and less burdensome.	Limited Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022 and planned as of 2024, 2026.	SDG 7, 8, 9, 13
Accelerate and incentivise deep renovations of public and private buildings,	Some Progress	Relevant RRP measures being implemented as of 2022, 2023 and planned as of 2026.	SDG 7
address energy poverty through housing renovations for low-income households,	Limited Progress	Relevant RRP measure planned as of 2026.	SDG 1, 2, 7, 10
and step up policy efforts aimed at the provision and acquisition of skills and competences needed for the green transition.	Limited Progress	Relevant RRP measures planned as of 2024 and 2026.	SDG 4

Poznámka:

* Pozri poznámku pod čiarou ([14]).

** Opatrenia z plánu obnovy a odolnosti, ktoré sú zahrnuté do tejto tabuľky, prispievajú k vykonávaniu odporúčaní pre Slovensko. Možno však bude potrebné prijať dodatočné opatrenia, ktoré nie sú súčasťou plánu obnovy a odolnosti, aby sa mohli úplne realizovať odporúčania pre Slovensko a aby sa mohli vyriešiť hlavné výzvy uvedené v týchto odporúčaniach. Opatrenia označené ako „vykonávané" sú len tie, ktoré sú zahrnuté v predložených žiadostiach o platbu z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti, ktoré kladne posúdila Európska komisia.

Zdroj: Európska komisia.

V tejto prílohe sa uvádza prehľad slovenského vykonávania plánu obnovy a odolnosti po polovici trvania Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti sa ukázal ako ústredný prvok obnovy EÚ po pandémii COVID-19, ktorý pomáha urýchliť súbežnú zelenú a digitálnu transformáciu a zároveň sa prispôsobuje geopolitickému a hospodárskemu vývoju a posilňuje odolnosť voči budúcim otrasom. Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti takisto pomáha pri plnení cieľov OSN v oblasti udržateľného rozvoja a pri riešení odporúčaní pre jednotlivé krajiny (pozri prílohu 2).

Plán obnovy a odolnosti vytvára predpoklady na vyplatenie sumy 6,4 miliardy EUR vo forme grantov z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti v období 2021 – 2026, čo predstavuje 5,2 % HDP Slovenska ([15]). Do polovice mája 2024 bolo z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti vyplatených 2,67 miliardy EUR vo forme grantov.

Slovensko má ešte k dispozícii 3,7 miliardy EUR v grantoch z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. Táto suma bude vyplatená po posúdení budúceho plnenia zostávajúcich 165 míľnikov a cieľov ([16]) zahrnutých do vykonávacieho rozhodnutia Rady ([17]) (CID), pred konečným termínom stanoveným pre Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti v roku 2026.

Pokrok Slovenska dosiahnutý pri vykonávaní jeho plánu je zaznamenaný v hodnotiacej tabuľke obnovy a odolnosti ([18]). V hodnotiacej tabuľke sa uvádza prehľad pokroku dosiahnutého pri vykonávaní Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti ako celku. Na grafe A3.1 je znázornený súčasný stav, ako je zachytený v hodnotiacej tabuľke.

Slovenský plán obnovy a odolnosti obsahuje kapitolu REPowerEU, ktorej cieľom je ukončiť závislosť Slovenska od ruských fosílnych palív, diverzifikovať jeho dodávky energie a zvýšiť výrobu čistej energie v nadchádzajúcich rokoch. Na naštartovanie vykonávania kapitoly REPowerEU bolo 13. decembra 2023 vyplatených 80,5 milióna EUR v rámci predbežného financovania. Pomohlo to pri spustení príslušných reforiem, ako je modernizácia a digitalizácia elektrických sietí.

Plán je výrazne zameraný na zelenú transformáciu, pričom 47,71 % dostupných finančných prostriedkov sa vyčleňuje na opatrenia na podporu klimatických cieľov a 20,50 % z celkovo pridelených rozpočtových prostriedkov je vyčlenených na podporu digitálnej transformácie. Zachováva si aj silný sociálny rozmer s opatreniami sociálnej ochrany, najmä v súvislosti so slabými výsledkami vo vzdelávaní a zručnosťami žiakov a nízkou mierou zápisu detí do predškolských zariadení.

Tabuľka A3.1: **Kľúčové fakty týkajúce sa slovenského plánu obnovy a odolnosti**

Initial plan CID adoption date	13 July 2021
Scope	Revised plan with REPowerEU chapter
Last major revision	14 July 2023
Total allocation	EUR 6.408 billion in grants (5.2% of 2023 GDP)
Investments and reforms	64 investments and 70 reforms
Total number of milestones and targets	222
Fulfilled milestones and targets	57 (25.7% of total)

Zdroj: Hodnotiaca tabuľka Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti

Po dokončení troch žiadostí o platbu vykonávanie plánu obnovy a odolnosti Slovenska napreduje. Včasné dokončenie si však vyžaduje zvýšené úsilie. Komisia pozitívne posúdila prvú a druhú žiadosť Slovenska o platbu, pričom zohľadnila stanovisko Hospodárskeho a finančného výboru. Výsledkom bolo vyplatenie finančnej podpory vo výške 398,7 milióna EUR 29. júla 2022 a 708,8

([15]) Informácie o HDP sú založené na údajoch z roku 2023. Zdroj: https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/index.html?lang=en.

([16]) Míľnik alebo cieľ je uspokojivo splnený, keď členský štát poskytne Komisii dôkazy o tom, že dosiahol míľnik alebo cieľ, a Komisia to vo vykonávacom rozhodnutí posúdila pozitívne.

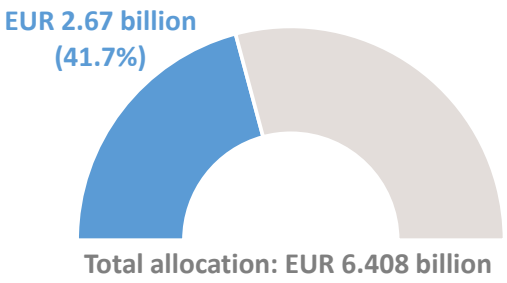
([17]) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CONSIL:ST_10156_2021_ADD_1

([18]) https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/country_overview.html

milióna EUR 22. marca 2023 ([19]). Súvisiacich 30 míľnikov a cieľov sa týkalo reforiem a investícií, ako je vybavenie a digitalizácia policajných zložiek alebo reorganizácia súdnej mapy, a ďalších reforiem a investícií v oblastiach digitálnej transformácie, zdravotnej starostlivosti a verejnej správy.

Výsledkom najnovšej žiadosti o platbu, ktorú Komisia vyhodnotila pozitívne 24. novembra 2023, bolo vyplatenie 662,3 milióna EUR 28. decembra 2023. Vyplatenie je výsledkom pozitívneho vyhodnotenia 27 míľnikov a cieľov, ktoré sa týkajú okrem iného prípravy stratégie na usmernenie digitálnej transformácie hospodárstva, vyhlásenia nových výzev na posilnenie spolupráce medzi akademickými výskumnými pracovníkmi a súkromnými spoločnosťami a zlepšenia prístupnosti a kvality vzdelávacieho systému vrátane predškolských zariadení. S touto treťou žiadosťou o platbu sa Slovensku z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti (bez predbežného financovania) vyplatila celková suma 1,77 miliardy EUR.

Graf A3.1: **Celkové granty vyplatené z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti**

Poznámka: V tomto grafe je znázornená suma grantov vrátane predbežného financovania, ktoré boli doteraz vyplatené z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. Granty sú nenávratné finančné príspevky. Celková výška grantov poskytnutých každému členskému štátu sa určuje na základe alokačného kľúča a celkových odhadovaných nákladov na príslušný plán obnovy a odolnosti.
Zdroj: Hodnotiaca tabuľka Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti

K 15. máju 2024 Slovensko pracovalo na príprave svojej štvrtej žiadosti o platbu. V tabuľke A3.2 sú zdôraznené niektoré relevantné opatrenia, ktoré boli zatiaľ dosiahnuté, a niektoré, ktoré sa vykonajú do roku 2026, aby sa slovenské hospodárstvo naďalej menilo na ekologickejšie, digitálnejšie, inkluzívnejšie a odolnejšie hospodárstvo.

Tabuľka A3.2: **Opatrenia v slovenskom pláne obnovy a odolnosti**

Reforms and investments implemented
• Adaptation of the electricity legal framework • Reform of primary care provision for adults, children and youth • Reform of governance, evaluation and support in science, research and innovation
Upcoming reforms and investments
• Investment in energy efficiency renovations for buildings • Construction and reconstruction of hospitals • Reduction of the administrative burden on entrepreneurs

Zdroj: FENIX

([19]) Predbežné financovanie sa zúčtováva pomerne pri vyplácaní požadovaných platieb. Na tomto mieste sa uvádzajú čisté sumy.

Nástroje financovania EÚ poskytujú členským štátom EÚ značné prostriedky na obnovu a rast. Okrem finančných prostriedkov z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti vo výške 6,4 miliardy EUR uvedených v prílohe 3 získa Slovensko z fondov politiky súdržnosti EÚ ([20]) 12,6 miliardy EUR na roky 2021 – 2027 ([21]). Podpora z týchto dvoch nástrojov spolu predstavuje približne 15,47 % HDP krajiny v roku 2023 v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 5,38 % HDP ([22]). V rámci politiky súdržnosti sa prostredníctvom dlhodobých investícií podporuje regionálny rozvoj, hospodárska, sociálna a územná konvergencia a konkurencieschopnosť v súlade s prioritami EÚ a vnútroštátnymi a regionálnymi stratégiami.

V programovom období 2014 – 2020 sa z fondov politiky súdržnosti podporila konkurencieschopnosť Slovenska s hmatateľnými výsledkami, predovšetkým v oblasti podnikania, energetickej efektívnosti, dopravy a poskytovania sociálnych služieb. Do konca obdobia oprávnenosti v decembri 2023 sa z fondov politiky súdržnosti ([23]) sprístupnilo Slovensku 14,3 miliardy EUR ([24]), z čoho suma 8,9 miliardy EUR bola vyplatená od marca 2020, keď sa začala pandémia COVID-19 ([25]). Z fondov politiky súdržnosti sa poskytovala podpora pre viac ako 22 000 podnikov vrátane 5 000 startupov. Financovanie prilákalo 250 miliónov EUR súkromných investícií do inovačných projektov alebo do projektov výskumu a vývoja. Kapacita výroby energie z obnoviteľných zdrojov sa zvýšila o 400 MW. Medzi ďalšie úspechy patrí 673 km nových alebo rekonštruovaných ciest a 30 km modernizovaných železníc, zlepšenie služieb zdravotnej starostlivosti pre 600 000 ľudí, ako aj renovované školy a materské školy pre 175 000 detí a žiakov. Vďaka politike súdržnosti bolo možné financovať aj ubytovanie a ďalšie základné služby pre takmer 100 000 utečencov z Ukrajiny. V rovnakom období sa z Európskeho sociálneho fondu (ESF) financovalo množstvo projektov reformy verejnej správy a bolo z neho možné zabezpečiť príležitosti na celoživotné vzdelávanie pre 37 000 dospelých a podporu pre 127 000 mladých ľudí. Činnosti v rámci Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR) a ESF boli posilnené programami REACT-EU a FAST – CARE.

V súčasnom programovom období (2021 – 2027) sa v rámci politiky súdržnosti poskytne ďalšia podpora na zvýšenie konkurencieschopnosti Slovenska, na zelenú transformáciu a na sociálnu súdržnosť, ktorou sa zlepšia životné a pracovné podmienky obyvateľov Slovenska. Výskum a inovácie, digitalizácia a energetická efektívnosť sa v rokoch 2021 – 2027 budú podporovať najmä z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR) a Kohézneho fondu. Podpora pre spoločnosti z EFRR sa sústreďuje na MSP, pričom sa budú vo veľkom zavádzať finančné nástroje na zlepšenie ich prístupu k financovaniu. Viac ako 16 000 domácností zlepší energetickú hospodárnosť svojich obydlí a 20 000 domácností získa vysokokapacitné internetové pripojenie. Tieto opatrenia pomôžu ľuďom lepšie prekonávať výzvy spojené so zelenou a digitálnou transformáciou. Fond na spravodlivú transformáciu uľahčí zelenú transformáciu a podporí vytváranie pracovných miest v troch regiónoch s ťažbou uhlia a odvetviach s vysokými emisiami (Trenčiansky, Košický a Banskobystrický kraj). Z Fondu na spravodlivú transformáciu sa poskytne podpora pre 130 podnikov, odborná príprava pre viac ako 5 000 pracovníkov a výstavba alebo obnova vzdelávacích zariadení pre 12 600 študentov. Európsky sociálny fond plus (ESF+) bol zavedený dobrý tempom. Medzi priority financovania z ESF+ (spolu 2,7 miliardy EUR celkových oprávnených nákladov) patrí poskytovanie individuálnej pomoci dlhodobo nezamestnaným osobám (zameranej na 167 000 osôb) a inkluzívne sociálne, vzdelávacie a podporné služby pre 57 000 Rómov. V rámci fondov EFRR a ESF+ sa spoločne investuje 900 miliónov EUR na zlepšenie životných podmienok a sociálno-ekonomického začlenenia Rómov. Týmto politika súdržnosti výrazne prispieva k dosahovaniu cieľov OSN v oblasti udržateľného rozvoja na Slovensku, a to najmä k cieľu udržateľného

([20]) Fondy politiky súdržnosti v rokoch 2021 – 2027 tvorí Kohézny fond, Európsky fond regionálneho rozvoja, Európsky sociálny fond plus a Fond na spravodlivú transformáciu.

([21]) V tomto údaji nie sú zahrnuté programy Európskej územnej spolupráce. Celkové investície vrátane národného financovania v rokoch 2021 – 2027 dosiahli sumu 16,1 miliardy EUR.

([22]) Financovanie z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti zahŕňa podľa potreby granty aj úvery. Priemer EÚ sa vypočítava pre fondy politiky súdržnosti bez programov Európskej územnej spolupráce. Údaje o HDP vychádzajú z údajov Eurostatu za rok 2022.

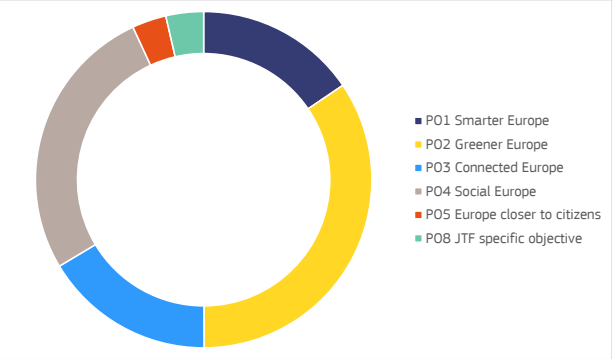
([23]) Fondy politiky súdržnosti v rokoch 2014 – 2020 tvoril Kohézny fond, Európsky fond regionálneho rozvoja, Európsky sociálny fond a iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí. Zahrnuté boli rozpočtové prostriedky REACT-EU, programy Európskej územnej spolupráce však boli vyňaté.

([24]) Celkové investície vrátane národného financovania v rokoch 2014 – 2020 dosiahli sumu 17,6 miliardy EUR.

([25]) Dátum uzávierky: 14. máj 2024.

rozvoja 9 (Priemysel, inovácie, infraštruktúra), 8 (Dôstojná práca a hospodársky rast) a 7 (Cenovo dostupná a čistá energia).

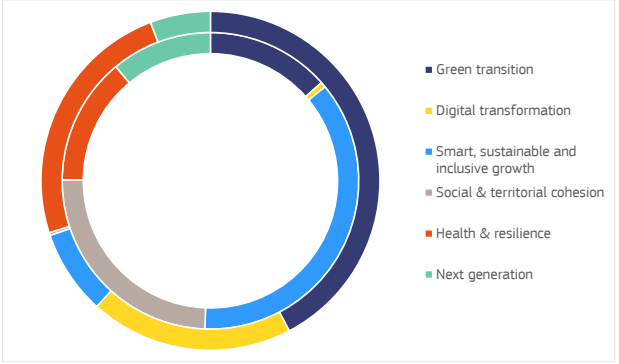
Graf A4.1: **Rozdelenie financovania z politiky súdržnosti medzi ciele politiky na Slovensku**

Zdroj: Európska komisia

Politika súdržnosti a plán obnovy a odolnosti majú na Slovensku vzhľadom na kombinované opatrenia vzájomne sa posilňujúci vplyv. Očakáva sa, že v záujme podpory využívania energie z obnoviteľných zdrojov pomôžu investície v rámci politiky súdržnosti pri rozvoji inteligentných energetických systémov, sietí a uskladňovania energie. Na miestnej úrovni sa začlenením energie z obnoviteľných zdrojov do distribučných sústav zlepší plánovanie súvisiace s ponukou a dopytom. Tým sa dopĺňajú reformy a investície do obnoviteľných zdrojov energie a sústav vytvorené v rámci plánu obnovy a odolnosti. Podľa plánu obnovy a odolnosti umožňuje aktualizovaný právny rámec pripojenie nových obnoviteľných zdrojov energie k sústave. Investície do obnoviteľných zdrojov energie pomôžu Slovensku dosiahnuť ciele v oblasti klímy do roku 2030. Slovenský plán obnovy a odolnosti navyše obsahuje investičný plán v oblasti dopravy týkajúci sa projektov železničnej infraštruktúry s cieľom zvýšiť efektívnosť procesu výstavby železničnej infraštruktúry. Tento investičný plán doplnia investície v rámci politiky súdržnosti do modernizácie hlavných železničných tratí, ktoré sú súčasťou transeurópskej dopravnej siete, v prípade potreby vrátane ich elektrifikácie, ako aj do modernizácie bezpečnostných, kontrolných a signalizačných zariadení. V oblasti vzdelávania je cieľom reformy učebných osnov v rámci plánu obnovy a odolnosti zlepšenie zručností a spôsobilostí žiakov a lepšia podpora rovnosti a inkluzívnosti slovenského vzdelávacieho systému a zároveň aj vytvorenie flexibility na tvorbu učebných osnov na úrovni škôl. Tento cieľ – zvýšenie gramotnosti žiakov – dopĺňa ESF+. Príspevok financovania z prostriedkov politiky súdržnosti a plánu obnovy a odolnosti podľa cieľov politiky je znázornený v grafoch A4.1 a A4.2.

Graf A4.2: **Rozdelenie financovania z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti na Slovensku podľa piliera**

(1) Každé opatrenie plánu obnovy a odolnosti pomáha dosahovať ciele dvoch zo šiestich pilierov politiky Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. Hlavný príspevok je znázornený vonkajším kruhom, kým sekundárny príspevok predstavuje vnútorný kruh. Každý príspevok predstavuje 100 % finančných prostriedkov Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. Celkový príspevok do všetkých pilierov zobrazený v tomto grafe preto predstavuje 200 % finančných prostriedkov Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti pridelených Slovensku.
Zdroj: Európska komisia

Nástroj technickej podpory (TSI) pomáha Slovensku investovať do jeho verejnej správy a vytvárať lepšie podporné prostredie pre investície z EÚ a vnútroštátne investície. Z Nástroja technickej podpory sa financujú projekty na Slovensku týkajúce sa návrhu a vykonávania reforiem na podporu rastu už od roku 2016. Podpora poskytnutá v roku 2023 zahŕňala opatrenia na: zjednodušenie a urýchlenie zavádzania politiky súdržnosti; vykonanie komplexnej reformy zdravotnej starostlivosti a digitalizáciu insolvenčných konaní. Nástroj technickej podpory pomáha Slovensku aj pri zvyšovaní celkovej kapacity realizovať konkrétne reformy a investície uvedené v slovenskom pláne obnovy a odolnosti, ako je príprava schémy štátnej pomoci na podporu dekarbonizácie a zavedenie viacročných výdavkových stropov.

Slovensko takisto dostáva finančné prostriedky z niekoľkých ďalších nástrojov EÚ vrátane nástrojov uvedených v tabuľke A4.1.

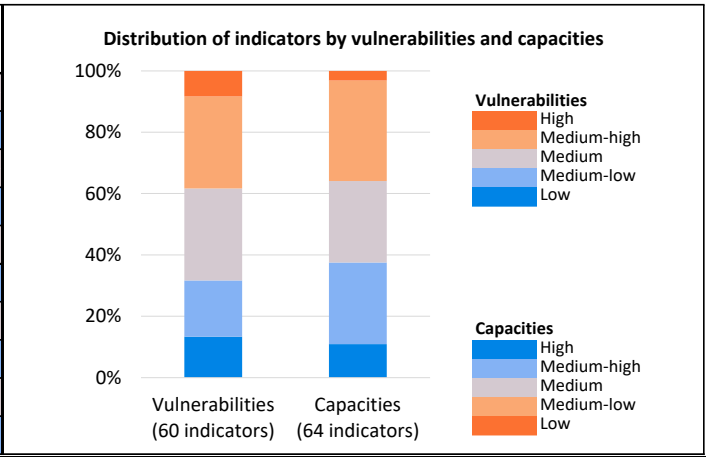
Tabuľka A4.1: **Podpora pre Slovensko z nástrojov EÚ**

EU grants			
	Amount 2014-2020 (EUR million)		Amount 2021-2027 (EUR million)
Cohesion policy	14 288.4		12 593.7
RRF grants (1)	-		6 408.5
Public sector loan facility (grant component) (2)	-		34.8
Common agricultural policy (3)	5 500.0		3 380.0
EMFF/EMFAF (4)	7.7		15.2
Connecting Europe Facility (5)	711.7		253.7
Horizon 2020 / Horizon Europe (6)	136.6		82.3
LIFE programme (7)	49.6		44.3
EU guarantees			
	EU Guarantee (EUR million)		Volume of operations (EUR million)
European Fund for Strategic Investment 2015-2020 (8)	202.3		562.7
InvestEU 2021-2027 (9)	27.7		39.0
EU loans			
	Period	Total amount available (EUR million)	Disbursed amount (EUR million)
SURE (10)	2020-2022	630.9	630.9

(1) Vykonávacím obdobím Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti sú roky 2021 – 2026.
(2) Programovým obdobím úverového nástroja pre verejný sektor sú roky 2021 – 2025 a v sume sa zohľadňuje podiel štátu na jeho grantovej zložke vyhradenej do konca obdobia.
(3) Programovými obdobiami spoločnej poľnohospodárskej politiky sú roky 2014 – 2022 a roky 2023 – 2027.
(4) ENRF – Európsky námorný a rybársky fond, ENRAF – Európsky námorný, rybolovný a akvakultúrny fond.
(5) Údaje o Nástroji na prepájanie Európy sa týkajú dopravy a energetiky a dátum uzávierky pre tieto údaje je 15. máj 2024.
(6) Dátumom uzávierky pre údaje o programe Horizont Európa (2021 – 2027) je 13. máj 2024.
(7) Dátumom uzávierky pre údaje o programe LIFE za roky 2021 – 2027 je 15. máj 2024.
(8) Výška záruky EÚ odsúhlasenej v rámci okna pre infraštruktúru a inovácie Európskeho fondu pre strategické investície (EFSI) bola odvodená na základe odsúhlasenej výšky operácií a priemerného interného multiplikátora, ako sa uvádza v správe EIB (dátumom uzávierky je 31. december 2023).
(9) Výška záruky EÚ a objem operácií odsúhlasených v rámci Programu InvestEU zahŕňa zložku EÚ, ako aj zložky členských štátov (dátumom uzávierky je 31. december 2023).
(10) SURE – európsky nástroj dočasnej podpory na zmiernenie rizík nezamestnanosti v núdzovej situácii.
Zdroj: Európska komisia

Tabuľka A5.1: **Indexy odolnosti v jednotlivých rozmeroch pre Slovensko a EÚ27**

Dimension		SK 2023 RDB	SK 2024 RDB	EU-27 2024 RDB
Overall resilience	Vulnerabilities			
	Capacities			
Social and economic	Vulnerabilities			
	Capacities			
Green	Vulnerabilities			
	Capacities			
Digital	Vulnerabilities			
	Capacities			
Geopolitical	Vulnerabilities			
	Capacities			

(1) Syntetické indexy predstavujú súhrn relatívnej situácie v oblasti odolnosti krajín vo všetkých posudzovaných ukazovateľoch. Pokiaľ ide o jednotlivé ukazovatele, relatívna situácia každej krajiny v poslednom dostupnom roku sa porovnáva so súborom hodnôt daného ukazovateľa pre všetky členské štáty a za všetky roky v referenčnom období.
Zdroj: Prehľady odolnosti – verzia z jari 2024, údaje do roku 2022

V tejto prílohe sa používajú prehľady odolnosti Komisie ([26]) znázorňujúce relatívne kapacity odolnosti a zraniteľnosti Slovenska ([27]), ktoré môžu byť dôležité pre spoločenskú, hospodársku, digitálnu a zelenú transformáciu a pre riešenie budúcich otrasov a geopolitických výzev. ([28])

Podľa súboru ukazovateľov odolnosti v prehľade odolnosti Slovensko vykazuje strednú úroveň celkových zraniteľností a kapacít, ktoré zostali v porovnaní s posledným rokom stabilné. Hoci sú celkové zraniteľnosti Slovenska v súlade s priemerom EÚ, jeho celkové kapacity sú pod priemerom EÚ. Táto skutočnosť sa odráža v rozložení ukazovateľov medzi jednotlivými kategóriami, pričom 30 % ukazovateľov zraniteľnosti sa nachádza v stredne nízkej alebo nízkej kategórii a menej než 40 % ukazovateľov kapacity v stredne vysokej alebo vysokej kategórii.

Zraniteľnosti a kapacity Slovenska v sociálnom a hospodárskom rozmere sú v porovnaní s prehľadom odolnosti za posledný rok stabilné. Krajina má naďalej vysoké zraniteľnosti, ako je vysoký regionálny rozptyl príjmov domácností, vysoká zamestnanosť v energeticky náročných sektoroch a vysoká zamestnanosť v odvetví výroby s vysokým rizikom automatizácie. Posledné dva ukazovatele poukazujú na potenciálne obavy súvisiace s pripravenosťou Slovenska na zelenú a digitálnu transformáciu. Slovensko by malo zlepšiť aj niekoľko obzvlášť nízkych kapacít, ako je miera úspor domácností, podiel detí mladších ako tri roky v zariadeniach formálnej starostlivosti o deti a priemerné výsledky hodnotenia v Programe pre medzinárodné hodnotenie žiakov (PISA). Pozitívne je zvýšenie miery zamestnanosti na Slovensku.

Pokiaľ ide o zelený rozmer, Slovensko vykazuje stredne nízke zraniteľnosti, a je tak nad priemerom EÚ. Pokiaľ však ide o jeho kapacity v tejto oblasti, zostáva pod priemerom EÚ. Slovensko sa od prehľadu odolnosti za rok 2023 zlepšilo v harmonizovanom ukazovateli rizika 1 pre pesticídy a má nízku stopu spotreby na obyvateľa. V rámci svojich zelených kapacít zlepšilo mieru obehového využívania materiálov, no pohlcovanie CO_2 lesmi sa znížilo. Slovensko patrí medzi krajiny s najvyššou mierou recyklácie odpadu z elektrických a elektronických zariadení, zaostáva však z hľadiska patentov v oblasti životného prostredia na obyvateľa.

([26]) Https://ec.europa.eu/info/strategy/strategic-planning/strategic-foresight/2020-strategic-foresight-report/resilience-dashboards_sk. Odolnosť je vymedzená ako schopnosť nielen odolávať výzvam a vyrovnávať sa s nimi, ale aj prejsť zmenami udržateľným, spravodlivým a demokratickým spôsobom. Správa o strategickom výhľade za rok 2020: *Vytýčenie smeru k odolnejšej Európe* [COM(2020) 493].

([27]) Zraniteľnosti predstavujú prvky, ktoré môžu zhoršiť negatívny vplyv kríz a transformácií, alebo prekážky, ktoré môžu brániť dosiahnutiu dlhodobých strategických cieľov, kým kapacity predstavujú faktory alebo schopnosti zvládať krízy a štrukturálne zmeny a riadiť transformácie.

([28]) Táto príloha je prepojená na prílohu 1 o cieľoch udržateľného rozvoja, prílohu 6 o zelenej dohode, prílohu 8 o spravodlivom prechode ku klimatickej neutralite, prílohu 9 o produktivite, efektívnosti a obehovosti zdrojov, prílohu 10 o digitálnej transformácii a prílohu 14 o európskom pilieri sociálnych práv.

Zraniteľnosti a kapacity Slovenska v digitálnom rozmere zostali celkovo stabilné. Došlo k zlepšeniu kapacít, ako sú elektronické nástroje súdneho systému a podniky hľadajúce odborníkov v oblasti informačných a komunikačných technológií (IKT).

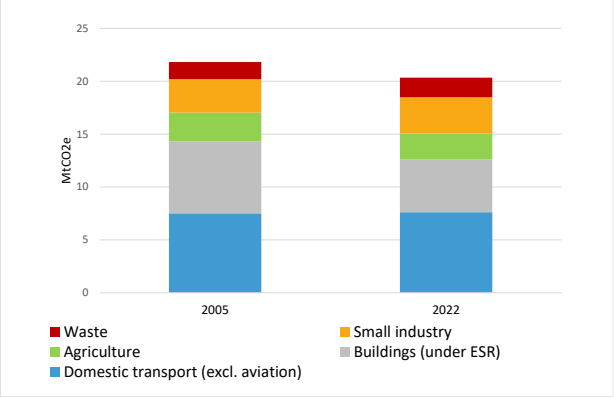
Pokiaľ ide o geopolitický rozmer, kapacity Slovenska ostávajú v porovnaní s predchádzajúcim rokom stabilné, jeho zraniteľnosti sa však zvýšili na stredne vysoké. Čo sa týka kapacít, zlepšil sa obchod s energiou a recyklovateľnými surovinami v rámci EÚ a podiel zamestnaných štátnych príslušníkov tretích krajín a Slovensko naďalej patrí medzi krajiny EÚ s najlepšími výsledkami, pokiaľ ide o spätnú účasť na globálnych hodnotových reťazcoch a otvorenosť v oblasti obchodu v rámci EÚ. Podiel zamestnaných štátnych príslušníkov tretích krajín a migračné saldo Slovenska však patria naďalej medzi najnižšie v EÚ. Na strane zraniteľnosti dochádza k značnému zužovaniu rozdielu v zamestnanosti medzi štátnymi príslušníkmi z krajín EÚ a z tretích krajín, čistá medzinárodná investičná pozícia Slovenska sa však mierne zhoršila.

Slovensko dosiahlo pokrok v oblasti zelenej transformácie, je však potrebné vyvinúť viac úsilia, pokiaľ ide o spresnenie rámca financovania klimatickej a energetickej transformácie a politík potrebných na dosiahnutie cieľa spoločného úsilia do roku 2030, ako aj pokiaľ ide o riešenie potenciálnych nebezpečenstiev vyplývajúcich z klimatických rizík, obehové hospodárstvo a ďalšie oblasti. Táto príloha obsahuje prehľad aspektov transformácie na Slovensku súvisiacich s klímou, energetikou a životným prostredím ([29]).

Slovenský návrh aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu (NEKP) na rozdiel od plánu z roku 2019 neobsahuje aktualizované informácie o investíciách potrebných na dosiahnutie slovenských cieľov v oblasti klímy a energetiky do roku 2030. V návrhu aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu sa uvádzajú iba čiastočné informácie o investíciách potrebných na vykonávanie politík a opatrení. Opisujú sa v ňom hlavné zdroje financovania na vnútroštátnej úrovni a na úrovni EÚ bez toho, aby sa k nim však priradili konkrétne politiky a opatrenia alebo investičné potreby. Navyše sa v ňom úplne nezohľadňuje príspevok z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti ([30]).

Vzhľadom na aktuálne plánované politiky a opatrenia Slovensko pravdepodobne nedosiahne svoj cieľ spoločného úsilia do roku 2030 ([31]). Očakáva sa, že slovenské emisie skleníkových plynov z odvetví so spoločným úsilím v roku 2022 budú o 12,1 % nižšie ako úrovne z roku 2005. Predpokladá sa, že vďaka súčasným politikám sa slovenské emisie podľa nariadenia o spoločnom úsilí do roku 2030 znížia o 12,9 % v porovnaní s úrovňami z roku 2005. V dôsledku toho bude Slovensko zaostávať takmer 10 percentuálnych bodov za svojím cieľom spoločného úsilia dosiahnuť zníženie emisií o 22,7 % ([32]). Táto skutočnosť poukazuje na dôležitosť naplánovania a vykonávania ambicióznejších opatrení v oblasti klímy. V návrhu aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu sa opakuje záväzok Slovenska dosiahnuť klimatickú neutralitu do roku 2050.

Graf A6.1: **Emisie skleníkových plynov z odvetví so spoločným úsilím v miliónoch ton ekvivalentu CO2, 2005 – 2022**

Zdroj: Európska environmentálna agentúra

Slovensko má dosť priestoru na zvýšenie svojho cieľa v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov a energetickej efektívnosti vo svojom konečnom aktualizovanom národnom energetickom a klimatickom pláne ([33]). Príspevok Slovenska,

([29]) Túto prílohu dopĺňa príloha 7 o energetickej transformácii a konkurencieschopnosti, príloha 8 o spravodlivom prechode ku klimatickej neutralite, príloha 9 o produktivite, efektívnosti a obehovosti zdrojov a príslušné témy v ďalších prílohách tejto správy o krajine.

([30]) Pozri Komisiou vypracované posúdenie návrhu národného energetického a klimatického plánu Slovenska, 2023.

([31]) Vnútroštátny cieľ zníženia emisií skleníkových plynov je stanovený v nariadení (EÚ) 2023/857 (ďalej len „nariadenie o spoločnom úsilí“). Zámerom je zosúladiť opatrenia v dotknutých odvetviach s cieľom dosiahnuť zníženie emisií skleníkových plynov v celom hospodárstve EÚ aspoň o 55 % v porovnaní s úrovňami z roku 1990. Tento cieľ sa vzťahuje aj na odvetvia mimo súčasného systému EÚ na obchodovanie s emisiami, najmä pre odvetvia budov (kúrenie a chladenie), cestnej dopravy, poľnohospodárstva, odpadu a malého priemyslu (známe aj ako odvetvia so spoločným úsilím).

([32]) Emisie podľa nariadenia o spoločnom úsilí na rok 2022 sú založené na približných inventarizačných údajoch. Konečné údaje sa určia v roku 2027 po komplexnom preskúmaní. Slovenský návrh aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu neobsahuje aktualizované prognózy pre odvetvia so spoločným úsilím. Informácie o takýchto prognózach vychádzajú z údajov, ktoré mali byť vykázané do 15. marca 2023 podľa článku 18 nariadenia (EÚ) 2018/1999 (ďalej len „nariadenie o riadení“), v porovnaní s hodnotou v základnom roku 2005, ako sa stanovuje vo vykonávacom rozhodnutí Komisie (EÚ) 2020/2126 zo 16. decembra 2020. Podrobné informácie sa nachádzajú v posúdení návrhu národného energetického a klimatického plánu Slovenska, ktoré vypracovala Komisia.

([33]) Cieľom EÚ uvedeným v revidovanej smernici o obnoviteľných zdrojoch energie je požiadavka, aby 42,5 % hrubej konečnej energetickej spotreby do roku 2030 pochádzalo z obnoviteľných zdrojov energie, s ambíciou dosiahnuť úroveň

pokiaľ ide o energiu z obnoviteľných zdrojov, stanovený v jeho návrhu aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu na úrovni 23 % do roku 2030, je výrazne nižší ako požadovaný príspevok na úrovni 35 %. Jeho príspevky k energetickej efektívnosti na úrovni 15,7 milióna ton ropného ekvivalentu (MTOE) v primárnej energetickej spotrebe a 10,27 milióna ton ropného ekvivalentu v konečnej energetickej spotrebe na rok 2030 stanovené v návrhu aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu sú takisto menej ambiciózne než príspevky vyžadované v smernici o energetickej efektívnosti. Okrem toho ciele do roku 2030 sú nižšie než ciele energetickej efektívnosti Slovenska v roku 2020 (zníženie o 4,26 % v prípade primárnej energetickej spotreby a o 1,25 % v prípade konečnej energetickej spotreby).

Slovensko ešte stále musí pokročiť pri prechode na udržateľnú mobilitu ([34]). Elektrické vozidlá na batérie v roku 2022 tvorili 0,2 % vozového parku osobných vozidiel Slovenska a 2 100 verejne dostupných nabíjacích staníc predstavovalo jedno nabíjacie miesto pre každé štyri elektrické vozidlá, čo je nad priemerom EÚ na úrovni 1:10. Osobné vozidlá tvorili 83 % celkovej vzdialenosti, ktorú cestujúci precestovali (čo je tesne pod priemerom EÚ na úrovni 85 %). Podiel cestnej nákladnej dopravy je však pomerne nízky na úrovni 55 % (priemer EÚ: 75 %), pričom významnejšiu úlohu zohráva železničná nákladná doprava (27 %) a potrubná doprava (15 %). Železničná sieť je elektrifikovaná zo 44 % (priemer EÚ: 56 %).

Slovensku chýba potrebná ambícia na splnenie cieľa týkajúceho sa odstraňovania uhlíka prostredníctvom využívania pôdy, zmien vo využívaní pôdy a lesného hospodárstva (LULUCF) do roku 2030. Jeho kapacitu odstraňovať uhlík využívaním pôdy možno zachovať len vysádzaním väčšieho počtu stromov a lepšou starostlivosťou o krajinu. Napriek vyššej úrovni čistého odstraňovania uhlíka v roku 2020 v dôsledku nižšej ťažby zaznamenalo slovenské odvetvie využívania pôdy pokles čistého odstraňovania uhlíka, ktorý bol spôsobený starnutím lesov. Na jeho cieľ LULUCF do roku 2030 bude potrebné odstrániť ďalších 504 tisíc ton emisií vyjadrených v ekvivalente CO_2 ([35]), výsledkom čoho bude 6 821 kt celkových čistých odstránených emisií vyjadrených v ekvivalente CO_2. Podľa najnovších projekcií sa však očakáva, že Slovensko tento cieľ nesplní ([36]).

Veľké rozdiely v ochrane klímy ([37]) **súvisiace s povodňami si vyžadujú monitorovanie.** Slovensko naďalej dosahovalo pokrok v oblasti adaptácie na zmenu klímy. Rozhodovanie v konkrétnych sektoroch vychádza z posilnených nástrojov na pozorovanie klímy. Kľúčovým krokom bolo schválenie národného adaptačného plánu v roku 2021. Tento plán obsahoval opis priorít adaptácie v zraniteľných odvetviach, najmä v odvetví hospodárenia s vodami, poľnohospodárstva, lesného hospodárstva, ochrany prírody, zdravotnej starostlivosti a územného plánovania. Vláde bolo predložené vyhodnotenie pokroku dosiahnutého pri vykonávaní plánu. Komplexné posúdenie zraniteľnosti Slovenska voči vplyvom klímy sa plánuje v rámci príprav na právny predpis v oblasti klímy a aktualizovanú stratégiu pre adaptáciu, jeho vypracovanie však môže trvať dlho. Hoci existujú usmernenia k monitorovaniu a hodnoteniu adaptácie, informácie o výdavkoch a výsledkoch v tejto oblasti sú neúplné. K hlavným prekážkam úspešného vykonávania patrí nedostatok finančných prostriedkov, nízka informovanosť na regionálnej a miestnej úrovni a nedostatočná medzirezortná spolupráca, najmä pokiaľ ide o začlenenie adaptácie do sektorových politík a plánov ([38]).

Kvalita ovzdušia na Slovensku naďalej vyvoláva vážne obavy. Podľa posledných odhadov Európskej environmentálnej agentúry (na rok 2021) čelí Slovensko strate približne 1 060 rokov života na 100 000 obyvateľov v dôsledku expozície tuhým

45 %. Pomocou vzorca v prílohe I k smernici (EÚ) 2023/1791 sa stanovuje indikatívny národný príspevok pre Slovensko na úrovni 13,6 MTOE v primárnej energetickej spotrebe. Komisia oznámila opravený národný príspevok do roku 2030 vo výške 8,70 MTOE v konečnej energetickej spotrebe v súlade s článkom 4 ods. 5 smernice o energetickej efektívnosti s cieľom zvýšiť príspevok smerom k záväznému cieľu Únie v oblasti energetickej efektívnosti. Pozri odporúčanie Komisie z 18. decembra 2023 pre Slovensko.

([34]) Pokiaľ nie je uvedené inak, údaje v tomto oddiele sa týkajú roku 2021. Pozri Európska komisia, *EU transport in figures* (Doprava v EÚ v číslach) transport.ec.europa.eu, 2023.

([35]) Národné ciele LULUCF členských štátov v súlade s nariadením (EÚ) 2023/839.

([36]) Projekcie predložené v slovenskom návrhu aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu, 2023.

([37]) Pokiaľ ide o rozdiely v ochrane klímy, pozri vysvetlivky k tabuľke A6.1.

([38]) Pozri posúdenie a odporúčanie Komisie z roku 2023 týkajúce sa pokroku Slovenska v adaptácii na zmenu klímy.

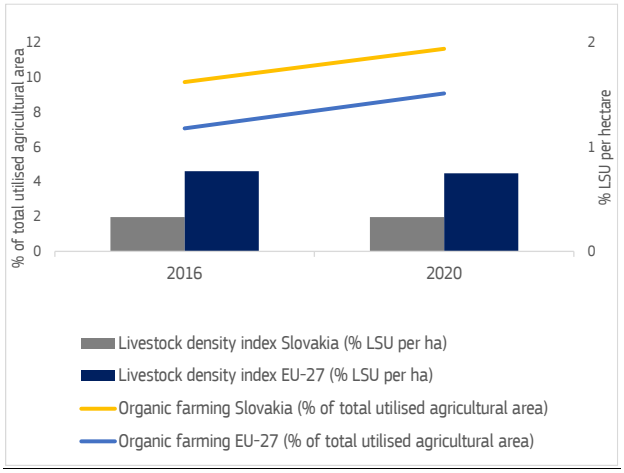
časticiam ($PM_{2,5}$) a 76 stratených rokov života v dôsledku expozície oxidu dusičitému (NO_2). Ukazovateľ intenzity emisií prekurzorov smogu k HDP navyše klesol medzi rokmi 2008 a 2020 o 62 % a dosiahol úroveň 0,80 tony/10 EUR, čo je menej ako priemer EÚ.

Rozvoj infraštruktúry má naďalej významný vplyv na biodiverzitu na Slovensku. Koncom roka 2021 bolo chránených 37,4 % rozlohy územia Slovenska. Podľa správy o stave ochrany chránených biotopov a druhov, na ktoré sa vzťahuje článok 17 smernice o biotopoch, priaznivý stav ochrany v rokoch 2013 – 2018 dosiahlo iba 38 % biotopov a 23 % druhov. Medzi tlaky patril rozvoj infraštruktúry, ako sú vodné elektrárne, cesty, diaľnice, vodné nádrže a protipovodňová infraštruktúra.

Veľký vplyv na ekosystémy, biodiverzitu a kvalitu ovzdušia má intenzívne poľnohospodárstvo. Poľnohospodárska pôda stále trpí stratou biodiverzity a index vtáctva žijúceho na poľnohospodárskej pôde klesol z 98,9 v roku 2011 na 83,5 v roku 2018. Slovensko je v procese prechodu na ekologické poľnohospodárstvo. Podiel poľnohospodárskej plochy Slovenska využívanej na ekologické poľnohospodárstvo dosiahol v roku 2021 13,5 % v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 9,1 % ([39]) a s cieľom EÚ na úrovni najmenej 25 % do roku 2030. Okrem toho sa postupy pôdoochranného obrábania pôdy, ktorými sa zvyšuje objem organického uhlíka v pôde, v roku 2016 využívali na 18 % obrábateľnej plochy Slovenska. Slovenský index hustoty chovu hospodárskych zvierat sa znížil z 0,35 % na 0,33 %, čo je pod priemerom EÚ na úrovni 0,75 %. Intenzívny chov zvierat je zvyčajne hlavnou príčinou emisií znečisťujúcich látok, ako je amoniak. Slovenské odvetvie poľnohospodárstva bolo v roku 2021 zodpovedné za 87,3 % celkových emisií amoniaku krajiny (priemer EÚ: 90,7 %). Slovensko má jeden z najnižších podielov zavlažovanej pôdy v EÚ, ktorý tvorí 1,5 % využívanej poľnohospodárskej plochy (VPP) Slovenska. Voda odoberaná na poľnohospodárske účely predstavovala 5,1 % celkového odberu vody v roku 2019.

([39]) V roku 2020. Údaje za rok 2021 ešte nie sú k dispozícii.

Graf A6.2: **Zmeny hustoty chovu hospodárskych zvierat a ekologické poľnohospodárstvo**

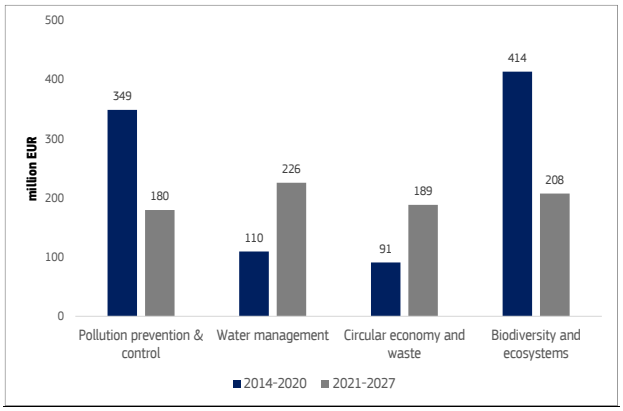
Dobytčia jednotka (DJ)/ha využívanej poľnohospodárskej plochy: slúži na meranie množstva zvierat (hovädzieho dobytka, oviec, kôz, zvierat čeľade koňovité, ošípaných, hydiny a králikov) prepočítaného na dobytčie jednotky na hektár využívanej poľnohospodárskej plochy.
Zdroj: Eurostat

Intenzívne poľnohospodárstvo naďalej spôsobuje znečistenie. Podľa najnovších údajov o hrubej bilancii dusíka na poľnohospodárskej pôde má Slovensko prebytok dusíka, pričom priemerná bilancia dusíka v roku 2019 bola 63,3 kg dusíka na hektár. Obsah dusičnanov v podzemnej vode sa drží pod priemerom EÚ (17,9 mg dusičnanov na liter na rozdiel od priemeru EÚ na úrovni 20,5 mg/l), pričom 12 % staníc na monitorovanie podzemnej vody nameralo úrovne prevyšujúce maximum 50 mg dusičnanov na liter. Krajina navyše vykázala priemernú bilanciu fosforu –3,1 kg/ha v roku 2019. Vodné útvary negatívne ovplyvňuje aj znečisťovanie pesticídmi, pričom 34,4 % monitorovacích miest nahlásilo, že majú úrovne pesticídov, ktoré prevyšujú prahové hodnoty stanovené v rámcovej smernici o vode a v smernici o podzemnej vode. Veľmi znečistené sú povrchové aj podzemné vody a na 50 % veľkých riek a 41 % podzemných vôd boli namerané úrovne prevyšujúce prahové hodnoty.

Slovensku by prospelo, keby zvýšilo svoje investície v oblasti životného prostredia, najmä do udržateľného hospodárenia s vodami a obehového hospodárstva a nakladania s odpadom. V rokoch 2014 – 2020 bol nedostatok environmentálnych investícií odhadovaný na 975 miliónov EUR za rok, čo zodpovedá 1,1 % HDP (nad priemerom EÚ na úrovni 0,8 %). Odhadovaný nedostatok v rokoch 2021 – 2027 je menší na úrovni 802 miliónov EUR. Slovensku môže prospieť zvýšenie financovania, najmä na udržateľné hospodárenie

s vodami (odhadovaný nedostatok 226 miliónov EUR ročne) a na obehové hospodárstvo a nakladanie s odpadom (189 miliónov EUR ročne), keďže práve v týchto oblastiach sa zväčšil nedostatok investícií. Naproti tomu sa ročný nedostatok investícií znížil v oblasti biodiverzity a ekosystémov, a to na 208 miliónov EUR, a v oblasti prevencie a kontroly znečisťovania na 180 miliónov EUR, stále je však nadmerný.

Graf A6.3: **Nedostatok environmentálnych investícií, ročný priemer**

Číselné údaje vypočítala Európska komisia na základe najnovších interných správ, údajov Eurostatu, EIB a vnútroštátnych zdrojov údajov.
Zdroj: Európska komisia

Tabuľka A6.1: **Ukazovatele pokroku v oblasti Európskej zelenej dohody z makroekonomického hľadiska**

							Target	Distance	
		2005	2019	2020	2021	2022	2030	WEM	WAM
Progress to climate and energy policy targets									
Greenhouse gas emission reductions in effort sharing sectors [1]	Mt CO_{2eq}, %, pp	23,137.1	-13%	-18%	-12%	-12%	-23%	-21	-11
Net greenhouse gas removals from LULUCF [2]	Kt CO2eq	-4 265	-4 994	-7 179	-7 211	-7 226	-6,821	n/a	n/a
Share of energy from renewable sources (1) [3]	%	6%	17%	17%	17%	18%	35%	-	-
Energy efficiency: primary energy consumption [3]	Mtoe	17.4	16.0	15.2	16.4	15.4	13.6		
Energy efficiency: final energy consumption [3]	Mtoe	11.6	11.2	10.4	11.6	10.6	8.7		

							EU-27		Projected
		2018	2019	2020	2021	2022	2021	2022	2030
Green transition: mobility									
Greenhouse gas emissions: road transport	Mt CO2e	-	-	-	7.4	7.6	769.0	786.6	8.2
Share of zero-emission vehicles in new registrations [4]	%	0.3	0.2	1.2	1.5	1.9	9	12.1	n/a
Number of publicly accessible AC/DC charging points		-	-	465	1242	2221	299178	446956	n/a
Share of electrified railways	%	43.8%	43.7%	43.7%	43.7%	-	56.1%	-	n/a
Green transition: buildings									
Greenhouse gas emissions: buildings	Mt CO2e	-	-	-	5.4	5.0	537.0	486.7	4.3
Final energy consumption in buildings	2015=100	99.7%	99.7%	99.5%	113.0%	102.3%	104.0%	97.2%	
Climate adaptation									
Climate protection gap [5]	score 1-4	-	-	2.4	1.6	1.6	1.5	1.5	n/a

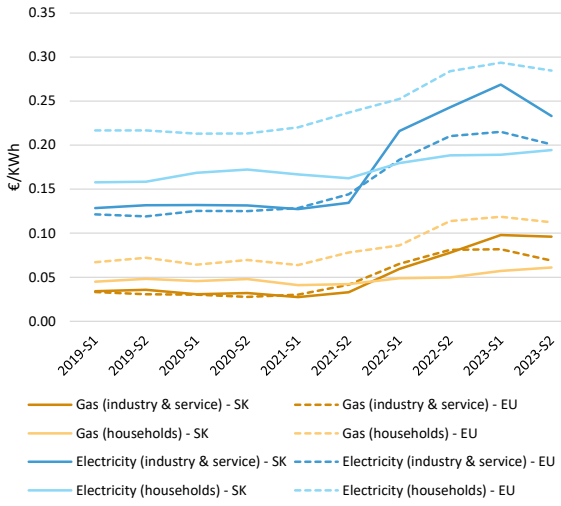
		2018	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022
State of the environment									
Water | Water exploitation index (WEI+) (1) [6]	% of renewable freshwater	1.3	1.2	-	-	-	3.6	-	-
Circular economy | Material footprint [7]	tonnes per person	14.8	13.6	12.7	12.8	12.1	14.2	14.8	14.9
Pollution | Years of life lost due to air pollution by PM2.5 [8]	per 100.000 inhabitants	1,103	809	845	1,060	-	545	584	-
Biodiversity | Habitats in good conservation status [9]	%	37.6					14.7		
Common farmland bird index [10]	2000=100	84	-	-	-	-	78	-	-
Green transition: agri-food sector									
Organic farming	% of total utilised agricultural area	9.85	10.31	11.67	13.45	-	9.1	-	-
Nitrates in groundwater	mg NO_3/litre	14.38	12.58	12.45	-	-	20.42	-	-
Food waste per capita	Kg per capita			106	99	-	130	131	-
Share of soil in poor health [11]	%					37			41
Soil organic matter in agricultural land [12]	Mt per ha	100	-	-	-	-	7,904	-	-

Zdroj: (1) Údaje členských štátov o emisiách za rok 2019 a 2020 sú vyjadrené v hodnotách potenciálu globálneho otepľovania (GWP) zo 4. hodnotiacej správy (AR4) Medzivládneho panelu o zmene klímy (IPCC). Emisie členských štátov v základnom roku 2005 podľa nariadenia (EÚ) 2018/842, údaje o emisiách za roky 2021 a 2022 a projekcie do roku 2030 sú vyjadrené v hodnotách potenciálu globálneho otepľovania z 5. hodnotiacej správy (AR5) Medzivládneho panelu o zmene klímy. Údaje za rok 2021 vychádzajú z konečných inventarizačných správ, údaje za rok 2022 z približných inventarizačných správ a výpočtu emisií podľa nariadenia o spoločnom úsilí, ktorý uskutočnila Európska environmentálna agentúra. Konečné údaje za roky 2021 a 2022 sa určia až po komplexnom preskúmaní v roku 2027. Cieľ do roku 2030 je vyjadrený ako percentuálna zmena oproti emisiám v základnom roku 2005. Vzdialenosť od cieľovej hodnoty je rozdiel medzi cieľom do roku 2030 a predpokladanými emisiami podľa nariadenia o spoločnom úsilí pri existujúcich opatreniach (PEO) a s dodatočnými opatreniami (SDO) vyjadrený ako percentuálna zmena oproti emisiám v základnom roku 2005. V opatreniach uvedených v projekciách emisií do roku 2030 sa odráža súčasný stav nahlásený v návrhoch aktualizovaných národných energetických a klimatických plánov členských štátov alebo v prípade, ak nie sú k dispozícii, súčasný stav nahlásený do 15. marca 2023 podľa nariadenia (EÚ) 2018/1999. (2) Čisté odstránené množstvá sú vyjadrené v záporných číslach, čisté emisie v kladných číslach. Nahlásené údaje pochádzajú z inventúry skleníkových plynov v roku 2024. Hodnota čistých odstránených emisií skleníkových plynov za rok 2030, ako sa uvádza v nariadení (EÚ) 2023/839 – príloha IIa. (3) Vnútroštátne ciele v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov a energetickej efektívnosti do roku 2030 sú indikatívne národné príspevky v súlade s nariadením (EÚ) 2018/1999 (nariadenie o riadení), cieľom energie z obnoviteľných zdrojov do roku 2030 na úrovni EÚ stanovenom v smernici (EÚ) 2018/2001, zmenenej smernicou (EÚ) 2023/2413 (revidovaná smernica o obnoviteľných zdrojoch energie) – 42,5 % hrubej konečnej energetickej spotreby s cieľom dosiahnuť 45 % – a vzorcom uvedeným v prílohe I k smernici (EÚ) 2023/1791 (smernica o energetickej efektívnosti). (4) Osobné elektrické vozidlá na batérie (BEV) a elektrické vozidlá s palivovým článkom (FCEV). (5) Rozdiely v ochrane klímy predstavujú podiel nepoistených hospodárskych strát spôsobených klimatickými katastrofami založený na modelovaní rizika povodní, prírodných požiarov a víchric a na miere uzatvárania poistenia. Mierka: 0 (žiadne rozdiely v ochrane) – 4 (veľmi vysoké rozdiely) (Európsky orgán pre poisťovníctvo a dôchodkové poistenie zamestnancov, 2022). (6) Celková spotreba vody v obnoviteľných sladkovodných zdrojoch dostupná na území a v danom období. (7) Ťažba materiálov na spotrebu a investície. (8) Potenciálne stratené roky života z dôvodu predčasného úmrtia spôsobeného vystavením tuhým časticiam s priemerom menej ako 2,5 mikrometra. (9) Podiel biotopov v dobrom stave ochrany podľa záznamov predložených podľa článku 17 smernice o biotopoch (smernica 92/43/EHS) na roky 2013 – 2018. (10) Viacdruhový index na meranie zmien početnosti populácií druhov vtáctva žijúceho na poľnohospodárskej pôde. (11) Zdroj: príloha 12 k návrhu Komisie týkajúcemu sa smernice o monitorovaní pôdy [SWD(2023) 417 final]. (12) Odhady objemu organického uhlíka v ornej pôde.

V tejto prílohe ([40]) sa uvádza pokrok a výzvy Slovenska pri urýchľovaní prechodu na emisne neutrálnu energiu a súčasnom posilňovaní konkurencieschopnosti EÚ v odvetví čistej energie ([41]). Uvádzajú sa v nej opatrenia a ciele predložené v návrhu aktualizovaných národných energetických a klimatických plánov (NEKP) na rok 2030 ([42]).

Priemerné ceny plynu a elektriny pre domácnosti na Slovensku v druhej polovici roku 2023 vzrástli v porovnaní s rokom 2022, regulované ceny elektriny a plynu pre domácnosti však boli stále výrazne nižšie než priemer EÚ, hoci to isté neplatilo v prípade sektora priemyslu a odvetvia služieb. Po celý rok 2022 boli ceny plynu a elektriny pre domácnosti stabilné a boli o 70 % (plyn) a 45,6 % (elektrina) nižšie ako priemer EÚ. Ceny obidvoch energií sa nasledujúci rok zvýšili o 22 % (plyn) a 3 % (elektrina), pričom naďalej ostali výrazne pod priemerom EÚ, a to o 46 % (plyn) a 32 % (elektrina). V prípade sektora priemyslu a odvetvia služieb boli ceny plynu a elektriny vyššie ako priemer EÚ. Priemerná cena plynu pre priemysel/odvetvie služieb v druhej polovici roka 2023 bola podľa údajov Eurostatu o 40 % vyššia ako priemer EÚ, kým priemerná cena elektriny pre priemysel/odvetvie služieb bola v rovnakom období o 16 % vyššia v porovnaní s priemerom EÚ.

Graf A7.1: **Maloobchodné ceny energie na Slovensku pre domácnosti a priemysel a služby**

(1) Zvolené spotrebiteľské pásma pre priemysel sú I3 pri plyne a IC pri elektrine, ktoré označujú stredne veľkých spotrebiteľov a poskytujú prehľad o cenovej dostupnosti.
(2) Zvolené spotrebiteľské pásma pre domácnosti sú D2 pri plyne a DC pri elektrine.
(3) Ceny pre priemysel sa uvádzajú bez DPH a ďalších daní/odvodov/poplatkov s nárokom na odpočet, keďže iní spotrebitelia ako domácnosti si zvyčajne vedia odpočítať DPH a niektoré ďalšie dane.
Zdroj: Eurostat

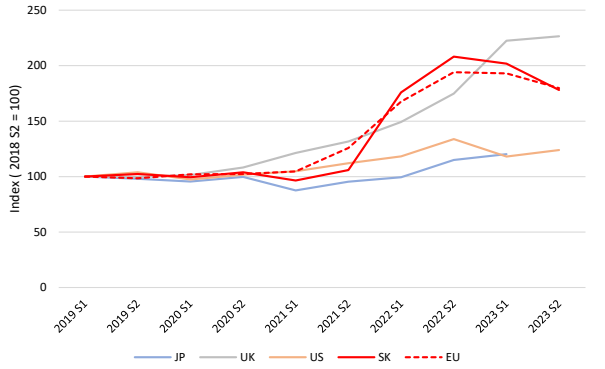
V relatívnom vyjadrení sa ceny elektriny pre iných spotrebiteľov ako domácnosti výrazne zvýšili v porovnaní s cenami v USA a Japonsku a v menšej miere v porovnaní so Spojeným kráľovstvom, čo mohlo nepriaznivo ovplyvniť medzinárodnú konkurencieschopnosť energeticky náročných priemyselných odvetví na Slovensku.

([40]) Dopĺňa ju príloha 6, keďže Európska zelená dohoda sa zameriava na prechod na čistú energiu a príloha 8 na opatrenia prijaté na ochranu najzraniteľnejších skupín na doplnenie prebiehajúceho úsilia v zmysle Európskej zelenej dohody, plánu REPowerEU a priemyselného plánu Európskej zelenej dohody.

([41]) V súlade s Priemyselným plánom zelenej dohody a aktom o emisne neutrálnom priemysle.

([42]) Slovensko predložilo svoj návrh aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu v auguste 2023 a Komisia vydala posúdenie a odporúčania pre Slovensko 18. decembra 2023. Odporúčania Komisie, posúdenie (SWD) a prehľad návrhu aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu Slovenska – Európska komisia (europa.eu).

Graf A7.2: **Vývoj cien elektriny pre iných spotrebiteľov ako domácnosti (EÚ a zahraniční partneri)**

(1) V prípade údajov Eurostatu (EÚ a HR) bolo zvolené spotrebiteľské pásmo ID, ktoré označuje veľkých spotrebiteľov s ročnou spotrebou od 2 000 MWh do 20 000 MWh, ako je výrobný priemysel s vysokou spotrebou elektriny, a poskytuje prehľad o medzinárodnej konkurencieschopnosti.
(2) JP = Japonsko.
Zdroj: Eurostat, IEA

Na minimalizáciu vplyvu prudkého nárastu cien Slovensko zaviedlo reguláciu cien elektriny a plynu pre zraniteľných spotrebiteľov, za ktorých sa považujú všetky domácnosti a malé podniky. Vďaka legislatívnym zmenám v roku 2022 sa rozsah zraniteľných spotrebiteľov, ktorí mohli využívať regulované ceny, rozšíril napríklad na sociálne služby a sociálne bývanie. Slovenské domácnosti mali v roku 2023 jedny z najnižších cien energie v EÚ. V porovnaní s rokom 2022 sa cena elektriny pre priemernú domácnosť zvýšila o menej než 3 % a cena plynu vzrástla približne o 16 %. ([43])

Posilňuje sa postavenie spotrebiteľov na trhu s elektrinou a s plynom, stále však nie je na úrovni porovnateľnej so zvyškom EÚ. Slovensko oznámilo, že transponovalo smernicu o elektrine. Uplatňuje však regulované ceny pre zraniteľných spotrebiteľov (ktorí zahŕňajú všetky domácnosti), čoho výsledkom je nižšia účasť spotrebiteľov na trhu. Z hľadiska inteligentných meradiel Slovensko rozhodlo, že bude pokračovať so zavádzaním selektívnych inteligentných meradiel v prípade spotrebiteľov, ktorých ročná spotreba prevyšuje 4 MWh (približne 23 % všetkých predpokladaných miest dopytu v roku 2020).

([43]) 625_odhad-vyvoja-regulovanych-cien-energii-2024-28072023.pdf (gov.sk)

Slovensko od začiatku vojny na Ukrajine značne znížilo svoju závislosť od tokov ruského plynu, ktorý však v roku 2023 stále predstavoval 69 % celkového dopytu po plyne na Slovensku. Jadrová energia naďalej predstavuje najväčší zdroj výroby elektriny a v roku 2022 na ňu pripadalo 62 % vyrobenej elektriny na Slovensku ([44]). V roku 2018 Slovensko úplne záviselo od ruského dovozu energie vrátane zemného plynu, ropy, jadrového paliva a približne jednej tretiny svojho dovozu tuhých palív, predovšetkým uhlia. V tejto súvislosti sa jeho závislosť od Ruska časom znížila, keďže od začiatku vojny na Ukrajine slovenské orgány značne znížili svoju spotrebu ruského plynu. Podľa návrhu aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu môže štátna plynárenská spoločnosť (SPP) v súčasnosti kryť približne 70 % spotreby s použitím iných ako ruských zdrojov. Slovensko v období od augusta 2022 do novembra 2023 znížilo svoj dopyt po plyne o 23 % v porovnaní s priemerom v predchádzajúcich piatich rokoch ([45]).

V roku 2022 Slovensko diverzifikovalo svoje dodávky plynu, nadviazalo spojenia so všetkými susednými krajinami, **realizovalo projekty týkajúce sa prepojenia s Maďarskom, projekty spätného toku s Českom, Ukrajinou a Rakúskom a budovalo podzemné zásobníky plynu.** Najväčší dodávateľ plynu na Slovensku, spoločnosť SPP, prvýkrát podpísal zmluvy na dodávky nórskeho plynu a LNG a dokonca začal skúmať možnosť pripojenia na terminály LNG v pobaltských krajinách. Slovensko má vzhľadom na priaznivé geologické podmienky veľmi dobrú pozíciu, pokiaľ ide o podzemné zásobníky zemného plynu, s celkovou skladovacou kapacitou 3,38 miliardy metrov kubických (bcm), čo predstavuje približne 75 % jeho ročnej spotreby plynu v roku 2022. Slovensko splnilo svoje povinnosti týkajúce sa skladovania plynu v minulej zime, pričom k 1. novembru 2023 dosiahlo úroveň 98,8 %, a by 1 November 2023, a zimnú sezónu ukončilo k 1. aprílu 2024 so zásobníkmi naplnenými na 69,90 %.

Zemný plyn zohráva v slovenskom energetickom mixe dôležitú úlohu, keďže v roku 2021 išlo o hlavný zdroj energie krajiny na úrovni 26 % (v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 24 %), predstavuje však iba 7 % slovenského mixu elektrickej

([44]) Zdroj: Fraunhofer.

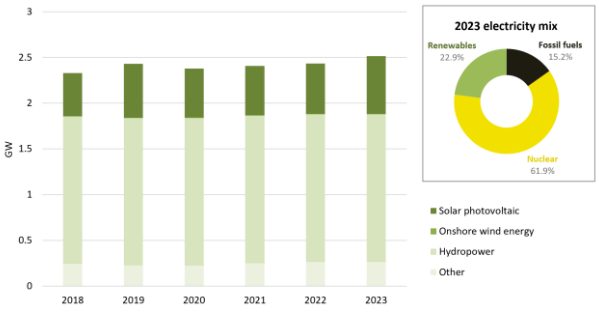
([45]) Údaje Slovenska za december 2023 chýbajú.

energie, teda polovicu priemeru EÚ (15 %) ([46]). Slovensko v roku 2023 zvýšilo svoju jadrovú kapacitu, keď do elektrizačnej sústavy pripojilo tretí blok jadrovej elektrárne Mochovce, do ktorého pridalo reaktor. Nový reaktor dosiahol plný výkon v septembri 2023, takže približne 60 % elektrickej energie na Slovensku v súčasnosti pochádza z jadrovej energie. Dodatočná kapacita vznikne dokončením štvrtého bloku elektrárne Mochovce, ktoré sa predbežne plánuje v roku 2025. Slovensko takisto zvažuje použitie malých modulárnych reaktorov, najmä s cieľom zaistiť bezpečnosť dodávok energie a stabilitu prenosovej sústavy na východe krajiny po plánovanom vyradení elektrárne na fosílne palivá vo Vojanoch v marci 2024 z prevádzky. Palivové kazety pre všetky reaktory v súčasnosti zabezpečuje ruský dodávateľ TVEL. S cieľom diverzifikovať však bola uzatvorená zmluva so spoločnosťou Westinghouse a v júni 2023 *Slovenské elektrárne* podpísali memorandum o porozumení so spoločnosťou Framatome na spoluprácu na vývoji európskeho projektového riešenia jadrového paliva pre reaktory typu vodo-vodný energetický reaktor WWER-440.

Slovenský návrh aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu na rozdiel od schválených plánov spravodlivej transformácie územia neobsahuje jasný záväzok krajiny, že postupne ukončí používanie uhlia na výrobu elektriny. V obidvoch plánoch sa uvádza záväzok Slovenska, že do roku 2023 postupne ukončí ťažbu uhlia a jeho spaľovanie v energetickom sektore tým, že ukončí ťažbu v Bani Nováky a zníži používanie uhlia vyradením uhoľných elektrární Nováky a Vojany z prevádzky, a to v roku 2023 (Nováky) a 2024 (Vojany). Ukončenie ťažby uhlia v Bani Handlová, ktoré sa podľa plánu spravodlivej transformácie územia očakáva v roku 2024, je však v rozpore s návrhom aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu. Navyše sa zdá, že analytický základ a posúdenie vplyvu návrhu aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu neobsahujú záväzok Slovenska. ([47]) Konečné znenie aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu a plánov spravodlivej transformácie územia by sa mali zosúladiť.

Inštalovaný výkon obnoviteľných zdrojov energie sa v roku 2022 v porovnaní s rokom 2021 nezvýšil, zostal na úrovni 2 406 MW ([48]) a zaostáva za pokrokom na úrovni EÚ, ktorý predstavuje zvýšenie takmer o 10 %. Celkový inštalovaný výkon veternej energie na Slovensku v roku 2022 bol 4 MW (nebol zaznamenaný žiadny nárast).

Graf A7.3: **Inštalovaný výkon obnoviteľných zdrojov energie (graf naľavo) a mix výroby elektriny (graf napravo) na Slovensku**

(1) „Iné" zahŕňa tuhé biopalivá, obnoviteľný komunálny odpad a bioplyn.
Zdroj: IRENA, Ember

Pokiaľ ide o urýchlenie zavádzania solárnych technológií, celkový inštalovaný výkon Slovenska v roku 2022 bol 537 MW, z čoho 100 % bolo vo forme fotovoltických panelov ([49]).

Slovensko nespravilo významné kroky pri vykonávaní reforiem na urýchlenie zavádzania obnoviteľných zdrojov energie. Predovšetkým ani neurčilo, ani nezaviedlo zjednodušené postupy udeľovania povolení pre komunity vyrábajúce energiu z obnoviteľných zdrojov a pre samospotrebiteľov energie z obnoviteľných zdrojov. Zároveň nezaviedlo ani jednotné kontaktné miesta, neznížilo počet orgánov zapojených do udeľovania povolení, ani nezaviedlo opatrenia na zabezpečenie dostupnosti administratívnych zdrojov. Slovensko uverejnilo dlhodobý harmonogram aukcií na nasledujúce tri alebo päť rokov s užitočnými informáciami o pláne realizácie projektov v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov.

Vykurovanie a chladenie predstavujú takmer 86 % konečnej energetickej spotreby

([46]) Zdroj: Fraunhofer.

([47]) Pozri posúdenie návrhu aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu vypracované Komisiou.

([48]) Správa agentúry IRENA za rok 2023.

([49]) Správa agentúry IRENA, *Renewable Energy Statistics 2023* (Štatistika o energii z obnoviteľných zdrojov za rok 2023), údaje sa môžu líšiť od údajov Eurostatu z dôvodu používania odlišnej metodiky na výpočet výkonu v striedavom a jednosmernom prúde.

v domácnostiach na Slovensku, z čoho 20 % pochádza z obnoviteľných zdrojov energie. Na Slovensku je nainštalovaných približne 600 000 individuálnych plynových kotlov, teda takmer jeden plynový kotol na každých desať obyvateľov. V roku 2022 sa predalo približne 13 000 tepelných čerpadiel, čo predstavuje nárast o 106 % v porovnaní s rokom 2021, čím sa celkový počet tepelných čerpadiel inštalovaných v sektore bývania zvýšil približne na 44 500 kusov. Elektrina je na Slovensku 3,31-krát drahšia než plyn, čo znamená, že koncoví používatelia šetria energiou, platia však viac, ak sa rozhodli na kúrenie používať tepelné čerpadlá ([50]).

Ďalšia integrácia obnoviteľných zdrojov energie si vyžaduje rozvoj a modernizáciu elektrizačnej sústavy, najmä investície do distribučných sústav. Slovensko je na úrovni prenosovej sústavy dobre prepojené so susednými krajinami. Existuje jeden projekt spoločného záujmu s Českom, ktorý sa týka nového prenosového vedenia a je zameraný na zachovanie bezpečnej prevádzky obidvoch prenosových sústav, pričom viac úsilia sa vyvíja v oblasti inteligentného prepojenia distribučných sústav. V tejto súvislosti prebiehajú dva projekty spoločného záujmu: ACON s Českom a Danube InGrid s Maďarskom. Slovensko takisto plánuje podporiť modernizáciu a digitalizáciu prenosovej sústavy a regionálne distribučné sústavy z finančných prostriedkov Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti.

Uskladňovanie energie bude takisto kľúčové na zabezpečenie flexibility, ktorú si vyžaduje vyšší podiel energie z obnoviteľných zdrojov v elektrizačnej sústave. Slovensko má jeden projekt spoločného záujmu na modernizáciu prečerpávacej vodnej elektrárne (Slovenské elektrárne Integrator), pričom ďalšie projekty uskladňovania energie sú vo fáze posudzovania.

Slovensko dosiahlo značný pokrok v prínose k dosiahnutiu cieľov EÚ v oblasti energetickej efektívnosti na rok 2030. V roku 2022 bola jeho primárna energetická spotreba 15,5 MTOE, čo predstavuje pokles o 5,8 % v porovnaní s rokom 2021 a o 5,3 % v porovnaní s rokom 2012. Jeho konečná energetická spotreba bola 10,8 MTOE, čo je pokles o 6,9 % v porovnaní s rokom 2021 a o 2,8 % v porovnaní s rokom 2012. V poslednom roku najlepšie výsledky dosiahol priemysel, ktorý znížil svoju konečnú energetickú spotrebu o 12,4 %, a najhoršie výsledky mal sektor dopravy, ktorý svoju konečnú energetickú spotrebu zvýšil o 3,4 %.

Slovensko vykonalo viacero opatrení v oblasti energetickej efektívnosti s podporou z niekoľkých fondov EÚ, pričom najviac opatrení je zameraných na budovy a priemysel. V rámci slovenského plánu obnovy a odolnosti sa investuje 446,5 milióna EUR do rozsiahlej obnovy s cieľom zvýšiť energetickú hospodárnosť najmenej 25 164 rodinných domov. Dodatočné investície vo výške približne 368 miliónov EUR sú určené na dekarbonizáciu priemyslu zvýšením energetickej efektívnosti a zavedením inovačných technológií. V rámci politiky súdržnosti sa 8 % celkových finančných prostriedkov pridelených Slovensku týka investícií do energetickej efektívnosti.

Väčšina slovenských opatrení v oblasti energetickej efektívnosti zostáva založených na grantoch a **využívanie finančných nástrojov je veľmi obmedzené.** Z hľadiska existujúcich programov financovania na mobilizovanie investícií do energetickej efektívnosti Slovensko využíva prevažne opatrenia grantového financovania, ktoré realizuje Slovenská inovačná a energetická agentúra (SIEA) alebo rôzne ministerstvá či Environmentálny fond. Iba jedno opatrenie poskytuje dlhové financovanie, kým všetky ostatné poskytujú granty alebo subvencie.

Pokiaľ ide o povinnosť úspor energie v súlade s požiadavkami článku 8 prepracovanej smernice o energetickej efektívnosti (predtým článok 7), Slovensko nadmerne splnilo výšku úspor, ktoré malo dosiahnuť do roku 2020, o 14 %.

Úroveň energetickej hospodárnosti slovenského fondu budov sa líši v závislosti od typu budovy. Obnova bytových domov má na Slovensku dlhú tradíciu a podiel renovovaných bytových domov sa v posledných rokoch postupne zvyšuje a v roku 2021 dosiahol približne 80 % budov postavených pred rokom 2000. Podiel renovovaných rodinných domov v roku 2021 bol 61 % (pokiaľ ide o budovy postavené pred rokom 2000). Nevýhodou je pomalý vývoj sektora obnov nebytových budov. V dôsledku toho majú nebytové budovy najväčšiu spotrebu energie z celého slovenského fondu budov, a to najmä nemocnice, školy, školské zariadenia a hotely.

([50]) Slovensku by preto prospelo, keby vypracovalo analýzu, ako dane a sieťové poplatky a odvody ovplyvňujú hospodárne využívanie dekarbonizovaného vykurovania, a zaoberalo sa riešením akýchkoľvek nerovnováh.

Slovensko nenahlasuje vykonávanie kontrol výrobkov, na ktoré sa vzťahujú požiadavky na ekodizajn a energetické označovanie ([51]).

Slovensko predpokladá ročnú spotrebu 200 000 ton vodíka do roku 2030. Vodík, ktorý sa v súčasnosti vyrába z fosílnych palív, bude postupne nahradený čistým a nízkouhlíkovým vodíkom. V slovenskom zozname projektov spoločného záujmu sa posudzuje niekoľko vodíkových projektov so susednými krajinami so všeobecným koridorom určeným na prepravu vodíka z Ukrajiny na Slovensko, do Česka, Rakúska a Nemecka.

Slovensko je naďalej závislé od dovozu technológií čistej energie. Napriek tomu došlo k pozitívnemu vývoju v oblasti výroby batérií a posilňuje sa postavenie Slovenska v dodávateľskom reťazci slnečných fotovoltických modulov. Slovensko má veľký potenciál v oblasti výroby batérií, pričom jedna čínska spoločnosť v krajine investuje do výskumu, vývoja a inovácií technológií elektrických batérií. V novembri 2023 vláda podpísala memorandum o porozumení s dvomi výrobcami batérií, jedným z nich je uvedená čínska spoločnosť a druhým slovenská spoločnosť, na podporu výstavby gigatovárne na výrobu lítiovo-iónových batérií s kapacitou 10 GWh na Slovensku do roku 2025, s kapacitou 20 GWh do roku 2026 a 40 GWh do roku 2027 s cieľom zásobovať trh s elektrickými vozidlami. O mesiac neskôr bola spustená prvá slovenská výrobná linka na výrobu batérií. Výroba fotovoltických modulov sa napriek silnému dopytu po nej na Slovensku rozvinula len nedávno. Priekopníkom je slovenská spoločnosť založená v roku 2021, ktorá sa špecializuje na výrobu fotovoltických panelov a ktorá plánuje postaviť továreň s kapacitou 150 MW vo Vranove nad Topľou. V továrni sa budú vyrábať dvojité sklenené panely a cieľom je do roku 2024 dosiahnuť kapacitu výroby 500 MW. Možnosti zvýšenia výroby fotovoltických panelov na Slovensku sú predmetom skúmania aj vďaka memorandu o porozumení s Japonskom.

Slovensko je jednou z krajín EÚ, ktoré veľmi málo investujú do výskumu a inovácií v oblasti energetiky. Verejné investície do výskumu a inovácií ako priorita energetickej únie sú znepokojujúco nízke. Od roku 2014 do roku 2021 viac ako trojnásobne klesli z úrovne 0,029 % na 0,008 % (ako podiel HDP). Zároveň klesli súkromné investície do výskumu a inovácií, a to z 18 miliónov EUR v roku 2014 na 2,8 milióna EUR v roku 2020. Verejné investície sa zameriavajú najmä na udržateľnú dopravu (55 %) a efektívne systémy (34 %), kým súkromné investície smerujú prevažne do jadrovej bezpečnosti (92 %). V roku 2019 bolo na čisté technológie podaných šesť skupín patentov, čo predstavuje približne 1,1 skupiny patentov na milión obyvateľov.

([51]) Podľa údajov internetového informačného a komunikačného systému pre dohľad nad celoeurópskym trhom (ICSMS), 1. januára 2023 – 31. decembra 2023.

Tabuľka A7.1: **Kľúčové energetické ukazovatele**

		Slovakia				EU			
		2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
ENERGY DEPENDNCE	**Import Dependency [%]**	**69.8%**	**56.3%**	**52.6%**	**69.6%**	**60.5%**	**57.5%**	**55.5%**	**62.5%**
	of Solid fossil fuels	92.2%	86.2%	88.1%	96.1%	43.3%	35.8%	37.3%	45.8%
	of Oil and petroleum products	101.3%	102.0%	98.3%	103.0%	96.7%	96.8%	91.7%	97.7%
	of Natural Gas	136.6%	88.1%	69.0%	137.3%	89.7%	83.6%	83.6%	97.6%
	Dependency from Russian Fossil Fuels [%]								
	of Natural Gas	100.0%	85.4%	68.9%	38.6%	39.7%	41.3%	41.1%	21.0%
	of Crude Oil	99.9%	99.7%	99.6%	96.1%	28.8%	26.7%	26.4%	19.5%
	of Hard Coal	39.3%	35.0%	25.8%	8.9%	43.5%	49.1%	47.4%	21.5%

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Gas Consumption (in bcm)	**4.7**	**5.0**	**4.9**	**4.9**	**4.9**	**5.5**	**4.5**
Gas Consumption year-on-year change [%]	1.7%	5.4%	-1.2%	-0.1%	-0.4%	11.9%	-17.4%
Gas Imports - by type (in bcm)	**4.4**	**5.2**	**4.4**	**6.7**	**4.3**	**5.1**	**6.2**
Gas imports - pipeline	4.4	5.2	4.4	6.7	4.3	5.1	6.2
Gas imports - LNG	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-
Gas Imports - by main source supplier (in bcm) (1)							
Russia	4.3	4.4	4.4	6.7	3.7	3.5	2.4
Not specified	0.1	0.8	-	-	0.6	1.6	3.8

	2019	2020	2021	2022	2023
LNG Terminals - storage capacity m3 LNG					
Number of LNG Terminals	0	0	0	0	0
LNG Storage capacity (m3 LNG)	0	0	0	0	0
Underground Storage					
Number of storage facilities	2	2	2	2	2
Technical Capacity (bcm)	3.6	3.8	3.8	3.5	3.3

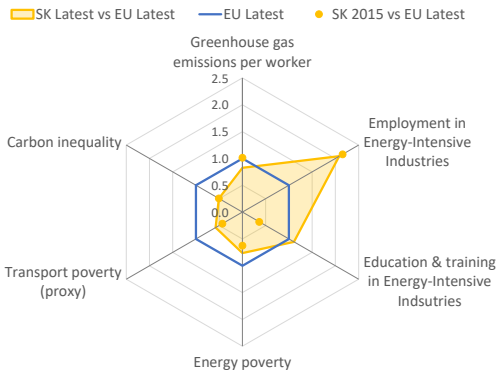
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ELECTRICITY/ENERGY	**Gross Electricity Production (GWh) (2)**	**27,064**	**27,738**	**26,971**	**28,434**	**28,838**	**30,016**	**26,838**	-
	Combustible Fuels	7,015	7,367	7,542	7,953	7,897	8,999	6,254	-
	Nuclear	14,774	15,081	14,843	15,282	15,444	15,730	15,920	-
	Hydro	4,606	4,623	3,879	4,571	4,799	4,552	3,963	-
	Wind	6	6	6	6	4	5	4	-
	Solar	533	506	585	589	663	671	650	
	Geothermal	-	-	-	-	-	-	-	-
	Other Sources	130	155	116	33	31	59	47	-
	Gross Electricity Production [%]								
	Combustible Fuels	25.9%	26.6%	28.0%	28.0%	27.4%	30.0%	23.3%	-
	Nuclear	54.6%	54.4%	55.0%	53.7%	53.6%	52.4%	59.3%	-
	Hydro	17.0%	16.7%	14.4%	16.1%	16.6%	15.2%	14.8%	-
	Wind	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	-
	Solar	2.0%	1.8%	2.2%	2.1%	2.3%	2.2%	2.4%	-
	Geothermal	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	-
	Other Sources	0.5%	0.6%	0.4%	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%	-
	Net Imports of Electricity (GWh)	**2,651**	**3,028**	**3,682**	**1,700**	**319**	**774**	**1,412**	-
	As a % of electricity available for final consumption	10.2%	11.2%	13.7%	6.5%	1.3%	2.9%	5.9%	-
	Electricity Interconnection [%]		**43.3%**	**42.7%**	**45.3%**	**41.4%**	**40.2%**	**47.0%**	**50.6%**
	Share of renewable energy consumption - by sector [%]								-
	Electricity	22.5%	21.3%	21.5%	22.1%	23.1%	22.4%	22.9%	-
	Heating/cooling	9.9%	9.8%	10.6%	19.7%	19.4%	19.5%	19.9%	-
	Transport	7.8%	7.0%	7.0%	8.3%	9.3%	8.8%	8.9%	-
	Overall	12.0%	11.5%	11.9%	16.9%	17.3%	17.4%	17.5%	-

		2019	2020	2021	2022	2023
CLEAN ENERGY	**VC investments in climate tech start-ups and scale-ups (EUR Mln)**	-	-	**32.72**	**7.37**	-
	as a % of total VC investment (3) in Slovakia start-ups and scale-ups	-	-	53.6%	6.2%	-
	Research & Innovation spending in Energy Union R&i priorites					
	Public R&I (EUR mln)	4.1	9.0	8.3	-	-
	Public R&I (% GDP)	0.004%	0.010%	0.008%	-	-
	Private R&I (EUR mln)	15.4	2.8	-	-	-
	Private R&I (% GDP)	0.016%	0.003%	-	-	-

(1) Poradie hlavných dodávateľov vychádza z najnovších dostupných údajov (za rok 2022).
(2) Investície rizikového kapitálu zahŕňajú obchody s rizikovým kapitálom (všetky fázy), malé fúzie a akvizície a dohody o raste súkromného kapitálu (v prípade spoločností, ktoré boli predtým súčasťou portfólia investičnej spoločnosti zameranej na rizikový kapitál alebo prijali financovanie zárodkovej fázy či financovanie zo strany podnikateľských anjelov).
Zdroj: Eurostat, Gas Infrastructure Europe, vypracované v JRC na základe údajov z programu PitchBook (03/2024), JRC SETIS (2024).

V tejto prílohe sa monitoruje pokrok Slovenska pri zabezpečovaní spravodlivého prechodu ku klimatickej neutralite a environmentálnej udržateľnosti, najmä pokiaľ ide o pracujúcich a domácnosti v zraniteľných situáciách. Slovenské zelené hospodárstvo sa rozširuje. Celkový počet pracovných miest v odvetví environmentálnych tovarov a služieb vzrástol v roku 2021 približne na 49 400 miest, čo predstavuje 1,9 % celkovej zamestnanosti (EÚ: 2,7 %). Medzi rokmi 2015 a 2022 sa mierne znížila intenzita emisií skleníkových plynov pracovnej sily na Slovensku (pozri graf A8.1 a tabuľku A8.1), a to zo 14,5 na 11,8 tony na pracovníka, čo je pod priemerom EÚ (14,3 ton na pracovníka v roku 2022) ([52]), a teda predstavuje pozitívny trend v rámci zelenej transformácie. Krajina však potrebuje podporu, aby vedela pracovníkom poskytovať zručnosti potrebné na zelenú transformáciu v súlade s odporúčaním Rady o zabezpečení spravodlivej transformácie na klimaticky neutrálne hospodárstvo ([53]) a aby sa zjednodušila spravodlivá transformácia a uskutočnil plán REPowerEU. V pláne obnovy a odolnosti Slovenska sú načrtnuté kľúčové reformy a investície v záujme spravodlivej zelenej transformácie ([54]), ktoré dopĺňajú plány spravodlivej transformácie územia a opatrenia podporované z Európskeho sociálneho fondu plus (ESF+).

Graf A8.1: **Výzvy v oblasti spravodlivej transformácie na Slovensku**

Zdroj: Eurostat, výberové zisťovanie pracovných síl EÚ, projekty EMPL-JRC GD-AMEDI/AMEDI+ a DISCO(H) (pozri tabuľku A8.1).

Zamestnanosť v odvetviach, ktoré na Slovensku najviac zasiahla zelená transformácia, zostáva stabilná, ale pracovníci, ktorých činnosti zanikajú, potrebujú aktívnu podporu. V roku 2023 tvorila zamestnanosť v energeticky náročných priemyselných odvetviach Slovenska ([55]) 7,3 % celkovej zamestnanosti (3,5 % v EÚ). Slovensko má stále najvyšší podiel priamej zamestnanosti v automobilovom priemysle v EÚ na celkovej výrobe (16,2 % zamestnancov vo výrobe) ([56]) a prechod na elektromobilitu predstavuje pre krajinu veľkú výzvu v oblasti hospodárstva a trhu práce. Miera voľných pracovných miest v stavebníctve (pozri graf A8.2), ktoré je kľúčovým sektorom zelenej transformácie, je výrazne nižšia ako priemer EÚ (0,4 % oproti 3,6 % v EÚ v roku 2023). Napriek tomu 73 % malých a stredných podnikov (MSP) v tomto odvetví uviedlo, že nedostatok požadovaných zručností obmedzuje ich všeobecné podnikateľské aktivity ([57]). Podľa Európskeho orgánu práce (ELA) ([58]) bol v roku 2023 zaznamenaný nedostatok pracovnej sily v povolaniach, ktoré si vyžadujú osobitné zručnosti

([52]) Výpočty súvisiace s pracovnou silou vychádzajú z výberového zisťovania pracovných síl v EÚ. Pripomíname, že v správe o Slovensku na rok 2023 sa tieto ukazovatele vypočítavali na základe štatistík zamestnanosti v národných účtoch. Výsledkom môže byť nižšia miera porovnateľnosti týchto dvoch správ.

([53]) Odporúčanie Rady zo 16. júna 2022 o zabezpečení spravodlivej transformácie na klimaticky neutrálne hospodárstvo (2022/C 243/04) sa vzťahuje na zamestnanosť, zručnosti, daňovo-dávkové systémy a systémy sociálnej ochrany, základné služby a bývanie.

([54]) Pozri správu o Slovensku na rok 2023.

([55]) Ťažba a dobývanie (NACE B), výroba chemikálií (C.20), výroba minerálnych výrobkov (C.23), výroba a spracovanie kovov (C.24) a výroba motorových vozidiel (C.29).

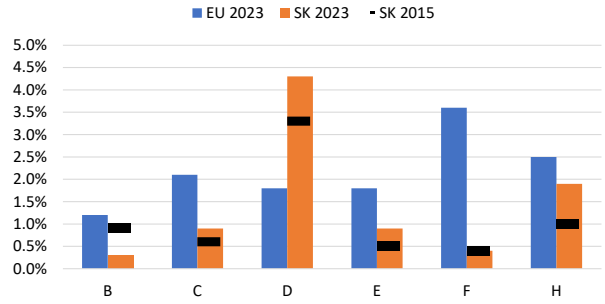
([56]) ACEA, 2020.

([57]) Eurobarometer on skills shortages, recruitment and retention strategies in small and medium-sized enterprises (Prieskum Eurobarometra týkajúci sa nedostatku zručností a stratégie náboru a udržania pracovníkov v malých a stredných podnikoch).

([58]) Na základe správy EURES Európskeho orgánu práce z roku 2024 o nedostatku a nadbytku pracovných síl za rok 2023, t. j. na základe údajov, ktoré predložili národné úrady pre koordináciu siete EURES.

alebo znalosti súvisiace so zelenou transformáciou ([59]) vrátane pracovníkov v stavebníctve a súvisiacich elektrikárov, izolatérov a stavebných robotníkov malých stavieb.

Graf A8.2: **Miera voľných pracovných miest v transformujúcich sa odvetviach a v odvetví ťažby a dobývania**

B – Ťažba a dobývanie
C – Priemyselná výroba
D – Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu
E – Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov
F – Stavebníctvo
H – Doprava a skladovanie
Zdroj: Eurostat jvs_a_rate_r2.

Miera zvyšovania úrovne zručností a rekvalifikácie v energeticky náročných odvetviach sa zvyšuje. V energeticky náročných priemyselných odvetviach sa účasť pracovníkov na vzdelávaní a odbornej príprave zvýšila zo 4,0 % v roku 2015 na 12,1 % v roku 2023 a v súčasnosti je nad priemerom EÚ (10,9 %). Na Slovensku si 33 % MSP myslí, že zručnosti požadované pre podnikateľské činnosti súvisiace s ekologizáciou sa stávajú čoraz dôležitejšie (EÚ: 42 %) ([57]). Ak Slovensko zladí svoj predpokladaný príspevok s cieľom EÚ v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov do roku 2030, na zavedenie veternej a slnečnej energie bude potrebných 1 000 až 1 300 ďalších kvalifikovaných pracovníkov, čo by si mohlo vyžiadať investície do zručností vo výške 3,9 – 4,9 milióna EUR ([60]). Na uspokojenie potreby odbornej prípravy v zručnostiach sa v pláne obnovy a odolnosti a programe Slovensko plánujú osobitné investície na rekvalifikáciu pracovníkov v regiónoch zasiahnutých transformáciou, a to vrátane investícií z Fondu na spravodlivú transformáciu, ESF+ a Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR). V pláne spravodlivej transformácie územia sa stanovuje stratégia pre investície vo výške 459 miliónov EUR, zatiaľ čo financovanie zručností v celej krajine z ESF+ a EFRR dosiahne 308 miliónov EUR (so 72 miliónmi EUR osobitne vyčlenenými na zelené zručnosti a pracovné miesta a zelené hospodárstvo).

Ukazovatele energetickej chudoby sa v posledných rokoch ďalej zvyšovali z dôvodu prudkého nárastu cien energií. Podiel obyvateľstva, ktoré nie je schopné dostatočne vykúriť svoje domovy, vzrástol z 5,8 % v roku 2015 na 7,1 % v roku 2022, čo je však stále menej ako priemer EÚ (9,3 %) ([61]). Tento ukazovateľ sa medzi rokmi 2021 a 2022 zvýšil o 1,3 percentuálneho bodu v dôsledku nárastu cien energie spôsobeného obmedzeniami v oblasti ponuky, ktorých príčinou bola pandémia COVID-19 a útočná vojna Ruska voči Ukrajine, a to aj napriek núdzovým opatreniam prijatým na Slovensku. Konkrétne v roku 2022 bolo zasiahnutých 25,2 % obyvateľstva ohrozeného chudobou (miera rizika chudoby) (EÚ: 20,1 %), ako aj 5,0 % domácností s nižšími strednými príjmami (v deciloch 4 – 5) (EÚ: 11,6 %). V januári 2023 však 21,4 % obyvateľstva ohrozeného chudobou minulo značnú časť svojho rozpočtu (viac ako 6 %) na palivá v súkromnej doprave (EÚ: 37,1 %) ([62]). Príspevok na bývanie má čiastočne pokrývať náklady na bývanie vrátane nákladov na energiu. Úrad pre reguláciu sieťových odvetví (ÚRSO) v roku 2022 vypracoval plán na ochranu odberateľov žijúcich v energetickej chudobe a v roku 2023 zriadil medzirezortnú pracovnú skupinu, ktorá mala pracovať na vymedzeniach pojmov a príslušných opatreniach. Zaviedol sa príspevok na bývanie, ktorý má pokrývať časť nákladov na bývanie vrátane nákladov na energiu.

Znečistenie ovzdušia naďalej predstavuje kritickú otázku, ktorá vedie k environmentálnej nerovnosti na Slovensku. Priemerná úroveň znečistenia ovzdušia bola v roku 2021 nad priemerom EÚ (15,4 v porovnaní s 11,4 µg/m³ $PM_{2,5}$), pričom všetci

([59]) Požiadavky na zručnosti a znalosti vychádzajú z taxonómie Európskej klasifikácie zručností, kompetencií, kvalifikácií a povolaní (ESCO) v oblasti zručností pre zelenú transformáciu.

([60]) Projekt EMPL-JRC AMEDI+.

([61]) Energetická chudoba je viacrozmerný pojem. Použitý ukazovateľ sa zameriava na dôsledok energetickej chudoby. Ďalšie ukazovatele sú k dispozícii v Poradenskom centre pre oblasť energetickej chudoby.

([62]) Cenová dostupnosť palív v súkromnej doprave predstavuje jeden z kľúčových rozmerov dopravnej chudoby. Tento ukazovateľ bol vypracovaný v rámci projektov EMPL-JRC GD-AMEDI/AMEDI+. Vysvetlenie metodiky je uvedené v dokumente *Economic and distributional effects of higher energy prices on households in the EU* (Hospodárske a distribučné účinky vyšších cien energie na domácnosti v EÚ).

Tabuľka A8.1: **Kľúčové ukazovatele spravodlivej transformácie na Slovensku**

Indicator	Description	SK 2015	SK	EU
GHG per worker	Greenhouse gas emissions per worker - CO2 equivalent tonnes	14.5	11.8 (2022)	14.3 (2022)
Employment EII	Employment share in energy-intensive industries, including mining and quarrying (NACE B), chemicals (C20), minerals (C23), metals (C24), automotive (C29)	7.6%	7.3% (2023)	3.5% (2023)
Education & training EII	Adult participation in education and training (last 4 weeks) in energy-intensive industries	3.9%	12.1% (2023)	10.9% (2023)
Energy poverty	Share of the total population living in a household unable to keep its home adequately warm	5.8%	7.1% (2022)	9.3% (2022)
Transport poverty (proxy)	Estimated share of the AROP population that spends over 6% of expenditure on fuels for personal transport	16.1%	21.4% (2023)	37.1% (2023)
Carbon inequality	Ratio between the consumption footprint of the top 20% vs bottom 20% of the income distribution	1.4	1.4 (2021)	2.7 (2021)

Zdroj: Eurostat (env_ac_ainah_r2, lfsa_egan2d, ilc_mdes01), výberové zisťovanie pracovných síl v EÚ (zlom v časovom rade v roku 2021), projekty EMPL-JRC GD-AMEDI/AMEDI+ a DISCO(H).

obyvatelia žijú v regiónoch, ktoré boli vystavené kritickým úrovniam znečistenia ovzdušia ([63]). To má za následok vážny vplyv na zdravie, pričom postihnuté sú najmä zraniteľné skupiny, a približne 5 350 predčasných úmrtí ročne ([64]). V roku 2021 bola stopa spotreby 20 % obyvateľstva s najvyšším príjmom 1,4-krát vyššia ako stopa najchudobnejších 20 % obyvateľstva (EÚ: 1,8-násobok) ([65]). V obidvoch skupinách je stopa spotreby najvyššia pri potravinách a bývaní.

Slovensko začína vykonávať opatrenia, ktorými sa zabezpečí spravodlivý prechod ku klimatickej neutralite. Slovensko prijíma opatrenia s cieľom vytvárať viac pracovných miest a podporovať politiky zvyšovania úrovne zručností a stimuly na zamestnávanie so zameraním na zraniteľné skupiny, ako sú mladí ľudia, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, a nízkokvalifikovaní pracovníci. Vyvíjané úsilie by sa malo naďalej zameriavať na problémy zelenej transformácie, ako sú poskytovanie kurzov odbornej prípravy pre zelené zručnosti, poskytovanie riadenia zelenej transformácie a poskytovanie finančnej podpory a prístupu k takejto podpore ekologickým podnikom, a to najmä podnikom pôsobiacim v obehovom hospodárstve. Pozitívnym vývojom na trhu práce je Aliancia sektorových rád, ktorá by sa mohla v blízkej budúcnosti viac zameriavať na odbornú prípravu a rekvalifikáciu pracovníkov v ekologických odvetviach. Slovensko by malo vyvíjať úsilie o zníženie daňovo-odvodového zaťaženia pracujúcich (t. j. zdaňovania príjmov z práce) a do procesu zelenej transformácie viac zapojiť odbory. V oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci je dôležité posúdiť vplyvy zmeny klímy a riziká, ktoré vznikajú v nových, zelených povolaniach ([66]).

([63]) Dvakrát vyššia úroveň, ako sa odporúča v usmerneniach WHO pre kvalitu ovzdušia (ročná expozícia 5 µg/m^3).

([64]) EEA – *Air Quality Health Risk Assessment* (Hodnotenie kvality ovzdušia z hľadiska rizík pre zdravie).

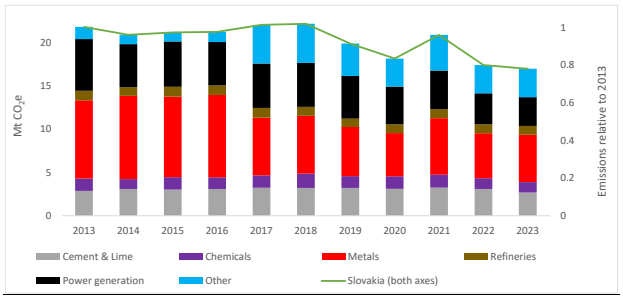
([65]) Vypracované v rámci projektu EMPL-JRC DISCO(H). Metodika vysvetlená v Spoločnom výskumnom centre, 2024. *Carbon and environmental footprint inequality of household consumption in the EU* (Nerovnosť spotreby domácností v EÚ v súvislosti s uhlíkovou a environmentálnou stopou), JRC137520. Priemer EÚ sa vzťahuje na EÚ27 bez Talianska (údaje o príjme domácností neboli v prípade IT počas zisťovania rodinných účtov k dispozícii).

([66]) Na základe monitorovacieho preskúmania odporúčania Rady o zabezpečení spravodlivej transformácie na klimaticky neutrálne hospodárstvo, ktoré sa uskutočnilo v októbri 2023.

Zelená transformácia priemyslu a zastavaného prostredia, najmä dekarbonizácia, efektívne využívanie zdrojov a obehovosť, sú zásadné pre zvýšenie konkurencieschopnosti Slovenska ([67]). V tejto súvislosti sú prioritami Slovenska nakladanie s odpadom a využívanie obehových materiálov v priemysle a stavebníctve.

Tempo prechodu Slovenska na obehové hospodárstvo nepostačuje na splnenie cieľov akčného plánu EÚ pre obehové hospodárstvo. Materiálová stopa sa medzi rokmi 2016 až 2022 znížila z 13,4 na 12,8 tony na obyvateľa, v dôsledku čoho sa Slovensko ocitlo pod priemerom EÚ. Množstvo celkového vytvoreného odpadu sa zvýšilo z 1,7 tony na obyvateľa v roku 2010 na 2,3 tony na obyvateľa v roku 2020. Napriek tomu sa v slovenskom návrhu aktualizovaného národného energetického a klimatického plánu z roku 2023 uznáva významná úloha obehového hospodárstva pri znižovaní emisií skleníkových plynov a podpore energetickej efektívnosti a bezpečnosti. **V** uvedenom dokumente sa spomína význam obehovosti v raných fázach výrobkov, ako aj v modeloch spotreby a konečných fázach nakladania s odpadom. V návrhu národného energetického a klimatického plánu sa však neodporúčajú žiadne konkrétne politiky a opatrenia, ktoré by nesúviseli s nakladaním s odpadom, a obehové hospodárstvo sa nespomína v oddiele venovanom výskumu, inováciám a konkurencieschopnosti.

Graf A9.1: **Emisie v rámci systému obchodovania s emisiami podľa odvetví od roku 2013**

Zdroj: Európska komisia

Odvetvia, na ktoré sa vzťahuje systém EÚ na obchodovanie s emisiami (ETS), na Slovensku ([68]) vyprodukovali v roku 2023 o 15 % menej emisií skleníkových plynov ako v roku 2019. V roku 2023 pochádzala približne pätina množstva skleníkových plynov emitovaných slovenskými zariadeniami zahrnutými do systému ETS z výroby elektriny, čo je výrazne menej než priemer EÚ (57 %). Z celkových emisií zo všetkých priemyselných odvetví vyprodukovalo odvetvie výroby cementu a vápna pätinu emisií, 9 % pochádzalo z chemického priemyslu a 7 % z rafinérií, 40 % pochádzalo z hutníckeho priemyslu a 24 % sa pripisovalo ďalším priemyselným odvetviam. V období medzi rokmi 2019 a 2023 sa v odvetví výroby elektriny znížili emisie o 33 %, kým emisie z priemyselných odvetví klesli o 9 %. Od roku 2013 sa emisie skleníkových plynov znížili o 44 % v odvetví výroby elektriny a o 14 % v priemyselných odvetviach, pričom veľký pokles (o 39 %) sa dosiahol v hutníckom priemysle a mierne zvýšenie sa zaznamenalo v odvetví výroby cementu a vápna (7 %), čo viedlo k celkovému zníženiu emisií skleníkových plynov v tomto období o 22 %.

Stále existuje priestor na posilnenie efektívnosti slovenského priemyslu. V období medzi rokmi 2017 a 2022 sa zvýšila miera obehového využívania materiálov a zúžil sa rozdiel voči priemeru EÚ, pričom táto miera dosiahla 9,1 % v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 11,5 %. Zvýšila sa aj produktivita zdrojov a v roku 2022 dosiahla hodnotu 2,13 štandardu kúpnej sily na kilogram (PPS/kg) oproti priemeru EÚ s hodnotou 2,45 PPS/kg. Slovensko bolo v roku 2022 závislé od dovozu 45,2 % použitých materiálov v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 22,4 %, v dôsledku čoho je relatívne zraniteľnejšie voči narušeniam dodávateľských reťazcov. Okrem toho predstavoval odber vody na výrobné účely 33,6 % celkovej vody odobratej v roku 2019, v dôsledku čoho predstavuje výroba hospodársku činnosť s najväčšou spotrebou vody.

Slovenský priemysel dosiahol pokrok pri využívaní prístupov obehového hospodárstva. **V** rámci hodnotiacej tabuľky ekologických inovácií za rok 2022 sa Slovensko umiestnilo v „skupine krajín dobiehajúcich náskok v oblasti ekologických inovácií“ s hodnotením 94,4 bodu. Do septembra 2023

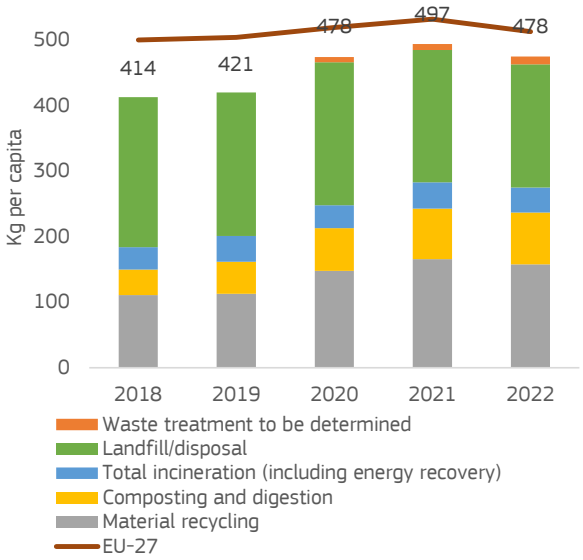
([67]) Pozri aj prílohy 6, 7 a 12.

([68]) Z tejto analýzy je vylúčená letecká doprava. Ďalšie informácie a zdroje údajov sú uvedené v publikácii Weitzel, M.; van der Vorst, C., *Uneven progress in reducing emissions in the EU ETS* (Nerovnomerný pokrok pri znižovaní emisií v rámci systému EU ETS), JRC Science for policy brief, JRC138215, Spoločné výskumné centrum, 2024.

Slovensko udelilo celkovo iba jednu licenciu na environmentálnu značku EÚ a malo päť produktov s environmentálnou značkou EÚ, čo je znakom nízkej miery prijímania produktov a licencií, ktorá sa v posledných rokoch mierne spomalila.

Existuje priestor na ďalšie zlepšenie slovenského systému nakladania s odpadom. Miera recyklácie komunálneho odpadu dosiahla v roku 2022 úroveň 49,5 %, čo znamená, že Slovensko nesplnilo cieľ dosiahnuť do roku 2020 recykláciu 50 % komunálneho odpadu. Krajina nie je na správnej ceste k splneniu cieľov v oblasti recyklácie odpadu z obalov a komunálneho odpadu na rok 2025. Miera recyklácie plastových obalov v roku 2020 bola 56,3 %, a teda bola vyššia ako cieľ na úrovni 50 %, zvyšuje sa však výroba plastových obalov a slovenským recyklačným zariadeniam by prospelo, keby s týmto trendom držali krok. V roku 2021 bolo Slovensko jednou z krajín s najlepšími výsledkami v oblasti recyklácie odpadu z elektrických a elektronických zariadení s mierou recyklácie 92,5 %. Miera skládkovania sa na Slovensku znížila, je však stále jedna z najvyšších v EÚ a krajina nie je na správnej ceste k splneniu cieľa skládkovania do roku 2035. Nelegálne a nevyhovujúce skládky sú stále v prevádzke a neboli rekultivované a definitívne uzavreté. Inovácie v technológiách spracovania odpadu sú stále na nízkej úrovni, o čom svedčí to, že v roku 2021 neboli zaregistrované žiadne nové patenty.

Graf A9.2: **Spracovanie komunálneho odpadu**

Zdroj: Eurostat

Slovensko by mohlo efektívnejšie využívať svoj fond budov. V roku 2020 bola podlahová plocha obytných budov na Slovensku na obyvateľa pod priemerom EÚ: 35,8 m^2 na obyvateľa na Slovensku oproti 52,3 m^2 na obyvateľa v EÚ. Podlahová plocha sa zvyšuje podobným tempom ako priemer EÚ. Naopak, podlahová plocha nebytových budov na obyvateľa bola v roku 2020 jednou z najmenších v EÚ: 8,4 m^2 na obyvateľa na Slovensku v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 19,4 m^2 na obyvateľa. V dlhodobej stratégii obnovy fondu budov predloženej v roku 2020 sa neuvádza prechod na obehové hospodárstvo v súvislosti s budovami a so sektorom obnov.

Stavebníctvo zostáva hlavným zdrojom odpadu, problém predstavuje čistenie odpadových vôd. Množstvo odpadu vytvoreného stavebnými a demolačnými činnosťami na obyvateľa sa medzi rokmi 2012 až 2020 takmer zdvojnásobilo, naďalej je však pod priemerom EÚ. Podiel spätného zasypávania

Tabuľka A9.1: **Ukazovatele obehovosti**

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	EU-27	Latest year
Industry								
Resource productivity (purchasing power standard (PPS) per kilogram)	1.6	1.8	1.8	1.9	2.1	-	2.5	2022
Circular material use rate (%)	4.9	8.4	10.4	8.2	9.1	-	11.5	2022
Eco-innovation index (2013=100)	85.6	79.1	85.5	88.1	94.4	-	121.5	2022
Recycling of plastic packaging (%)	51.4	52.8	56.3	60.2	-	-	40.7	2021
Cost of air emissions from industry (EUR bn)	-	-	-	-	-	-	352.7	2021
Built environment								
Recovery rate from construction and demolition waste (%)	51.0	-	81.0	86.1	-	-	89.0	2020
Soil sealing index (base year = 2006)	104.8	-	-	-	-	-	103.4	2018
Non-residential floor area (m^2 per capita)	8.2	8.3	8.4	-	-	-	18.0	2020
Waste backfilled (%)	13.3	-	1.1	-	0.1	-	9.9	2020

Zdroj: Eurostat, Európska environmentálna agentúra

klesol z 13,3 % v roku 2018 na 1,1 % v roku 2020, čo je pod priemerom EÚ na úrovni 9,9 %. Slovensko dosiahlo zlepšenia v oblasti zhodnocovania stavebného a demolačného odpadu. Miera jeho zhodnocovania v roku 2020 bola 81 %, čím Slovensko dosiahlo cieľ zhodnocovania 70 % stavebného a demolačného odpadu do roku 2020 podľa rámcovej smernice o odpade. Navyše v roku 2020 bolo iba 70 % obyvateľstva pripojených aspoň k sekundárnej úprave odpadových vôd na rozdiel od priemeru EÚ na úrovni 81 %.

Digitálna transformácia je kľúčom k zabezpečeniu odolného a konkurencieschopného hospodárstva. V súlade s politickým programom Digitálne desaťročie, najmä s cieľmi digitálnej transformácie do roku 2030 stanovenými v uvedenom programe, sa v tejto prílohe opisuje výkonnosť Slovenska v oblasti digitálnych zručností, digitálnej infraštruktúry/pripojiteľnosti a digitalizácie podnikov a verejných služieb. V relevantných prípadoch sa v nej odkazuje na pokrok dosiahnutý pri vykonávaní plánu obnovy a odolnosti. Slovensko vyčleňuje na digitálnu transformáciu 20,5 % svojho celkového rozpočtu na plán obnovy a odolnosti (1,23 miliardy EUR) ([69]). V rámci politiky súdržnosti bola na digitálnu transformáciu krajiny pridelená dodatočná suma 0,9 miliardy EUR (7 % celkových finančných prostriedkov v rámci politiky súdržnosti pre Slovensko) ([70]).

V politickom programe Digitálne desaťročie sa stanovuje cesta k úspešnej digitálnej transformácii EÚ do roku 2030. V národnom pláne Slovenska sa opisujú opatrenia, ktoré má Slovensko v úmysle prijať, aby na vnútroštátnej úrovni dosiahlo príslušné zámery a ciele. V prvej správe o stave digitálneho desaťročia sa poukázalo na potrebu urýchliť a prehĺbiť spoločné úsilie o dosiahnutie celoúnijných zámerov a cieľov ([71]). S digitálne zručnou populáciou napreduje vývoj a zavádzanie digitálnych technológií a rastie produktivita a nové obchodné modely. Zvyšuje sa aj inklúzia a účasť v prostredí, ktoré čoraz viac formuje digitálna transformácia ([72]). Digitálne technológie, infraštruktúra a nástroje zohrávajú úlohu pri riešení súčasných štrukturálnych problémov vrátane strategickej závislosti v rôznych oblastiach, kybernetickej bezpečnosti a zmeny klímy.

Ukazovatele digitálnych zručností týkajúce sa Slovenska poukazujú na potrebu zlepšenia. Pokiaľ ide o základné digitálne zručnosti, hodnotenie krajiny je pod priemerom EÚ. Percentuálny podiel odborníkov v oblasti IKT stagnuje na úrovni 4,2 % celkovej zamestnanosti. Očakáva sa, že plán obnovy a odolnosti prispeje k zvýšeniu úrovne digitálnych zručností v rôznych častiach obyvateľstva.

Digitálna infraštruktúra a pripojiteľnosť sa zlepšili, ale podpora slovenského digitálneho hospodárstva si stále vyžaduje pokrok. Pokrytie sieťou s veľmi vysokou kapacitou (VHCN) naďalej zostáva pod priemerom EÚ (69 % oproti 79 %). Pokrytie sieťou s optickým vláknom až k priestorom zákazníka (FTTP) je na úrovni 64 %, čo je rovnaká úroveň ako priemer EÚ. Slovensko rýchlo pokročilo v súvislosti s pokrytím sieťou 5G; 79 % obývaných oblastí v súčasnosti využíva celkové pokrytie sieťou 5G, čo je však stále výrazne pod priemerom EÚ na úrovni 89 %. Pokiaľ ide o pokrytie sieťou 5G vo frekvenčnom pásme spektra 3,4 – 3,8 GHz, Slovensko je mierne pod priemerom EÚ, ktorý je na úrovni 41 %. Slovensko nevyužíva svoj plán obnovy a odolnosti na zvýšenie investícií do infraštruktúry pripojiteľnosti.

Digitalizácia podnikov je pre Slovensko kľúčovou výzvou. Aspoň základnú úroveň digitálnej intenzity má 42 % slovenských MSP, čo je pod priemerom EÚ (58 %). Využívanie pokročilých digitálnych technológií, napr. cloud computingu, umelej inteligencie alebo veľkých dát, zo strany spoločností je nižšie ako priemer EÚ, ktorý je na úrovni 55 %. Aspoň jednu z týchto troch technológií na Slovensku využíva 46 % spoločností. Slovensko v rámci svojho plánu obnovy a odolnosti zaviedlo novú schému ([73]) na podporu výskumu a využívania pokročilých digitálnych technológií spoločnosťami, výskumnými inštitúciami a inými subjektmi. V roku 2022 nahlásilo výpadok služieb IKT z dôvodu kybernetických útokov (napr. ransomvérové útoky, útoky na vyradenie služby) 1,8 % podnikov. V priebehu toho istého roka 17,4 % podnikov vypracovalo alebo preskúmalo svoju bezpečnostnú politiku v oblasti IKT za predchádzajúcich 12 mesiacov.

([69]) Podiel pridelených finančných prostriedkov, ktoré prispievajú k digitálnym cieľom, bol vypočítaný podľa prílohy VII k nariadeniu o Mechanizme na podporu obnovy a odolnosti.

([70]) V tejto sume sú započítané všetky investície, ktoré sú osobitne zamerané na digitálnu transformáciu alebo k nej významne prispievajú v programovom období politiky súdržnosti 2021 – 2027. Zdrojovými fondmi sú Európsky fond regionálneho rozvoja, Kohézny fond, Európsky sociálny fond plus a Fond na spravodlivú transformáciu.

([71]) Európska komisia (2023): Správa o stave digitálneho desaťročia za rok 2023 | Formovanie digitálnej budúcnosti Európy (europa.eu)

([72]) Pozri napríklad OECD (2019): Hospodársky výhľad OECD, Digitalisation and productivity: *A story of complementarities* (Digitalizácia a produktivita: história komplementárnosti), OECD Economic Outlook, ročník 2019, číslo 1 | OECD iLibrary (oecd-ilibrary.org) a OECD (2019): Going Digital: Shaping Policies, Improving Lives – Summary (Digitalizácia: formovanie politík, zlepšovanie životov – zhrnutie), https://www.oecd.org/digital/going-digital-synthesis-summary.pdf.

([73]) https://www.mirri.gov.sk/sekcie/informatizacia/digitalna-transformacia/schema-podpory-digitalnej-transformacie/index.html

Tabuľka A10.1: **Kľúčové ciele digitálneho desaťročia monitorované ukazovateľmi indexu digitálnej ekonomiky a spoločnosti**

	Slovakia			EU	Digital Decade target by 2030 (EU)
	2022	2023	2024	2024	
Digital skills					
At least basic digital skills	**55%**	**55%**	**51%**	**56%**	**80%**
% individuals	2021	2021	2023	2023	2030
ICT specialists ([1])	**4.3%**	**4.3%**	**4.2%**	**4.8%**	**20 million**
% individuals in employment aged 15-74	2021	2022	2023	2023	2030
Digital infrastructure/connectivity					
Fixed very high capacity network (VHCN) coverage	**67%**	**71%**	**69%**	**79%**	**100%**
% households	2021	2022	2023	2023	2030
Fibre to the premises (FTTP) coverage ([2])	**62%**	**67%**	**64%**	**64%**	**-**
% households	2021	2022	2023	2023	
Overall 5G coverage	**14%**	**55%**	**79%**	**89%**	**100%**
% populated areas	2021	2022	2023	2023	2030
Digitalisation of businesses					
SMEs with at least a basic level of digital intensity	**43%**	**NA**	**42%**	**58%**	**90%**
% SMEs	2021		2023	2023	2030
Data analytics	**NA**	**NA**	**30%**	**33%**	**-**
% enterprises			2023	2023	
Cloud	**31%**	**31%**	**30%**	**39%**	**-**
% enterprises	2021	2021	2023	2023	
Artificial intelligence	**5%**	**5%**	**7%**	**8%**	**-**
% enterprises	2021	2021	2023	2023	
AI or cloud or data analytics ([3])	**NA**	**NA**	**46%**	**55%**	**75%**
% enterprises			2023	2023	2030
Digitalisation of public services					
Digital public services for citizens	**65**	**67**	**72**	**79**	**100**
Score (0 to 100)	2021	2022	2023	2023	2030
Digital public services for businesses	**75**	**78**	**79**	**85**	**100**
Score (0 to 100)	2021	2022	2023	2023	2030
Access to e-health records	**NA**	**42**	**66**	**79**	**100**
Score (0 to 100)		2022	2023	2023	2030

(1) Cieľ 20 miliónov predstavuje približne 10 % celkovej zamestnanosti.
(2) Ukazovateľ pokrytia optickým vláknom až k priestorom zákazníka je zahrnutý samostatne, keďže jeho vývoj sa bude takisto monitorovať samostatne a bude sa zohľadňovať pri výklade údajov o pokrytí sieťou s veľmi vysokou kapacitou v digitálnom desaťročí.
(3) Aspoň 75 % podnikov v EÚ bude podľa svojich obchodných operácií využívať jednu alebo viacero z týchto technológií: i) cloudové služby; ii) veľké dáta; iii) umelú inteligenciu.

Zdroj: Index digitálnej ekonomiky a spoločnosti

Slovensko sa približuje k priemeru EÚ v oblasti digitálnych verejných služieb. Jeho ukazovateľ digitálnych verejných služieb pre občanov dosiahol 72 bodov, čo je pod priemerom EÚ na úrovni 79 bodov. Takmer štyri milióny ľudí (alebo takmer 72 % všetkých občanov) má prístup k schéme elektronickej identifikácie (eID), ktorá bola oznámená Európskej komisii v zmysle nariadenia eIDAS. Výkonnosť Slovenska, pokiaľ ide o prístup k elektronickým zdravotným záznamom, je oveľa slabšia (s hodnotením 66 bodov je pod priemerom EÚ s hodnotením 79 bodov) a svedčí o značnom priestore na zlepšenie. Medzi nové míľniky plánu obnovy a odolnosti patrí digitalizácia procesov verejného obstarávania prostredníctvom jednotnej elektronickej platformy.

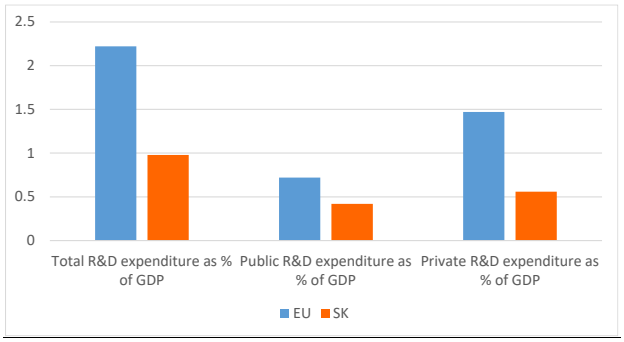
Táto príloha poskytuje všeobecný prehľad výkonnosti slovenského výskumného a inovačného systému, ktorý je nevyhnutný na dosiahnutie súbežnej zelenej a digitálnej transformácie a zabezpečenie dlhodobej konkurencieschopnosti.

Slovensko je „inovátorom vo vývoji" a rozdiel medzi jeho výkonnosťou a priemerom EÚ sa prehlbuje. Podľa vydania európskeho prehľadu výsledkov inovácie z roku 2023 ([74]) sa jeho výkonnosť zlepšuje (o 6,4 percentuálneho bodu), ale nižším tempom, ako je priemer EÚ (8,5 percentuálneho bodu).

Intenzita výskumu a vývoja ([75]) sa v roku 2022 zvýšila, zostáva však výrazne pod priemerom EÚ. V prípade intenzity výskumu a vývoja bol zaznamenaný stabilný medziročný rast (z 0,92 % HDP v roku 2021 na 0,98 % v roku 2022). Bola však nižšia ako jej vrchol v roku 2015 (1,16 %) a naďalej výrazne zaostáva za priemerom EU (2,24 % v roku 2022). Pozitívne je, že v priebehu roku 2023 bolo úspešne vyhlásených veľa výziev v oblasti výskumu a inovácií stanovených v pláne obnovy a odolnosti s cieľom podporiť verejných a súkromných príjemcov výskumu a inovácií a presadzovať spoluprácu medzi vedou a podnikmi ([76]). Okrem toho sa v novej národnej stratégii výskumu, vývoja a inovácií do roku 2030 ([77]), ktorú vláda prijala v marci 2023, stanovuje cieľ intenzity výskumu a vývoja na úrovni 2 % s podielom výdavkov podnikateľských subjektov na úrovni 1,2 %. Vykonávanie ambicióznej stratégie a jej akčného plánu, ktorý obsahuje široký okruh 91 konkrétnych opatrení, bude kľúčové pre udržanie reformných procesov pri živote a ďalšie zvýšenie účinnosti investícií do výskumu a vývoja.

Ekosystému výskumu a inovácie by prospeli výstupy verejného výskumu s vyššou kvalitou. Podiel vedeckých publikácií medzi 10 % najcitovanejších publikácií z celkového počtu vedeckých publikácií v krajine (4,5 % v roku 2020 v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 9,6 %) je jeden z najnižších spomedzi členských štátov EÚ a poukazuje na

Graf A11.1: **Celkové výdavky v oblasti výskumu a vývoja ako % HDP v roku 2022.**

Zdroj: Eurostat

slabú verejnú vedeckú základňu, ktorú nepriaznivo poznačili nedostatočné investície v minulosti a problémy spojené s udržaním študentov a mladých výskumných pracovníkov ([78]). Slovensko v rámci svojho plánu obnovy a odolnosti zaviedlo systém periodického hodnotenia vedeckého výkonu. V dôsledku toho už bolo vyhodnotených 20 verejných univerzít a 44 verejných výskumných inštitúcií. Ich profily kvality boli zverejnené ([79]) a mali by slúžiť ako jedno z kritérií rozdelenia inštitucionálnych finančných prostriedkov na zvýšenie efektívnosti slovenských inštitúcií vysokoškolského vzdelávania a verejných výskumných inštitúcií a na tvorbu kvalitnejších vedeckých výstupov. Plán obnovy a odolnosti navyše obsahuje rozličné relevantné investície na podporu mladých vedcov a excelentných vedeckých tímov.

Spolupráca medzi spoločnosťami a výskumným sektorom je slabá a transfer technológií utlmený. Verejné výdavky na výskum a vývoj financované (štátnymi) podnikmi ako percentuálny podiel HDP sú nízke, výrazne pod priemerom EÚ (0,008 % v roku 2021 v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 0,054 %) a v priebehu času sa znižujú (v roku 2010 boli na úrovni 0,028 %). Údaje o počte verejno-súkromných spoločných vedeckých publikácií

([74]) Európsky prehľad výsledkov inovácie z roku 2023 – profil krajiny: Slovensko, ec_rtd_eis-country-profile-sk.pdf (europa.eu). Európsky prehľad výsledkov inovácie poskytuje porovnávaciu analýzu inovačnej výkonnosti v krajinách EÚ.

([75]) Intenzita výskumu a vývoja je vymedzená ako hrubé domáce výdavky na výskum a vývoj vyjadrené ako percentuálny podiel HDP.

([76]) Naopak, v rámci programového obdobia politiky súdržnosti 2014 – 2020 sa nevyužili značné prostriedky na výskum a inovácie a boli odklonené na iné oblasti, aby sa zabránilo zrušeniu viazanosti.

([77]) Míľnik v rámci slovenského plánu obnovy a odolnosti.

([78]) Na Slovensku je podiel študentov terciárneho vzdelávania zapísaných v zahraničí druhý najvyšší v EÚ. [*Education at a Glance 2022: OECD Indicators* (Vzdelávanie v skratke 2022: ukazovatele OECD)].

([79]) Periodické hodnotenie výskumnej, vývojovej, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti | Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (minedu.sk)

Tabuľka A11.1: **Kľúčové ukazovatele inovácií**

Slovakia	2010	2015	2020	2021	2022	EU average (1)
Key indicators						
R&D intensity (GERD as % of GDP)	0.61	1.16	0.9	0.92	0.98	*2.24*
Public expenditure on R&D as % of GDP	0.35	0.83	0.41	0.4	0.42	*0.73*
Business enterprise expenditure on R&D (BERD) as % of GDP	0.25	0.32	0.49	0.51	0.56	*1.48*
Quality of the R&I system						
Scientific publications of the country within the top 10% most cited publications worldwide as % of total publications of the country	2.9	3.4	4.5	:	:	*9.6*
PCT (Patent Cooperation Treaty) patent applications per billion GDP (in PPS)	0.5	0.6	0.58	:	:	*3.4*
Academia-business cooperation						
Public-private scientific co-publications as % of total publications	5.8	5.5	6.3	6.9	6.9	7.6
Public expenditure on R&D financed by business enterprise (national) as % of GDP	0.028	0.036	0.008	0.008	:	*0.054*
Human capital and skills availability						
New graduates in science & engineering per thousand pop. aged 25-34	17.6	13.1	8.8	8.9	:	*16.9*
Public support for business enterprise expenditure on R&D (BERD)						
Total public sector support for BERD as % of GDP	0.03	0.034	0.065	0.092	:	*0.204*
R&D tax incentives: foregone revenues as % of GDP	0.00002	0.003	0.043	0.06	:	*0.104*
Green innovation						
Share of environment-related patents in total patent applications filed under PCT (%)	17.7	20.2	9	:	:	*14.7*
Finance for innovation and economic renewal						
Venture capital (market statistics) as % of GDP	0.001	0.008	0.016	0.021	0.019	*0.085*
Employment share of high growth enterprises measured in employment (%)			10.19	:	:	*12.51*

(1) Priemer EÚ za posledný dostupný rok alebo rok s najvyšším počtom údajov o jednotlivých krajinách.
Zdroj: Eurostat, OECD, GR JRC, Science-Metrix (databáza Scopus a patentová štatistická databáza EPO), InvestEU

ako percentuálnom podiele z celkového počtu publikácií vykazujú pozitívny trend (5,5 % v roku 2015, 6,9 % v roku 2022), zároveň však zostávajú pod priemerom EÚ na úrovni 7,6 %. V roku 2021 bol počet výskumných pracovníkov (v ekvivalente plného pracovného času) zamestnaných v podnikoch podstatne nižší ako priemer EÚ (1,8 pracovníka na tisíc ekonomicky aktívnych obyvateľov v porovnaní s 5,6 pracovníka na tisíc ekonomicky aktívnych obyvateľov). Príčinou nedostatočne rozvinutých vzťahov medzi akademickou obcou a podnikmi sú nízke výdavky na výskum a vývoj a slabá angažovanosť podnikov v inštitúciách vysokoškolského vzdelávania ([80]). Na podporu spolupráce medzi vedou a podnikmi je cieľom plánu obnovy a odolnosti zmobilizovať účasť súkromného sektora na výskume a vývoji prostredníctvom viacerých schém a premenou Slovenskej akadémie vied na verejnú organizáciu s cieľom uľahčiť spoluprácu so súkromnými subjektmi.

Inovačná kapacita Slovenska je naďalej obmedzená a je potrebné ju rozvíjať s cieľom podporovať prechod na hospodárstvo viac orientované na vedomosti. Vývoj a šírenie inovačných technológií a riešení v celom hospodárstve, a to najmä medzi MSP, zostávajú obmedzené, čo sa odzrkadľuje aj v nízkom počte patentových prihlášok ([81]) (pozri aj prílohu 12). Toto je spôsobené viacerými faktormi, ako je nízka dostupnosť rizikového kapitálu, ktorá zostáva pod priemerom EÚ (0,019 % v roku 2022 v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 0,085 %), a nedostatok vysokokvalifikovanej

([80]) *SME and Entrepreneurship Policy in the Slovak Republic* (Politika Slovenskej republiky v oblasti MSP a podnikania) | en | OECD, s. 87.

([81]) V roku 2020 bolo na základe Zmluvy o patentovej spolupráci podaných 0,58 patentu na miliardu HDP oproti priemeru EÚ na úrovni 3,4.

pracovnej sily s vysokou úrovňou zručností ([82]) (podrobnejšie pozri prílohu 15). Iba 16 % stredných podnikov uvádza, že nepretržite vynakladajú prostriedky na výskum a vývoj, v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni približne jednej tretiny ([83]). V pláne obnovy a odolnosti sa stanovuje niekoľko investičných tokov na podporu podnikových inovácií. Nový prijatý národný akčný plán pre výskum a inovácie okrem toho obsahuje podporné opatrenia, ako je nadväzovanie vzťahov a modernizácia verejných regionálnych a inovačných centier.

([82]) Počet nových absolventov vedeckých a technických odborov na tisíc obyvateľov vo veku 25 – 34 rokov klesá (13,1 absolventa v roku 2015 oproti 8,9 absolventa v roku 2021) a je pod priemerom EÚ na úrovni 16,9 absolventa.

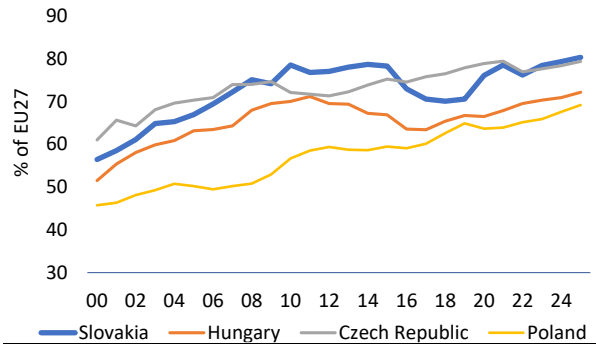
([83]) *SME and Entrepreneurship Policy in the Slovak Republic* (Politika Slovenskej republiky v oblasti MSP a podnikania) | en | OECD

Konkurencieschopnosť slovenského hospodárstva sa ďalej zhoršovala. Vyššie náklady práce, výrobné náklady a náklady na energiu, inflácia, zvýšené geopolitické napätie a konkrétne prvky štruktúry slovenského hospodárstva a jeho vývozu ukazujú potrebu vybudovať odolnú hospodársku základňu riešením jeho štrukturálnych výziev, aby zostalo konkurencieschopné na únijných a svetových trhoch. V rebríčku svetovej konkurencieschopnosti podľa organizácie IMD za rok 2023 ([84]) sa Slovensko umiestnilo na 53. mieste (zo 69 krajín) a z hľadiska celkovej výkonnosti kleslo v porovnaní s rokom 2022 o štyri miesta. Z údajov vyplýva najväčší pokles v kontexte ukazovateľa hospodárskej výkonnosti, podľa ktorého sa Slovensko umiestnilo na 56. mieste v porovnaní s 52. miestom v roku 2022 a 42. miestom v roku 2019. Slovensko sa takisto umiestnilo na predposlednom mieste spomedzi krajín EÚ v rámci Globálneho inovačného indexu za rok 2023 ([85]) s najmenším počtom bodov v oblasti predpisov týkajúcich sa podnikania a s čistým prílevom zahraničných investícií.

Rast produktivity na Slovensku sa v poslednom desaťročí spomalil a pre slovenské hospodárstvo zostáva kľúčovým problémom. Rast produktivity sa zvýšil v prvom desaťročí 21. storočia, v posledných desiatich rokoch sa však spomalil. Hospodárskemu modelu, ktorý je založený na nízkych mzdách a vysokých úrovniach priamych zahraničných investícií (najmä v automobilovom priemysle), došiel dych a Slovensko prišlo o svoje prvenstvo v produktivite medzi krajinami Vyšehradskej skupiny (pozri graf A12.1). Rast produktivity sa v rokoch 2020 – 2022 spomalil na tretinu miery rastu, ktorú Slovensko dosahovalo pred finančnou krízou v rokoch 2008 – 2009 ([86]). Produktivita práce sa však v roku 2023 zotavila a očakáva sa, že v roku 2024 bude ďalej rásť, predovšetkým v dôsledku prehĺbenia kapitálu, ktoré bolo najdôležitejšou hybnou silou rastu produktivity práce v poslednom desaťročí.

Dlhodobé štrukturálne problémy spojené s kvalitou podnikateľského prostredia, vzdelávaním a oblasťou inovácií, ktoré brzdia predchádzajúci rýchly rast produktivity, boli v posledných troch rokoch zvýraznené viacerými krízami (energetická kríza, inflácia a klimatická kríza). Slovenskému podnikateľskému sektoru dominujú mikropodniky s nízkou produktivitou, nízkym počtom zamestnancov a obmedzenou schopnosťou získavať financie na automatizáciu a inovácie. Slovensku chýbajú produktívne domáce podniky s vysokou úrovňou digitalizácie. Rozdiel v produktivite medzi nadnárodnými spoločnosťami a domácimi podnikmi je naďalej veľký. Slovensko je jedným z členských štátov EÚ s najvyššou mierou integrácie do globálnych hodnotových reťazcov a jeho výstupy vo veľkej miere závisia od zahraničných medzivstupov. Slovenský sektor priemyslu sa navyše obyčajne zapája do nadväzujúcich fáz výroby ([87]), čím možno čiastočne vysvetliť, prečo sa rast produktivity spomalil. Zrýchlením digitalizácie MSP a prechodom na vedomostnú ekonomiku sa môže zvýšiť produktivita a zlepšiť konkurencieschopnosť Slovenska.

Graf A12.1: **Produktivita práce (HDP na odpracovanú hodinu) v štandarde kúpnej sily (v % EÚ27)**

Zdroj: Výpočty Európskej komisie na základe údajov AMECO

Slovenské podniky výrazne zaostávajú vo výdavkoch na inovácie a výskum a vývoj. Iba tretina slovenských podnikov sa zapája do inovačných činností, pričom priemer EÚ je 50 %. Rozdiel v oblasti inovácie sa týka aj veľkých spoločností. Iba 66 % podnikov, ktoré zamestnávajú viac ako 250 ľudí, sa zapája do inovačných činností (tretí najnižší podiel v EÚ po Rumunsku a Maďarsku). Slovenské podniky neinovujú z dôvodu vysokých nákladov, nedostatku kvalifikovaného personálu a vysokej úrovne hospodárskej súťaže ([88]). Okrem toho vysoká miera slabých výsledkov v oblasti základných zručností na Slovensku môže ovplyvňovať budúcu ponuku zručností, nesúlad medzi ponúkanými a požadovanými zručnosťami a celkovú produktivitu pracovných síl v budúcnosti (pozri prílohu 15 v súvislosti s výsledkami hodnotenia PISA za rok 2022).

([84]) Rebríček svetovej konkurencieschopnosti za rok 2023.
([85]) Globálny inovačný index za rok 2023.
([86]) Inštitút hospodárskych analýz (IHA), *Správa o produktivite a konkurencieschopnosti za rok 2022.*
([87]) Správa MMF o krajine, jún 2022.
([88]) Národná banka Slovenska, júl 2023 (Štrukturálne výzvy 2023).

Priemysel, ktorý je kľúčovým pilierom slovenského hospodárstva, čelí výzvam súvisiacim so zelenou transformáciou, energetickou krízou a geopolitickou situáciou, čo má vplyv na jeho konkurencieschopnosť. Slovensko je jedným z najviac industrializovaných členských štátov. Podiel slovenského priemyslu na tvorbe pridanej hodnoty v roku 2022 bol 25,4 % (percentuálny podiel celkovej hrubej pridanej hodnoty) v porovnaní s 20,5 % v EÚ ([89]). Pridaná hodnota jeho priemyselnej výroby je 18 % HDP, čo je viac ako priemer EÚ na úrovni 15 %. Vysoké ceny energie, lacná konkurencia z tretích krajín, nedostatočná podpora štátu a nedostatok pracovných síl sú prekážkami pre slovenské podniky, ktoré však za jeden z najväčších problémov považujú politickú nestabilitu a časté legislatívne zmeny. Z údajov vyplýva, že vyše 76 % podnikov v roku 2023 hodnotilo celkovú výkonnosť vlády negatívne a že táto skutočnosť má vplyv na ich budúci rast ([90]).

Vývoj v sektoroch priemyslu v roku 2023 kolísal. Celkovo počas prvých 11 mesiacov roku 2023 klesla priemyselná výroba medziročne o 0,6 % ([91]). Na tento výsledok mal najväčší vplyv rast výroby dopravných prostriedkov o viac ako 5 % a zvýšenie výroby elektrických zariadení o 6,5 %. Tento nárast však nedokázal úplne vykompenzovať takmer 9 % pokles výroby výrobkov z gumy a plastu a viac než 20 % zníženie výroby počítačových, elektronických a optických výrobkov. Ročný rast produkčných cien v priemysle klesol v roku 2023 na 8,8 % (v porovnaní s 29,4 % v roku 2022), v čom sa čiastočne odzrkadľuje oslabovanie účinkov otrasov v oblasti dodávok (vrátane otrasov súvisiacich s komplexnou vojenskou agresiou Ruska proti Ukrajine). Výrobné ceny slovenských sektorov priemyslu však boli stále o 50 % vyššie než v období pred pandémiou COVID-19 ([92]).

Slovenské podniky vnímajú zelenú transformáciu ako príležitosť. Slovensko považuje elektromobilitu a odvetvie batérií za nový strategický sektor hospodárstva. Všetky podniky, ktoré na Slovensku prevádzkujú továrne na výrobu automobilov (alebo ktoré sú v procese ich zriaďovania), výrazne investujú do elektromobility. Výstavba nových gigatovární, ktoré boli oznámené na konci roka 2023 a na začiatku roka 2024, posilní celý ekosystém automobilového priemyslu na Slovensku. Podporou diverzifikácie slovenského hospodárstva by sa však mohla ukončiť závislosť krajiny od jedného dominantného priemyselného odvetvia, čím by sa mohla znížiť jeho zraniteľnosť voči narušeniam dodávateľského reťazca a celosvetovej neistote.

Slovensku by mohla prospieť výroba zelených technológií, ktorá predstavuje nový vznikajúci a sľubný pilier domáceho priemyslu. Niekoľko veľkých investorov v posledných rokoch oznámilo svoje plány vyrábať tepelné čerpadlá na Slovensku. Investície do tohto nového priemyselného segmentu a do strategického tovaru by mohli prispieť k prechodu na klimaticky neutrálne hospodárstvo a ďalej posilniť rozmanitosť priemyslu na Slovensku. Reformy a investície uvedené v kapitole REPowerEU zmeneného slovenského plánu obnovy a odolnosti by mohli ďalej urýchliť výrobu zelených technológií a zavádzanie obnoviteľných zdrojov energie zjednodušením rámca udeľovania povolení (napr. používanie geotermálnej energie, tepelných čerpadiel, biomasy a biometánu). Cieľom nového akčného plánu opatrení úspešnej realizácie Národnej vodíkovej stratégie na roky 2023 – 2026 ([93]), ktorý bol schválený v júni 2023, je okrem toho vytvoriť podmienky na investície do nízkouhlíkového vodíka v prípadoch, keď priama elektrifikácia nebude možná alebo nákladovo efektívna.

Slovensko by mohlo zohrávať dôležitú úlohu pri riešení strategických závislostí, a to prostredníctvom rozvoja hodnotových reťazcov v oblasti kritických surovín. Slovensko je krajina s dlhodobou tradíciou ťažobného a hutníckeho priemyslu, ako aj so značným nerastným potenciálom. Je najvýznamnejším producentom magnezitu a zlúčenín horčíka v EÚ. V roku 2019 sa Slovensko umiestnilo na štvrtej priečke celosvetového rebríčka ťažby magnezitu – prislúcha mu takmer 4 % podiel jeho celosvetovej produkcie. Slovensko bolo navyše tretím najväčším výrobcom ferozliatin s obsahom mangánu v EÚ. Okrem toho je významným producentom ďalších nerastných surovín a kovových rúd, ako sú primárny hliník a mastenec. Vďaka zintenzívneniu dialógu s verejnosťou o podmienkach, za ktorých by sa mohla uskutočňovať udržateľná ťažba, spracovanie a recyklácia surovín, by sa podporilo šírenie informácií a poznatkov o význame surovín z hľadiska zelenej a digitálnej transformácie na Slovensku a v EÚ.

([89]) Eurostat, jún 2023.
([90]) 123dopyt.sk (september 2023).
([91]) Štatistický úrad Slovenskej republiky.
([92]) Eurostat (sts_inpp_a).
([93]) Akčný plán opatrení úspešnej realizácie Národnej vodíkovej stratégie do roku 2026.

Slovenské podniky sú na jednotnom trhu a v globálnych hodnotových reťazcoch dobre integrované. Slovensko je jedným z najviac exportne orientovaných hospodárstiev na svete a má druhý najvyšší podiel vyvážajúcich a dovážajúcich podnikov v EÚ. Miera integrácie jeho obchodu v rámci EÚ vyjadrená ako podiel vnútroštátneho HDP bola v posledných piatich rokoch v priemere druhá najvyššia v EÚ ([94]). Hoci má však slovenské hospodárstvo značnú komparatívnu výhodu v oblasti vývozu vozidiel, skupiny komplikovaných komodít tvoria iba malý podiel na celkovom vývoze. Prechodom na hospodárstvo s vyššou pridanou hodnotou a intenzitou inovácií by sa zvýšila odolnosť hospodárstva a znížila jeho zraniteľnosť voči vonkajším otrasom.

Slovensko by mohlo prospešnejšie využívať prínosy jednotného trhu. Podľa ukazovateľa deficitu súladu krajiny bol v roku 2023 percentuálny podiel všetkých nesprávne transponovaných smerníc (1,3) nad priemerom EÚ (1,1). Podľa prehľadu výsledkov jednotného trhu ([95]) takisto existuje priestor na ďalšie zlepšenie, pokiaľ ide o počet prebiehajúcich postupov v prípade nesplnenia povinnosti. Slovensko je v tejto súvislosti nad priemerom EÚ (31 postupov oproti 25,9 v prípade EÚ) a oneskoruje sa pri vykonávaní pravidiel jednotného trhu. Slovensko však dosahuje lepšie výsledky v súvislosti s ukazovateľom deficitu v transpozícii. Percentuálny podiel všetkých netransponovaných smerníc klesol z 0,9 % v roku 2022 na 0,6 % v roku 2023 (čo je pod priemerom EÚ na úrovni 0,7 %). Slovensko okrem toho v roku 2023 vyriešilo 100 % prípadov siete SOLVIT (37), ktoré vybavovalo ako vedúce centrum (nad priemerom EÚ na úrovni 88,3 %). Odborné služby (napríklad služby poskytované daňovými poradcami, architektmi, stavebnými inžiniermi, právnikmi, patentovými zástupcami či turistickými sprievodcami) sú naďalej v značnej miere regulované ([96]). Zníženie regulačných prekážok v prípade odborných služieb môže podporiť vstup na trh a posilniť hospodársku súťaž v oblasti kvality a cien, ako aj zvýšiť produktivitu v regulovaných sektoroch, ale aj vo všetkých priemyselných odvetviach, ktoré tieto sektory obsluhujú ([97]).

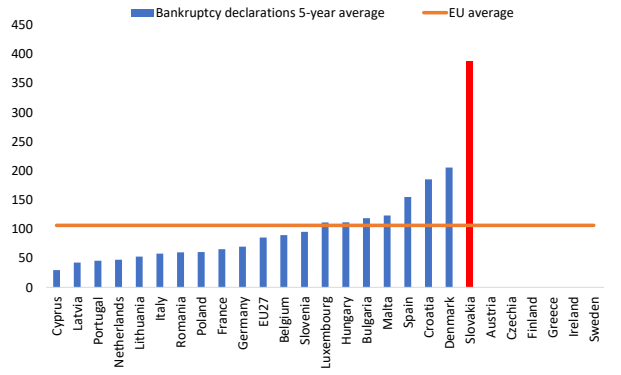
Slovensko sa nachádza v prípravnej fáze vykonávania komponentov potrebných na pripojenie k technickému systému založenému na zásade „jedenkrát a dosť“ (TSJD) ([98]). Tento systém ako súčasť nariadenia o jednotnej digitálnej bráne ([99]) zabezpečí automatizovanú cezhraničnú výmenu dôkazov medzi príslušnými orgánmi, čím sa zlepší online prístup k informáciám, administratívnym postupom a asistenčným službám v rámci EÚ. Pripojenie slovenských príslušných orgánov je kľúčové pre bezproblémové fungovanie systému a na zníženie administratívneho zaťaženia.

Podnikateľské prostredie na Slovensku sa do určitej miery zlepšuje, výzvy však pretrvávajú. V posledných rokoch sa zaviedlo niekoľko opatrení z plánu obnovy a odolnosti na zníženie regulačného zaťaženia podnikov. Medzi tieto opatrenia patria: i) *ex ante* hodnotenie plánovaných transpozícií právnych predpisov s cieľom zabrániť neopodstatnenému gold-platingu (rozširovaniu obsahu právnych predpisov EÚ nad rámec minimálnych požiadaviek pri ich transpozícii do národného právneho systému); ii) *ex post* hodnotenie účinnosti a opodstatnenosti už zavedených regulácií; iii) pravidlo nahradenia dvoch právnych predpisov jedným, ktoré zabezpečuje, aby nová legislatíva nezvyšovala administratívne náklady pre podniky, a iv) tri balíky individuálnych opatrení založených na konzultáciách so zainteresovanými stranami, ktoré sú zamerané na zjednodušenie administratívnych požiadaviek pre podniky. Ak sa budú reformy dôsledne uplatňovať, majú vysoký potenciál vybudovať na Slovensku konkurencieschopné podnikateľské prostredie. Z údajov však vyplýva ([100]), že najvýznamnejšou prekážkou fungovania a ďalšieho rastu slovenských podnikov je daňovo-odvodové zaťaženie pre podniky (71,5 % MSP ho považuje za závažnú alebo rozhodujúcu prekážku). Za druhú najvážnejšiu alebo rozhodujúcu prekážku riadenia podniku na Slovensku považujú MSP nestabilitu a nejednoznačnosť zákonov a právnych predpisov (67,2 % MSP). Systematický legislatívny proces a zníženie nadmerného regulačného zaťaženia by prispeli k zlepšeniu podnikateľského prostredia, čo by podnikom pomohlo lepšie plánovať svoje investície, dosiahnuť pokrok pri digitálnej a zelenej transformácii a zachovať si konkurencieschopnosť.

([94]) Eurostat: BOP_C6_A.
([95]) Prehľad výsledkov jednotného trhu za rok 2023.
([96]) Oznámenie o hodnotení a aktualizácii odporúčaní reforiem v oblasti regulácie odborných služieb z roku 2017 [COM(2021) 385].
([97]) OECD – impact of the 2022 RRP on PMR.pdf.
([98]) Nariadenie (EÚ) 2022/1463.
([99]) Nariadenie (EÚ) 2018/1724.
([100]) *Názory MSP na kvalitu podnikateľského prostredia na Slovensku*, Slovak Business Agency, 2023.

Slovensko v posledných rokoch nahlásilo najviac vyhlásení o konkurze v EÚ. V posledných piatich rokoch bol počet vyhlásení o konkurze v priemere o 288 % vyšší než v roku 2015 v porovnaní so 6,37 % v EÚ (pozri graf A12.2). Počet vyhlásení o konkurze na Slovensku bol o 204,3 % vyšší v roku 2023 než v roku 2015 (v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 5,6 %). Vďaka opatreniam v oblasti likvidity sa znížil počet konkurzov počas krízy spôsobenej pandémiou COVID-19, ale nákladné a zdĺhavé postupy insolvenčného konania ďalej bránia prerozdeleniu zdrojov. V slovenskom pláne obnovy a odolnosti sa plánujú zlepšenia rámca platobnej neschopnosti. Cieľom reformy z plánu obnovy a odolnosti je harmonizovať rámec pre insolvenčné konania vrátane nástrojov včasného varovania a špecializácie obchodných súdov na oblasť platobnej neschopnosti.

Graf A12.2: **Vyhlásenia o konkurze, 2018 – 2023, päťročný priemer**

Zdroj: Eurostat

Oneskorené platby sú aj naďalej vážnym štrukturálnym problémom. Oneskorené platby za posledných šesť mesiacov zaznamenalo 56 % MSP (nad priemerom EÚ na úrovni 49 %) ([101]). Nadmerné oneskorenie platieb v sektore verejného zdravotníctva [kde priemerná lehota na zaplatenie na konci roku 2022 bola 232 dní ([102]) – takmer štyrikrát viac ako výnimočná lehota 60 dní stanovená v smernici o oneskorených platbách] výrazne obmedzuje konkurencieschopnosť a odolnosť slovenských MSP.

Verejné a súkromné investície predstavujú výzvu, ale aj nevyužitý potenciál, pre ďalší hospodársky rast na Slovensku. Nízky objem verejných investícií je jedným z dôvodov hospodárskej stagnácie. Dôležitú úlohu zohrávajú fondy EÚ tým, že dopĺňajú domáce investície a dávajú hospodárstvu významný rozvojový impulz. V rokoch 2011 – 2022 verejné investície predstavovali len o niečo menej než 4 % HDP a boli nižšie než v ostatných krajinách Vyšehradskej štvorky ([103]). Verejné investície zo štátneho rozpočtu na Slovensku v posledných dvoch desaťročiach nepretržite klesali. Okrem toho podľa prieskumu Eurobarometra ([104]) vyjadrilo 63 % opýtaných investorov istú nedôveru alebo značnú nedôveru v to, že slovenský právny poriadok a súdy ochránia ich investície, ak sa vyskytnú problémy (priemer EÚ je 40 %). Hlavné dôvody pre obavy respondentov, pokiaľ ide o účinnosť ochrany investícií, sú „nepredvídateľný, netransparentný administratívny postup a ťažkosti pri napadnutí správnych rozhodnutí na súde“, „časté zmeny právnych predpisov alebo obavy týkajúce sa kvality legislatívneho procesu“ a „ťažkosti pri získavaní primeranej kompenzácie alebo pri ochrane majetku“.

Hlavnými dlhodobými prekážkami súkromných investícií sú naďalej náklady na energiu, dostupnosť kvalifikovaného personálu a neisté vyhliadky do budúcnosti. Slovensko je jedným z mála členských štátov EÚ, v ktorých úroveň investícií súkromného sektora v období medzi štvrtým štvrťrokom 2019 a prvým štvrťrokom 2023 klesla. Priemerný podiel nehmotného majetku bol na Slovensku v roku 2022 najnižší v EÚ. Podiel podnikov, ktoré čelili zvýšeniu výdavkov na energiu o 25 % alebo viac, bol jeden z najvyšších ([105]).

Prístup k financiám (v prípade úverov aj kapitálu) je naďalej nedostatočne rozvinutý a brzdí investície. Percentuálny ukazovateľ zamietnutých alebo neschválených úverov klesol z 26,3 % v roku 2021 na 16,7 % v roku 2023. Naďalej je slabý a výrazne nad priemerom EÚ na úrovni 10,2 % ([106]). Výsledky Slovenska v akciovom indexe v roku 2022 dosiahli najnižšiu úroveň v EÚ (0,05 na Slovensku oproti 0,17 v EÚ). Vďaka finančným nástrojom v rámci slovenského plánu obnovy a odolnosti sa má zvýšiť podiel inovačných podnikov

([101]) Prieskum SAFE z roku 2023.

([102]) Správa GR GROW o monitorovaní (február 2023). Komisia sa v apríli 2023 rozhodla podať na Súdny dvor EÚ návrh na začatie konania proti Slovensku. Súdny dvor vec C-412/23 stále posudzuje.

([103]) Národná banka Slovenska, júl 2023.

([104]) *Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies – Eurobarometer survey 2024* (Vnímanie nezávislosti vnútroštátnych justičných systémov v EÚ medzi podnikmi – prieskum Eurobarometra 2024) (europa.eu).

([105]) *EIB Investment Survey 2023* (Prieskum EIB v oblasti investícií 2023).

([106]) Prieskum SAFE z roku 2023.

a objem investícií do spoločností s technologickým a inovačným potenciálom, no na ďalšiu podporu dostupnosti finančných prostriedkov pre podnikateľov (najmä pre MSP a inovačné podniky) treba urobiť ešte viac.

Pri vykonávaní hlavných cieľov verejného obstarávania pretrvávajú problémy, ako sú zabezpečenie spravodlivej hospodárskej súťaže, transparentnosť a digitalizácia. V roku 2023 sa dosiahol pokrok v oblasti profesionalizácie verejného obstarávania, a to sčasti z dôvodu zavedenia metodík a programov komplexnej odbornej prípravy. Toto úsilie by mohlo pomôcť systému obstarávania zabezpečiť efektívnosť a výhodný pomer medzi kvalitou a cenou. Uznala sa strategická úloha verejného obstarávania pri dosahovaní jednotlivých cieľov politík súvisiacich so životným prostredím, s inováciami a so sociálnymi aspektmi. Okrem toho sa vyvíja úsilie na presadzovanie a podporu využívania verejného obstarávania ako nástroja strategického riadenia. Verejní obstarávatelia na Slovensku však stále nemajú prospech zo strategického využívania verejného obstarávania v praxi. Miera používania kritéria najnižšej ceny na zadávanie zákaziek zostala v roku 2023 na úrovni 96 % ([107]). Nedostatok hospodárskej súťaže na trhoch verejného obstarávania okrem toho naďalej predstavuje problém, pretože podiel verejných zákaziek zadaných v obstarávacích konaniach, v ktorých figuroval len jeden uchádzač, sa v roku 2023 opäť zvýšil na 33 % (30 % v roku 2022). Slovensku navyše v súčasnosti chýba stratégia digitalizácie postupov verejného obstarávania s cieľom zvýšiť ich transparentnosť a zrýchliť konania. Zabezpečenie spravodlivej hospodárskej súťaže a úplnej transparentnosti vo verejnom obstarávaní bude kľúčové pre zvýšenie účinnosti a efektívnosti výdavkov verejnej správy.

Existuje nevyužitý potenciál ďalej inovovať a digitalizovať hospodárstvo a zvýšiť produktivitu. Slovensko je inovátor vo vývoji s výkonnosťou na úrovni 65,6 % priemeru EÚ ([108]). Oblasti, v ktorých pretrvávajú nedostatky (napr. výdavky na výskum a vývoj v podnikateľskom sektore, vládna podpora pre výskum a vývoj podnikov a výdavky súvisiace s rizikovým kapitálom), dosahujú úroveň jednej tretiny priemeru EÚ (príloha 11). Slovensku by prospelo zapojenie do systému jednotného patentu ([109]). Systém nadobudol platnosť v júni 2023 s cieľom znížiť zložitosť a náklady, ktorým čelia spoločnosti. Slovensko má podľa Európskeho patentového úradu jednu z najnižších úrovní počtu patentových prihlášok v EÚ. V roku 2022 boli patenty udelené na základe 17 zo 49 patentových prihlášok ([110]). Aspoň základnú úroveň digitálnej intenzity má 60 % slovenských MSP, čo je však pod priemerom EÚ na úrovni 69 % (a pod úrovňou 90 % cieľa EÚ do roku 2030, ktorý sa stanovil v rámci politického programu Digitálne desaťročie) ([111]). V roku 2020 vykonávalo analýzu veľkých dát iba 6 % podnikov (čo je výrazne menej ako priemer EÚ na úrovni 14 %). Miera využívania elektronickej fakturácie na automatizované spracovanie údajov je na Slovensku veľmi nízka, pričom 17 % podnikov nahlásilo, že v roku 2020 poslali elektronickú faktúru (čo je výrazne pod priemerom EÚ na úrovni 32 %), a Slovensko je jedným zo štyroch členských štátov EÚ s najslabším hodnotením tohto ukazovateľa.

([107]) V súčasnosti dostupné údaje sú predbežné. Technická príprava novej platformy na verejné obstarávanie znamená, že sa zohľadnia iba štandardné údaje dostupné na portáli Tenders Electronic Daily (TED).

([108]) Európsky prehľad výsledkov inovácie z roku 2023.

([109]) Systém jednotného patentu.

([110]) https://www.epo.org/en/about-us/statistics/statistics-centre#/countrydashboards.

([111]) Správa o krajine v rámci digitálneho desaťročia za rok 2023.

Tabuľka A12.1: **Priemysel a jednotný trh**

Slovakia							
POLICY AREA	**INDICATOR NAME**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**EU27 average***
HEADLINE INDICATORS							
Economic Structure	Net Private investment, level of private capital stock, net of depreciation, % GDP[1]	4.1	1.7	2	2.6	4	**3.8**
	Net Public investment, level of public capital stock, net of depreciation, % GDP[1]	0.5	0.3	0.1	0	1.9	**1.2**
	Real labour productivity per person in industry (% yoy)[2]	9.2	-8.7	13.6	-2.6	6.4	**-1.24**
Cost competitiveness	Nominal unit labour cost in industry (% yoy)[2]	-3.8	11.1	-6	9.3	2.7	**9.83**
SINGLE MARKET							
Single Market integration	EU Trade integration, % (Average intra-EU imports + average intra EU exports)/GDP[2]	67.3	62.0	67.5	74.0	66.3	**42.9**
Compliance	Transposition deficit, % of all directives not transposed[3]	0.2	1.4	1.4	0.9	0.6	**0.7**
	Conformity deficit, % of all directives transposed incorrectly[3]	0.9	1.1	1.3	1.4	1.3	**1.1**
	SOLVIT, % resolution rate per country[3]	75.0	100.0	100.0	100.0	100.0	**88.3**
	Number of pending infringement proceedings[3]	27	27	27	27	31	**25.9**
Restrictions	EEA Services Trade Restrictiveness Index[4]	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	**0.05**
Public procurement	Single bids, % of total contractors[3]	25	26	27	30	33	**28.6**
	Direct Awards, %[3]	6	5	3	5	3	**8.1**
ECONOMIC STRUCTURE							
Shortages	Material Shortage (industry), firms facing constraints, %[5]	9.0	8.8	23.3	31.8	14.3	**17.2**
	Labour Shortage using survey data (industry), firms facing constraints, %[5]	26.5	13.8	23.0	27.0	26.0	**23.3**
	Vacancy rate, % of vacant posts to all available ones (vacant + occupied)[2]	0.975	0.7	0.7	0.9	0.9	**2.5**
Strategic dependencies	Concentration in selected raw materials, Import concentration index based on a basket of critical raw materials[6]	0.2	0.23	0.24	0.25	0.31	**0.22**
	Installed renewables electricity capacity, % of total electricity produced[2]	0.4	0.4	0.4	0.4		**50**
BUSINESS ENVIRONMENT - SMEs							
Investment obstacles	Impact of regulation on long-term investment, % of firms reporting business regulation as major obstacle[7]	25.9	21.1	22.4	14.0	19.0	**22.2**
Business demography	Bankruptcies, Index (2015=100)[2]	606.3	411.9	352.9	264.2	304.3	**105.6**
	Business registrations, Index (2015=100)[2]	143.0	138.7	143.2	119.5	130.6	**120.2**
Late payments	Payment gap - corporates B2B, difference in days between offered and actual payment[8]	-	14	13	12	15	**15**
	Payment gap - public sector, difference in days between offered and actual payment[8]	-	16	10	13	18	**16**
	Share of SMEs experiencing late payments in past 6 months, %[9]	54.3	50.8	45.6	55.1	55.7	**48.7**
Access to finance	EIF Access to finance index - Loan, Composite: SME external financing over last 6 months, index values between 0 and 1[10]	0.32	0.30	0.34	0.33	-	**0.49**
	EIF Access to finance index - Equity, Composite: VC/GDP, IPO/GDP, SMEs using equity, index values between 0 and 1[10]	0.07	0.07	0.05	0.05	-	**0.17**

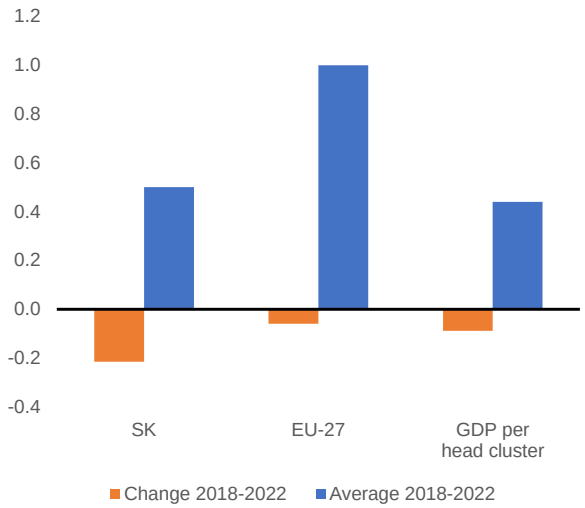
1) Posledný dostupný rok.

Zdroj: (1) AMECO, (2) Eurostat, (3) prehľad výsledkov jednotného trhu, (4) OECD, (5) COMEXT a výpočty Komisie, (6) prieskum EIB v oblasti investícií, (7) správa spoločnosti Intrum o platbách, (8) prieskum SAFE, (9) index prístupu MSP k financovaniu z EIF.

* Vlastné výpočty Komisie týkajúce sa priemeru EÚ27.

Verejná správa Slovenska je dôležitá pre konkurencieschopnosť hospodárstva, a to predovšetkým tým, že vytvára podmienky pre súbežnú zelenú a digitálnu transformáciu a priaznivé podnikateľské prostredie. Celkové vnímanie účinnosti verejnej správy na Slovensku je pod priemerom EÚ a klesá (graf A13.1). Plán obnovy a odolnosti obsahuje významné reformy na zvýšenie administratívnej výkonnosti, hoci ich vykonávanie sa z dôvodu nedávnej politickej nestability oneskorilo.

Graf A13.1: **Účinnosť verejnej správy**

Priemerná hodnota za obdobie 2018 – 2022 a zmena za obdobie 2018 – 2022.
V stĺpci HDP na obyvateľa je znázornený aritmetický priemer ukazovateľa účinnosti verejnej správy pre skupinu krajín EÚ, ktoré patria do tej istej skupiny krajín podľa HDP na obyvateľa ako Slovensko (krajiny EÚ sú usporiadané v poradí podľa ich HDP na obyvateľa a rozdelené na tri rovnako veľké skupiny).
Zdroj: Svetové ukazovatele správy vecí verejných.

Vzhľadom na značne fragmentovaný systém správy a riadenia zostáva efektívna koordinácia medzi jednotlivými úrovňami verejnej správy problémom, v **dôsledku čoho je ťažšie vykonávať politiky a investičné projekty.** Hoci vláda predstavila návrhy zamerané na riešenie územnej rozdrobenosti regionálnej štátnej správy a miestnych samospráv, tieto návrhy neviedli k žiadnym konkrétnym plánom. Vyriešenie tejto rozdrobenosti by pomohlo zlepšiť poskytovanie miestnych verejných služieb a posilniť finančnú nezávislosť miestnych samospráv a regionálnej štátnej správy.

V oblasti tvorby politík založenej na faktoch existuje priestor na zlepšenie. V rámci ústrednej štátnej správy sa často vynecháva *ex ante* posúdenie vplyvu, napr. sa využívajú skrátené legislatívne konania. Napríklad v roku 2023 parlament predložil 67 zo 107 schválených zákonov a ostatné zákony boli schválené v rámci skráteného konania bez toho, aby sa pred nimi uskutočnili posúdenia vplyvu.

Problémom zostáva administratívna kapacita. Zvrátenie predchádzajúcich zmien v právnych predpisoch v oblasti štátnej správy má negatívne dôsledky, ako je vplyv politickej nestability na rozhodnutia týkajúce sa personálneho obsadenia a prijímania pracovníkov, ktoré prijímajú priamo ministri. Hoci rodová parita na pozíciách vyšších štátnych zamestnancov je vyššia ako priemer EÚ (tabuľka A13.1), neplatí to v prípade politických pozícií na najvyššej úrovni: iba 3 zo 16 ministrov a len 33 zo 150 poslancov parlamentu sú ženy.

Slovensko sa umiestnilo pod priemerom EÚ, pokiaľ ide o stupeň rozvoja využívania otvorených dát a stupeň rozvoja využívania digitálnych verejných služieb (tabuľka A13.1). Miestne samosprávy sa usilujú o úplné vykonávanie právnych predpisov v oblasti elektronickej verejnej správy, aby zlepšili kvalitu poskytovania služieb, a to najmä vzhľadom na vysoký percentuálny podiel ľudí s nedostatočným internetovým pripojením alebo ľudí bez internetového pripojenia.

Slovensko zreformovalo posudzovanie verejných investícií, ich výber a zahrnutie do rozpočtu. Monitorovanie projektov a ich *ex post* posudzovanie je však naďalej slabé. Výber projektov na úrovni ministerstiev sa zlepšil vďaka metodike prípravy a hodnotenia investičných projektov vrátane úlohy investičných stratégií. Okrem toho všetky investičné projekty ústrednej štátnej správy v hodnote prevyšujúcej 1 milión EUR sa musia predkladať na vyhodnotenie ministerstvu financií. V prípade projektov v hodnote nad 40 miliónov EUR sa uverejňujú povinné štúdie uskutočniteľnosti, čím sa významne zvýšila transparentnosť. Od roku 2021 sa do rozpočtu môžu zahrnúť len vyhodnotené a pripravené projekty. Naopak, neexistuje metodika centrálneho monitorovania okrem monitorovania príjemcov a neexistujú žiadne systematické *ex post* preskúmania alebo registre majetku.

Existuje priestor na posilnenie nezávislej fiškálnej inštitúcie Slovenska s cieľom prispieť k riešeniu fiškálnych problémov, napríklad zintenzívnením politického dialógu s vládou, komunikácie s parlamentom a rozšírením jeho mandátu na vykonávanie *ex post* posúdení prognóz.

Tabuľka A13.1: **Ukazovatele verejnej správy**

SK	Indicator ([1])	2019	2020	2021	2022	2023	EU-27([2])
E-government and open government data							
1	Share of internet users within the last year that used a public authority website or app	n/a	n/a	n/a	81.6	80.5	75.0
2	E-government benchmark overall score ([3])	n/a	60.6	59.8	62.4	64.2	75.8
3	Open data and portal maturity index	0.3	0.5	0.5	0.6	0.9	0.8
Educational attainment level, adult learning, gender parity and ageing							
4	Share of public administration employees with higher education (levels 5-8, %)	42.8	45.2	52.2 (b)	51.0	53.1	52.9
5	Participation rate of public administration employees in adult learning (%)	6.9	3.2	6.1 (b)	22.2 (b)	15.7	17.9
6	Gender parity in senior civil service positions ([4])	5.6	5.6	0.4	6.0	1.6	9.2
7	Ratio of 25-49 to 50-64 year olds in NACE sector O	2.2	2.0	2.0 (b)	2.4	2.1	1.5
Public financial management							
8	Medium-term budgetary framework index	0.8	0.8	0.8	0.8	n/a	0.7
9	Strength of fiscal rules index	1.3	1.3	1.3	1.3	n/a	1.4
Evidence-based policy making							
10	Regulatory governance	n/a	n/a	1.98	n/a	n/a	1.7

([1]) Vysoké hodnoty (s výnimkou ukazovateľa č. 6) označujú dobrú výkonnosť. ([2]) V hodnotách z roku 2023. Ak nie sú k dispozícii, uvádzajú sa najnovšie dostupné hodnoty. ([3]) Meria zameranie na používateľa (vrátane cezhraničných služieb) a transparentnosť digitálnych verejných služieb, ako aj existenciu kľúčových faktorov umožňujúcich poskytovanie týchto služieb. ([4]) Vymedzuje sa ako absolútna hodnota rozdielu medzi percentuálnym podielom mužov a žien na pozíciách vyšších štátnych zamestnancov.

Značky: (b) zlom v časovom rade; (d) odlišné vymedzenie; (u) nízka hodnovernosť.

Zdroj: Činnosti jednotlivcov prostredníctvom webových sídel súvisiace s elektronickou verejnou správou, Eurostat (č. 1); porovnávacia správa EÚ o elektronickej verejnej správe (č. 2); správa o stupni rozvoja využívania otvorených dát (č. 3); výberové zisťovanie pracovných síl, Eurostat (č. 4, 5, 7); Európsky inštitút pre rodovú rovnosť (č. 6); databáza fiškálneho riadenia (č. 8, 9); OECD Ukazovatele regulačnej politiky a riadenia (č. 10).

Slovensko naďalej zápasí s čerpaním fondov politiky súdržnosti. Vláda pokračuje v úsilí o zjednodušenie plnenia fondov politiky súdržnosti, a to aj prostredníctvom projektu Nástroja technickej podpory.

Existujú obavy o nezávislosť súdnictva a účinnosť systému presadzovania práva na Slovensku. V roku 2022 bol odhadovaný čas na riešenie správnych vecí v prvom stupni (648 dní) jeden z najvyšších v EÚ, hoci sa v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi výrazne skrátil. Justičný systém má dobrú úroveň digitalizácie, najmä v prípade občianskych, obchodných a administratívnych vecí. Existujú však obavy o nezávislosť súdnictva vzhľadom na nedostatočné záruky v postupe odvolávania členov Súdnej rady, ktorých nevolia sudcovia, ako aj nedávne vyhlásenia vládnych predstaviteľov kritizujúcich konkrétnych sudcov vrátane predstaviteľov najvyšších súdov. Vážne obavy naďalej existujú aj v oblasti účinnosti boja proti korupcii v súvislosti s diskrečnou právomocou generálneho prokurátora zastaviť vyšetrovanie prípadov veľkej korupcie, nedávne zrušenie Úradu špeciálnej prokuratúry ako špecializovaného subjektu na boj proti veľkej korupcii a plánované faktické zrušenie útvaru polície špecializovaného na boj proti korupcii (NAKA). Následné presunutie spisov vypracovaných prokurátormi vyvolalo obavy týkajúce sa neexistencie pravidiel na odovzdávanie vecí novým prokurátorom a nedostatku záruk na zabezpečenie účinného vyšetrovania a trestného stíhania veľkej korupcie ([112]).

([112])Podrobnejšie informácie sú uvedené v porovnávacom prehľade EÚ v oblasti justície a v správe o právnom štáte za rok 2024 (pripravuje sa).

PRÍLOHA 14: VÝZVY V OBLASTI ZAMESTNANOSTI, ZRUČNOSTÍ A SOCIÁLNEJ POLITIKY VZHĽADOM NA EURÓPSKY PILIER SOCIÁLNYCH PRÁV

Európsky pilier sociálnych práv je kompasom pre vzostupnú konvergenciu smerom k lepším pracovným a životným podmienkam v EÚ. V tejto prílohe sa uvádza prehľad pokroku Slovenska pri realizácii 20 zásad piliera a dosahovaní hlavných cieľov EÚ a národných cieľov, ktoré treba splniť do roku 2030 v oblasti zamestnanosti, zručností a znižovania chudoby.

Slovenský trh práce v roku 2023 pokračoval v zotavovaní, pretrvávajú však viaceré problémy, a to najmä v súvislosti s dlhodobou nezamestnanosťou. Miera zamestnanosti v roku 2023 dosiahla 77,5 %, čím prekonala priemer EÚ na úrovni 75,3 %, ako aj národný cieľ na rok 2030 (76,5 %). Hoci miera nezamestnanosti 5,8 % v roku 2023 bola o čosi nižšia ako priemer EÚ (6,1 %), veľkým problémom naďalej zostáva dlhodobá nezamestnanosť, pričom dve tretiny uchádzačov o zamestnanie boli v roku 2022 zaradené do kategórie dlhodobo nezamestnaných osôb (čo v roku 2023 predstavovalo 3,8 % ekonomicky aktívnych obyvateľov vo veku 15 – 74 rokov). Slovensko je z hľadiska zamestnanosti výnimočné z dôvodu výrazných rozdielov medzi regiónmi (podrobnejšie informácie sú uvedené v prílohe 17).

Vysoký podiel závislých samostatne zárobkovo činných osôb na Slovensku vytvára významné riziká zlých pracovných podmienok a takzvanej nepravej samostatnej zárobkovej činnosti. Slovensko má v EÚ najvyšší podiel samostatne zárobkovo činných osôb, ktoré vykazujú známky hospodárskej a osobnej alebo organizačnej závislosti ([113]). Podľa slovenského Najvyššieho kontrolného úradu došlo na Slovensku v poslednom desaťročí k nárastu nepravej samostatnej zárobkovej činnosti z 84 000 na 110 000 osôb. Keďže samostatne zárobkovo činné osoby sa môžu prvý rok činnosti rozhodnúť pre neúčasť na systémoch sociálneho zabezpečenia a odvádzať šesťkrát menej na daniach a príspevkoch na sociálne zabezpečenie a v nasledujúcich rokoch platia 2,3-krát menej v porovnaní s ostatnými pracujúcimi, nárast nepravej samostatnej zárobkovej činnosti má významný vplyv na príjmy štátu z daní a zo sociálneho zabezpečenia.

([113])Európsky orgán práce, február 2023, Study-on-the-extent-of-dependent-self-employment-in-the-EU.pdf (europa.eu)

Rozdiel v príjmoch medzi mužmi a ženami zostáva vytrvalým prvkom slovenského trhu práce. Vo všeobecnosti sa Slovensko nachádzalo medzi členskými štátmi s najnižším hodnotením v indexe rodovej rovnosti v EÚ za rok 2023, keď dosiahlo iba 59 zo 100 bodov (oproti priemeru EÚ na úrovni 70 bodov).

Tabuľka A14.1: **Sociálny prehľad pre Slovensko**

Policy area	Headline indicator	
Equal opportunities and access to the labour market	Adult participation in learning (during the last 12 months, excl. guided on the job training, % of the population aged 25-64, 2022)	49.5
	Early leavers from education and training (% of the population aged 18-24, 2023)	6.4
	Share of individuals who have basic or above basic overall digital skills (% of the population aged 16-74, 2023)	51.3
	Young people not in employment, education or training (% of the population aged 15-29, 2023)	11.2
	Gender employment gap (percentage points, population aged 20-64, 2023)	7.7
	Income quintile ratio (S80/S20, 2022)	3.1
Dynamic labour markets and fair working conditions	Employment rate (% of the population aged 20-64, 2023)	77.5
	Unemployment rate (% of the active population aged 15-74, 2023)	5.8
	Long term unemployment (% of the active population aged 15-74, 2023)	3.8
	Gross disposable household income (GDHI) per capita growth (index, 2008=100, 2022)	124.4
Social protection and inclusion	At risk of poverty or social exclusion (AROPE) rate (% of the total population, 2022)	16.5
	At risk of poverty or social exclusion (AROPE) rate for children (% of the population aged 0-17, 2022)	24.7
	Impact of social transfers (other than pensions) on poverty reduction (% reduction of AROP, 2022)	33.82
	Disability employment gap (percentage points, population aged 20-64, 2022)	21
	Housing cost overburden (% of the total population, 2022)	2.5
	Children aged less than 3 years in formal childcare (% of the under 3-years-old population, 2022)	2.3
	Self-reported unmet need for medical care (% of the population aged 16+, 2022)	2.8

Critical situation | To watch | Weak but improving | Good but to monitor | On average | Better than average | Best performers

(1) Aktualizácia z 25. apríla 2024. Členské štáty sú v sociálnom prehľade rozdelené na kategórie podľa metodiky dohodnutej s výbormi EMCO a SPC. Podrobné informácie o metodike sú uvedené v prílohe k spoločnej správe o zamestnanosti 2024.
Zdroj: Eurostat

V roku 2022 bol rozdiel v odmeňovaní žien a mužov na Slovensku na úrovni 17,7 % (čo predstavuje zvýšenie zo 16,6 % v roku 2021), hoci podiel žien s dosiahnutým terciárnym vzdelaním zostal vyšší ako podiel mužov. Rozdiel v zamestnanosti žien a mužov bol v roku 2023 na úrovni 7,7 percentuálneho bodu (EÚ: 10,2 percentuálneho bodu).

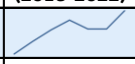
Nedostatok dostupných miest vo vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve naďalej predstavuje významný problém. Ťažkosti súvisiace s účasťou žien na trhu práce, najmä žien s malými deťmi, sa v prvom rade vysvetľujú obmedzenou dostupnosťou miest v kvalitných a cenovo dostupných zariadeniach vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve. Slovensko má najnižšiu mieru účasti detí

mladších ako tri roky navštevujúcich formálnu starostlivosť o deti v EÚ, ktorá v roku 2022 bola na úrovni 2,3 % (a v roku 2023 klesla na 1 %), čo je výrazne pod priemerom EÚ v roku 2022 (35,9 %). Táto situácie je výsledkom aj značne rozšíreného negatívneho vnímania vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve, ako aj systému rodičovskej dovolenky a rodičovských príspevkov na deti do troch rokov, ktoré ľudí odrádzajú od využívania vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve s cieľom návratu do práce. Na zlepšenie celkovej situácie by Slovensko malo naplno využiť svoje pridelené rozpočtové prostriedky z ESF+ a EFRR na vytvorenie nových a dostupných miest (aj z hľadiska pomeru nákladov a prínosov) pre deti vo veku do troch rokov, ktoré by spĺňali vysoké normy kvality.

Existuje pozitívny trend zvyšovania účasti na vzdelávaní dospelých, v dôsledku relatívne vysokej miery mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, však môže dochádzať k zhoršeniu existujúceho nedostatku zručností a výsledkov trhu práce. Spoločne s demografickými výzvami a nedostatočným zastúpením rôznych skupín na trhu práce sa tým oslabuje potenciál Slovenska zvýšiť svoju hospodársku konkurencieschopnosť. V roku 2023 bola miera nezamestnanosti mladých ľudí na Slovensku 19,8 % a zostáva nad priemerom EÚ na úrovni 14,5 %. Miera ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, klesla v roku 2023 na 11,2 %, čo zodpovedá priemeru EÚ. Miera nezamestnanosti mladých ľudí s nízkou kvalifikáciou na úrovni 46,5 % je však v porovnaní s priemerom EÚ privysoká (priemer EÚ v roku 2016 na úrovni 26,5 %) ([114]). Systém záruky pre mladých ľudí bol na Slovensku úspešný len čiastočne ([115]). Plánované prijatie zákona o celoživotnom vzdelávaní je zásadné pre podporu vzdelávania dospelých a zachovanie pozitívneho vývoja v posledných 12 mesiacoch. Účasť na vzdelávaní dospelých dosiahla v roku 2022 úroveň 49,5 % ([116]), čím sa takmer dosiahol národný cieľ na úrovni 50 % a prekonala sa úroveň z roku 2016 (42,6 %). Slovensko využíva finančné prostriedky z ESF+ na posilnenie spolupráce so sektorovými radami s cieľom zvýšiť dopyt po vedomostiach a zručnostiach a zvyšuje stimuly na ďalšie zvyšovanie úrovne zručností a rekvalifikáciu mladých ľudí a dospelých.

Slovensko dosahuje dobré výsledky, pokiaľ ide o znižovanie podielu ľudí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením, existujú však veľké regionálne rozdiely a vyšší podiel ohrozených detí si vyžaduje monitorovanie. Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia na Slovensku sa ďalej zvyšovala a v roku 2023 dosiahla 17,6 % (16,5 % v roku 2022 v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 21,6 %), hoci je stále na relatívne nízkej úrovni. Pretrvávajú však veľké regionálne rozdiely. Najmä východná časť krajiny sa vyznačuje vyššou úrovňou chudoby a sociálneho vylúčenia ([117]). Primeranosť minimálneho príjmu, ktorá sa meria ako podiel národnej hranice chudoby, je stále výrazne pod priemerom EÚ v roku 2021 (28,4 % v porovnaní s 58,9 % v EÚ). Významný nárast miery detí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením z 19,7 % v roku 2021 na 24,7 % v roku 2022 vyvoláva obavy ([118]). Na riešenie problémov súvisiacich s chudobou detí a službami vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve, ako aj na vykonávanie odporúčania Európskej záruky pre deti, je potrebné vyvinúť viac úsilia.

Tabuľka A14.2: **Situácia na Slovensku, pokiaľ ide o ciele v oblasti zamestnanosti, zručností a znižovania chudoby do roku 2030**

Indicators	Latest data	Trend (2016-2022)	2030 target	EU target
Employment (%)	77.5 (2023)		76.5	78
Adult learning[1] (%)	49.5 (2022)		50	60
Poverty reduction[2] (thousands)	93 (2022)		-70	-15,000

(1) Prieskum vzdelávania dospelých, špeciálne získané údaje: dospelí v procese vzdelávania za posledných 12 mesiacov, špeciálne získané údaje okrem riadenej odbornej prípravy na pracovisku.
(2) Zmena počtu osôb ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením, referenčný rok 2019.
Zdroj: Eurostat, GR EMPL

Pretrvávajú výrazné nedostatky v oblasti sociálneho začlenenia Rómov a pri zaraďovaní Rómov do práce alebo vzdelávania, a to najmä

([114]) EACEA, YouthWiki dostupné na adrese: https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/slovakia/31-general-context

([115]) Národný plán posilnenia Záruky pre mladých ľudí v Slovenskej republike s výhľadom do roku 2030.

([116]) Formálne a neformálne vzdelávanie a odborná príprava (okrem riadenej odbornej prípravy na pracovisku)

([117]) Na východnom Slovensku bola miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia v roku 2022 na úrovni 23,1 %, kým na západnom Slovensku bola 12,6 %.

([118]) Návrh spoločnej správy Komisie a Rady o zamestnanosti na rok 2024 – Úrad pre vydávanie publikácií EÚ (europa.eu).

v marginalizovaných komunitách. Dôvodom sú komplexné problémy, od nedostatku pracovných príležitostí, všeobecnej diskriminácie, sociálneho vylúčenia a vysokej pravdepodobnosti predčasného ukončenia školskej dochádzky až po nedostupnosť základných služieb, ako je voda, hygiena alebo primerané bývanie. Podiel mladých Rómov z marginalizovaných komunít, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, je 67 % v porovnaní s 12 % v prípade bežnej populácie v rovnakej vekovej skupine (16 – 24 rokov) ([119]). Rovnaký prístup ku kvalitnému vzdelávaniu napriek nedávno dosiahnutému určitému pokroku ([120]) je veľmi nedostatočný. Rómske deti majú aj oveľa nižšiu mieru účasti v predškolskej výchove v porovnaní s celkovým obyvateľstvom ([121]). Najzávažnejším problémom je nadmerné zastúpenie rómskych žiakov v školách pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a v triedach pre žiakov s problémami s duševným zdravím alebo iným postihnutím ([122]).

([119]) Markovič, F., a Plachá, Ľ. (2022). Príjmy a životné podmienky v marginalizovaných rómskych komunitách: Vybrané ukazovatele zo zisťovania EU SILC MRK 2020 dostupné na adrese: https://www.romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1563/analyticka_sprava_eu_silc_mrk_2020_elektronicka_final.pdf.

([120]) Napríklad prijatie nového vymedzenia koncepcie špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb a zavedenie nového modelu podporných opatrení pre deti zažívajúce prekážky v prístupe k vzdelávaniu.

([121]) Barbora Holubová (CELSI) pre Európske odborné centrum, január 2024.

([122]) Monitor vzdelávania a odbornej prípravy za rok 2023.

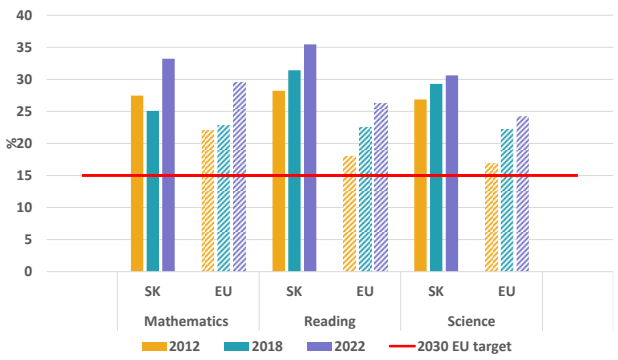
V tejto prílohe sa vysvetľujú hlavné výzvy pre slovenský systém vzdelávania a odbornej prípravy na základe Monitora vzdelávania a odbornej prípravy za rok 2023 a výsledkov Programu OECD pre medzinárodné hodnotenie žiakov (PISA) z roku 2022.

V rámci hodnotenia PISA z roku 2022 sa zistili veľmi znepokojujúce výsledky týkajúce sa Slovenska, z ktorých vyplýva, že kvalita vzdelávania je naďalej problémom. Miera slabých výsledkov sa medzi rokmi 2018 až 2022 zvýšila vo všetkých troch testovaných oblastiach – v matematike (o 8,1 percentuálneho bodu), v čítaní (o 4 percentuálne body) a v prírodných vedách (o 1,3 percentuálneho bodu) – a zostáva nad priemernými hodnotami EÚ, hoci aj tie sa zvýšili (o 6,6 percentuálneho bodu v matematike, 3,7 percentuálneho bodu v čítaní a 2 percentuálne body v prírodných vedách) (pozri graf A15.1). Podiel študentov s nedostatočným výsledkami v matematike bol v roku 2022 na úrovni 33,2 % (v porovnaní s 29,5 % v EÚ) a podiel študentov s najlepšími výsledkami klesol o 3,4 percentuálneho bodu na 7,3 % (v porovnaní so 7,9 % v EÚ). V čítaní sa výrazne zvýšil podiel študentov dosahujúcich slabé výsledky (o 7,2 % na 35,4 % v období 2012 – 2022), kým podiel študentov s najlepšími výsledkami bol v roku 2022 jeden z najnižších v EÚ (3,4 % v prípade Slovenska v porovnaní so 6,5 % v EÚ). V prírodných vedách sa podiel študentov s nedostatočnými výsledkami od roku 2012 zvýšil o 3,8 percentuálneho bodu a v súčasnosti je výrazne nad priemerom EÚ (30,6 % v prípade Slovenska v porovnaní s 24,2 % v EÚ v roku 2022). Od roku 2018 zostáva podiel študentov s najlepšími výsledkami v prírodných vedách relatívne stabilný, je však pod priemerom EÚ (4,3 % v prípade Slovenska v porovnaní so 6,9 % v EÚ).

Vo vzdelávaní pretrvávajú veľké nerovnosti. Sociálno-ekonomické zázemie má najväčší vplyv na výsledky. V roku 2022 nedosiahlo základnú úroveň spôsobilosti v matematike 62,6 % študentov zo Slovenska zo znevýhodneného prostredia (48 % v EÚ) v porovnaní s 12,1 % zvýhodnených študentov (10,9 % v EÚ). Podvýkonnosť je vyššia medzi chlapcami než u dievčat v čítaní (rodový rozdiel na Slovensku je 11,9 percentuálneho bodu v porovnaní s 8,9 percentuálneho bodu v EÚ) a v prírodných vedách (4 percentuálne body na Slovensku v porovnaní s 2,7 percentuálneho bodu v EÚ), kým v matematike je medzi nimi len malý rozdiel (2 percentuálne body v porovnaní s 1 percentuálnym bodom v EÚ). Hoci v poklese výkonnosti by mohlo zohrávať určitú úlohu zatvorenie škôl počas pandémie COVID-19, s týmto poklesom sa spájajú aj iné faktory, vrátane dlhodobo nedostatočného financovania vzdelávania, nedostatku učiteľov a nízkej príťažlivosti učiteľského povolania ([123]). Hoci sa začleňovanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami do bežných škôl zlepšuje, zdá sa, že vzdelávací systém im (a školám) nedokáže zaistiť dostatočnú podporu. Navyše sa zvýšila miera detí, ktoré žijú v závažnej materiálnej a sociálnej deprivácii, a to zo 7,9 % v roku 2018 na 10,8 % v roku 2022 a v súčasnosti je nad priemerom EÚ (8,4 %, pozri prílohu 14) ([124]).

Mladým slovenským študentom chýbajú základné zručnosti, čo negatívne ovplyvňuje ich budúcu zamestnateľnosť a konkurencieschopnosť krajiny. Vysoká miera slabých výsledkov v oblasti základných zručností priamo ovplyvňuje budúcu ponuku zručností na Slovensku, čo môže viesť k nesúladu medzi ponúkanými a požadovanými zručnosťami. To bude mať negatívny dosah na celkovú produktivitu a konkurencieschopnosť (príloha 12), ako aj na (už teraz obmedzenú) inovačnú kapacitu (príloha 11).

Graf A15.1: **Miera slabých výsledkov podľa oblasti, PISA 2012, 2018 a 2022**

Zdroj: OECD (2023).

Slovensko čelí nedostatku učiteľov ([125]), a to najmä vo väčších mestách. Platy učiteľov sú nižšie ako platy ostatných vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov [0,8 vo vyššom sekundárnom vzdelávaní (OECD, 2023)]. Do úvahy prichádzajú regionálne doplnkové príspevky k platom a nefinančné príspevky pre učiteľov, zatiaľ čo pokračujú rokovania so sociálnymi partnermi. Existuje aj priestor na zvýšenie

([123])Monitor vzdelávania a odbornej prípravy (2023), TALIS (2018).

([124])Eurostat (ilc_mdsd11).

([125])Monitor vzdelávania a odbornej prípravy (2023).

Tabuľka A15.1: **Ciele na úrovni EÚ a ďalšie kontextové ukazovatele v medziach strategického rámca európskeho vzdelávacieho priestoru**

				2012		2018		2023	
Indicator			Target	Slovakia	EU-27	Slovakia	EU-27	Slovakia	EU-27
[1]Participation in early childhood education (age 3+)			96%	72.3% [2013]	91.8% [2013]	77.6%	92.2%	77.4% [2021]	92.5% [2021,d]
[2]Low-achieving 15-year-olds in:		Reading	< 15%	28.2%	18.0%	31.4%	22.5%	35.4% [2022]	26.2% [2022]
		Mathematics	< 15%	27.5%	22.1%	25.1%	22.9%	33.2% [2022]	29.5% [2022]
		Science	< 15%	26.9%	16.8%	29.3%	22.3%	30.6% [2022]	24.2% [2022]
Early leavers from education and training (age 18-24)	[3]Total		< 9 %	5.3%	12.6%	8.6%	10.5%	6.4%	9.5%
	[3] By gender	Men		6.0%	14.5%	8.3%	12.1%	6.8%	11.3%
		Women		4.6%	10.6%	8.8%	8.7%	6.0%	7.7%
	[4] By degree of urbanisation	Cities		: [bu]	11.2%	4.6% [u]	9.4%	: [u]	8.6%
		Rural areas		7.8% [b]	14.0%	11.5%	11.0%	8.8%	9.9%
	[5] By country of birth	Native		5.3%	11.3%	8.5%	9.2%	6.4%	8.2%
		EU-born		: [u]	26.2%	: [u]	22.4%	: [u]	21.0%
		Non EU-born		: [u]	30.1%	: [u]	23.0%	: [u]	21.6%
[6]Socio-economic gap (percentage points)				42.6	:	40.4	29.5	50.6 [2022]	37.2 [2022]
[7]Exposure of VET graduates to work-based learning			≥ 60% (2025)	:	:	:	:	62.1%	64.5%
Tertiary educational attainment (age 25-34)	[8]Total		45%	27.0%	34.1%	37.2%	38.7%	39.8%	43.1%
	[8] By gender	Men		21.5%	29.1%	30.0%	33.3%	31.2%	37.6%
		Women		32.8%	39.2%	44.8%	44.2%	48.7%	48.8%
	[9] By degree of urbanisation	Cities		42.5% [b]	43.5%	53.7%	49.0%	60.9%	53.3%
		Rural areas		18.7% [b]	24.8%	26.2%	27.7%	30.5%	31.7%
	[10] By country of birth	Native		26.9%	35.4%	37.2%	39.7%	39.6%	44.2%
		EU-born		: [u]	29.3%	: [u]	36.7%	: [u]	40.2%
		Non EU-born		: [u]	24.2%	: [u]	31.0%	: [u]	37.1%
[11]Participation in adult learning (age 25-64)			≥ 47% (2025)	:	:	42.6% [2016]	37.4% [2016]	49.5% [2022]	39.5% [2022]
[12]Share of school teachers (ISCED 1-3) who are 55 years or over				21.5% [2013]	22.7% [2013]	24.7%	23.8%	26.0% [2021]	24.5% [2021]

Poznámky: b = zlom v časovom rade; d = odlišné vymedzenie; e = odhadované; p = predbežný údaj; u = nízka hodnovernosť;: = údaje nie sú k dispozícii.
Zdroj: 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12 = Eurostat; 11 = Eurostat, prieskum vzdelávania dospelých; 2, 6 = OECD, PISA.

príťažlivosti učiteľského povolania zlepšením kvality a zamerania vzdelávania a odbornej prípravy pedagogických pracovníkov a zvýšením dostupnosti pedagogických asistentov a príležitostí na partnerské učenie a mentorstvo.

Napriek nedávnemu priaznivému vývoju politík je účasť na vzdelávaní v ranom detstve naďalej jednou z najnižších v EÚ. V roku 2022 bola miera účasti na vzdelávaní v ranom detstve 77,4 % (v porovnaní s 92,5 % v EÚ) v prípade detí od troch rokov do veku začiatku povinnej školskej dochádzky.

Výzvou zostáva inkluzívnosť vzdelávania. V roku 2023 Európska komisia podala na Súdny dvor návrh na začatie konania proti Slovensku z dôvodu nedostatočnej desegregácie rómskych detí v školách. Podiel osôb, ktoré predčasne ukončili školskú dochádzku, vo veku 18 – 24 rokov zostáva pod priemerom EÚ (6,4 % na Slovensku v porovnaní s podielom 9,5 % v EÚ v roku 2023), pričom predčasné ukončenie školskej dochádzky je veľmi rozšírené medzi Rómami, keďže takmer tri štvrtiny mladých Rómov (vo veku 18 – 24 rokov) ukončujú školskú dochádzku predčasne ([126]). Okrem toho sa na školy na Slovensku ešte musí zapísať významný počet detí vysídlených z Ukrajiny ([127]).

Slovensko realizuje ambiciózne reformy na zvýšenie kvality a inkluzívnosti vzdelávania. Napríklad v roku 2023 sa začala pilotná fáza nových učebných osnov a v novele školského zákona sa zaviedli nové iniciatívy, ktorých cieľom je znížiť vplyv sociálno-ekonomického prostredia žiakov na ich výkon. V pláne obnovy a odolnosti je na podporu inkluzívneho vzdelávania vyčlenený rozpočet 210 miliónov EUR. Plán obnovy a okolnosti okrem toho zlepšuje kvalitu vzdelávania v komponentoch určených pre základné vzdelávanie s rozpočtom 449 miliónov EUR a pre vysokoškolské vzdelávanie s rozpočtom a 159 miliónov EUR.

([126])Agentúra pre základné práva (2021).

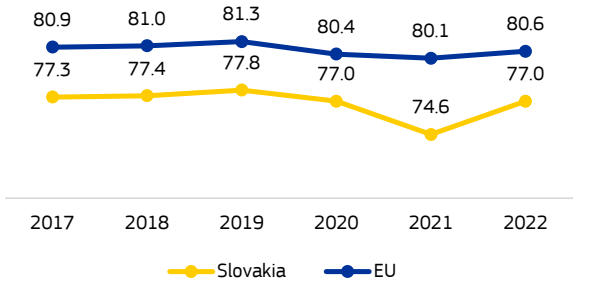
([127])Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže odhaduje, že približne 30 % ukrajinských detí (vo veku 3 – 17 rokov), ktoré môžu žiť na Slovensku, nenavštevuje slovenský školský vzdelávací systém.

Za posledné desaťročie sa výrazne zvýšila miera dosiahnutého terciárneho vzdelania, zostáva však pod priemerom EÚ. Počet osôb s vysokoškolským diplomom sa zvýšil z 26,9 % v roku 2013 na 39,8 % u osôb vo veku 25 – 34 rokov v roku 2023, čo je stále pod priemerom EÚ na úrovni 43,1 %. Rodový rozdiel je výrazne nad priemerom EÚ (17,5 percentuálneho bodu v porovnaní s 11,2 percentuálneho bodu v EÚ). Účasť na účení sa prácou v OVP zostáva pod priemerom EÚ a pokrok sa dosiahol v účasti dospelých na celoživotnom vzdelávaní (príloha 14).

Základným predpokladom udržateľného hospodárstva a spoločnosti je zdravé obyvateľstvo a efektívny, prístupný a odolný systém zdravotníctva. V tejto prílohe sa uvádzajú stručné informácie o zdraví obyvateľstva a systéme zdravotnej starostlivosti na Slovensku.

Na Slovensku zaznamenaná stredná dĺžka života pri narodení patrí medzi najnižšie v EÚ. V dôsledku pandémie COVID-19 sa skrátila viac ako o tri roky v roku 2021 v porovnaní s rokom 2019. V roku 2022 sa stredná dĺžka života vrátila takmer na úroveň, ktorú mala pred pandémiou, vzhľadom na pokles úmrtnosti v dôsledku pandémie COVID-19 v roku 2022 ([128]). Zostáva však na nízkej úrovni v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ. V roku 2021 boli hlavnými príčinami úmrtí choroby obehového systému („kardiovaskulárne ochorenia"), po ktorých nasledovali ochorenie COVID-19 a nádorové ochorenia. Úmrtnosť z príčin, ktorým sa dalo predísť a ktoré sa dali liečiť, je však na Slovensku jednou z najvyšších v EÚ. Úmrtnosť v skupinách osôb v ekonomicky aktívnom veku ako podiel na celkovej úmrtnosti a pomer k veľkosti pracovných síl patrí zároveň medzi najvyššie v EÚ. Úmrtnosť na nádorové ochorenia je takisto jednou z najvyšších v EÚ.

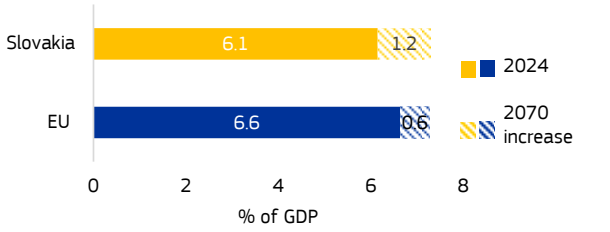
Graf A16.1: **Stredná dĺžka života pri narodení, v rokoch**

Zdroj: Eurostat

Výdavky na zdravotnú starostlivosť na Slovensku naďalej výrazne zaostávajú za priemerom EU. V roku 2021 Slovensko vynaložilo na zdravotnú starostlivosť (na obyvateľa a upravené o rozdiel v kúpnej sile) menej než polovicu priemeru EÚ. Výdavky na obyvateľa sú pod príslušným priemerom EÚ v prípade ambulantnej starostlivosti, nemocničnej starostlivosti, prevencie chorôb, liekov a zdravotníckych pomôcok. V nominálnom vyjadrení vzrástli výdavky Slovenska na zdravotnú starostlivosť v roku 2021 takmer o 17 % v porovnaní s rokom 2020 a tvorili 7,8 % HDP (priemer EÚ: 10,9 %). Z predbežných údajov z OECD vyplýva, že v roku 2022 zostali celkové výdavky na zdravotnú starostlivosť na úrovni 7,8 % HDP. Na základe vekového profilu slovenského obyvateľstva sa predpokladá, že verejné výdavky na zdravotníctvo sa do roku 2070 zvýšia o 1,2 percentuálneho bodu HDP v porovnaní s 0,6 percentuálneho bodu pre EÚ ako celok, čo vyvoláva značné obavy z hľadiska strednodobej a dlhodobej fiškálnej udržateľnosti (pozri graf A16.2 a prílohu 21).

Graf A16.2: **Predpokladané zvýšenie verejných výdavkov na zdravotnú starostlivosť v rokoch 2024 – 2070**

Základný scenár
Zdroj: Európska komisia/EPC (2024)

Výdavky na prevenciu patria naďalej medzi najnižšie v EÚ. V rokoch 2019 až 2020 sa podiel výdavkov na prevenciu v rámci celkových výdavkov Slovenska na zdravotníctvo zvýšil z 0,8 % na 1,6 %. Napriek tomuto nárastu zostáva Slovensko jednou z mála krajín EÚ, ktoré na preventívne opatrenia vyčlenili menej než 3 % celkových výdavkov na zdravotníctvo v roku 2021 v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 6 %. V rokoch 2019 až 2021 sa podiely na rozpočtoch určené na prevenciu v rámci EÚ najviac zvýšil v súvislosti s reakciou na núdzové situácie, odhaľovaním chorôb a imunizačnými programami. Nízke výdavky Slovenska na prevenciu preto vyvolávajú otázky o pripravenosti systému zdravotníctva na možné budúce krízy v oblasti verejného zdravia.

Slovensko má dlhodobý nedostatok lekárov a zdravotných sestier. Slovensko má v porovnaní s EÚ celkovo o čosi nižšiu hustotu lekárov a podstatne nižšiu hustotu zdravotných sestier. Počet aktívnych lekárov na 1 000 obyvateľov Slovenska v roku 2021 (3,7) zostal pod priemerom EÚ (4,1). Nedostatok súvisí s vekovým profilom lekárov a migráciou. Približne

([128])Informácie vychádzajú z údajov, ktoré členské štáty priamo poskytli Európskemu centru pre prevenciu a kontrolu chorôb v rámci európskeho systému dohľadu.

Tabuľka A16.1: **Kľúčové ukazovatele zdravia**

	2018	2019	2020	2021	2022	EU average (latest year)
Treatable mortality per 100 000 population (mortality avoidable through optimal quality healthcare)	165.4	163.6	168.8	206.0	NA	93.3 (2021)
Cancer mortality per 100 000 population	310.6	293.3	301.8	275.1	NA	235.4 (2021)
Current expenditure on health, % GDP	6.7	6.9	7.1	7.8	NA	10.9 (2021)
Public share of health expenditure, % of current health expenditure	80.1	79.8	80.3	79.7	NA	81.1 (2021)
Spending on prevention, % of current health expenditure	0.8	0.8	1.0	1.6	NA	6.0 (2021)
Available hospital beds per 100 000 population	570	576	568	567	NA	525 (2021)
Doctors per 1 000 population	3.5	3.6	3.7	3.7	NA	4.1 (2021)*
Nurses per 1 000 population	5.7	5.7	5.8	5.7	NA	7.9 (2021)
Total consumption of antibacterials for systemic use, daily defined dose per 1 000 inhabitants per day ***	22.0	19.3	14.4	16.0	20.8	19.4 (2022)

Poznámka: Pri všetkých ukazovateľoch s výnimkou lekárov a zdravotných sestier na 1 000 obyvateľov, v prípade ktorých sa používa jednoduchý priemer EÚ, sa uplatňuje vážený priemer EÚ. Údaje o hustote lekárov sa vo všetkých krajinách vzťahujú na praktizujúcich lekárov okrem Grécka a Portugalska (s povolením na výkon praxe) a Slovenska (profesionálne aktívni). Údaje o hustote zdravotných sestier sa vo všetkých krajinách vzťahujú na praktizujúce zdravotné sestry okrem Írska, Francúzska, Portugalska, Slovenska (profesionálne aktívne) a Grécka (len zdravotné sestry pracujúce v nemocniciach).

Zdroj: databáza Eurostatu; okrem: * OECD, ** spoločného dotazníka o nepeňažnej štatistike zdravotnej starostlivosti, *** ECDC, **** odporúčania Rady na urýchlenie opatrení EÚ v boji proti antimikrobiálnej rezistencii v zmysle prístupu „jedno zdravie“.

jedna tretina lekárov je vo veku najmenej 55 rokov, čo vyvoláva obavy súvisiace s nedostatkom lekárov v budúcnosti. Mierne zvýšenie počtu absolventov medicíny v posledných rokoch malo určitý pozitívny vplyv na zmiernenie nedostatku lekárov, no neočakáva sa žiadne ďalšie zvyšovanie. Viac ako 40 % študentov medicíny na Slovensku pochádza zo zahraničia, no po absolvovaní štúdia sa vracajú do svojich domovských krajín alebo migrujú do iných krajín EÚ s cieľom dokončiť špecializovanú odbornú prípravu alebo pracovať, a preto nezvyšujú počet slovenských zdravotníckych pracovníkov. Počet zdravotných sestier bol počas posledných desiatich rokov stabilný, pričom v roku 2021 dosiahol úroveň 5,7 zdravotnej sestry na 1 000 obyvateľov, čo je oveľa nižšia úroveň v porovnaní s priemerom EÚ (7,9). Nízka hustota zdravotných sestier je spôsobená migráciou a znížením počtu absolventov odboru ošetrovateľstva. Obidve príčiny súvisia s nepríťažlivosťou povolania zdravotnej sestry v dôsledku nízkych miezd, dlhých pracovných dní a nízkej prestíže. Štrajky na konci roku 2022 viedli k výraznému zvýšeniu platov pracovníkov v zdravotníctve vrátane zdravotných sestier. Nedávnymi zvýšeniami sa odstránili rozdiely vzhľadom na platy pracovníkov v zdravotníctve v susedných krajinách, nevyriešili sa však nimi významné otázky súvisiace s pracovnými podmienkami. Zvýšenie atraktívnosti povolania zdravotnej sestry a udržanie zamestnancov sú kľúčom k riešeniu aktuálnych nedostatkov.

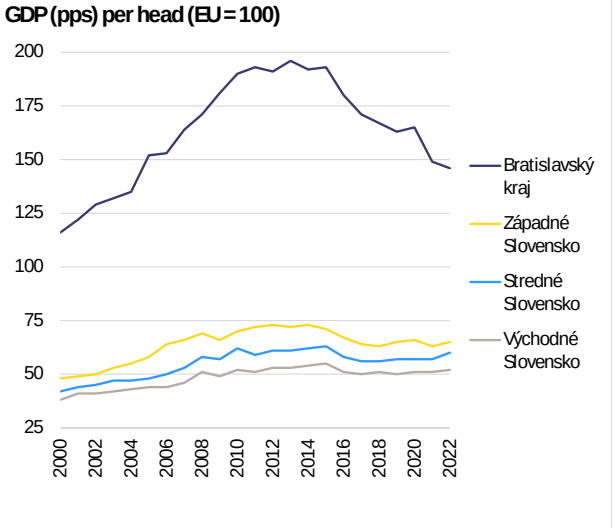
Z finančných prostriedkov EÚ sa podporujú značné investície do zdravotnej starostlivosti na Slovensku. V minulosti Slovensko zaostávalo z hľadiska investícií do zdravotnej starostlivosti. Spomedzi krajín EÚ investovalo pomerne nízky percentuálny podiel HDP do tvorby hrubého kapitálu v zdravotnej starostlivosti. Toto sa odráža napríklad v nízkej dostupnosti kľúčových diagnostických technológií (predovšetkým na diagnostické zobrazovanie). Slovensko vo svojom pláne obnovy a odolnosti vyčlenilo vysokú časť tohto plánu na investície do zdravotníctva. Konkrétne sa investuje suma 1,15 miliardy EUR (18 % celkovej hodnoty plánu obnovy a odolnosti) fyzickej a digitálnej infraštruktúry slovenského systému zdravotnej starostlivosti s cieľom zlepšiť jeho kvalitu, dostupnosť a efektívnosť. Plán obnovy a odolnosti obsahuje investície do nemocníc (ako sú budovy a modernizácia vybavenia) na podporu optimalizácie nemocničnej siete. Plán obnovy a odolnosti sa takisto zameriava na digitalizáciu sektora zdravotníctva, neodkladnú starostlivosť a starostlivosť o duševné zdravie. Tieto investície môžu Slovensku pomôcť prekonať nízku mieru využívania riešení v oblasti elektronického zdravotníctva. Napríklad počet osôb na Slovensku, ktoré využívajú online prístup k osobným zdravotným záznamom, je pod priemerom EÚ, kým z údajov za rok 2022 vyplýva pokles vo využívaní telemedicíny od roku 2020 na rozdiel od plynulého zvyšovania využívania telemedicíny zaznamenaného v EÚ. Doplnkové investície do zdravotnej starostlivosti sú naplánované v rámci fondov politiky súdržnosti EÚ v rámci programového obdobia 2021 – 2027. Slovensko konkrétne investuje 166 miliónov EUR do zdravotníckej infraštruktúry a do opatrení na zlepšenie dostupnosti služieb zdravotnej starostlivosti pre zraniteľné a sociálne znevýhodnené skupiny ([129]).

([129])V údajoch z politiky súdržnosti EÚ sa odráža stav do 13. mája 2024.

V prílohe 17 sa opisuje hospodárska a sociálna regionálna dynamika na Slovensku. Uvádza sa v nej analýza hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti v rámci slovenských regiónov a posudzujú sa nové potreby investícií a reforiem na nižšej ako celoštátnej úrovni s cieľom podporovať hospodársky rast, sociálny rozvoj a konkurencieschopnosť v krajine.

Prehľad hospodárskej a sociálnej výkonnosti na regionálnej úrovni

Graf A17.1: **Hrubý domáci produkt (v percentuálnych bodoch) na obyvateľa v % priemeru EÚ27**

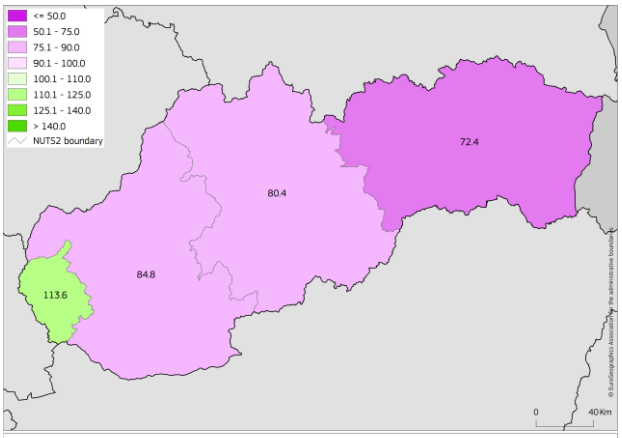
Zdroj: Eurostat

Regionálne rozdiely na Slovensku sa znížili, ale medzi Bratislavským krajom a zvyškom krajiny sú aj naďalej veľké rozdiely. HDP na obyvateľa v Bratislavskom kraji v roku 2022 predstavoval 146 % priemeru EÚ. Ostatné tri regióny západného, stredného a východného Slovensku za ním výrazne zaostávali, keď dosiahli 65 %, 60 % a 52 % priemeru EÚ v uvedenom poradí. Hoci k vyššiemu HDP na obyvateľa v Bratislavskom kraji prispievajú osoby dochádzajúce do zamestnania z iných regiónov, priemerná odmena za zamestnanca a príjem domácností na obyvateľa (ktoré sú v Bratislave obidve približne o 50 % vyššie ako národný priemer) takisto poukazujú na výrazné rozdiely medzi hlavným mestom a ďalšími regiónmi. Po rýchlom dobiehaní Bratislavského kraja v rokoch 2001 – 2010 nasledoval rovnako prudký pokles, ktorý sa začal v roku 2015. Dobiehanie ďalších troch regiónov prebiehalo omnoho miernejším tempom a ich konvergencia k priemeru EÚ od roku 2015 stagnovala (graf A17.1).

Tri regióny na východ od Bratislavy rástli rýchlejšie, stále však zaostávajú v produktivite. Dlhodobý rast reálneho HDP bol v rokoch 2013 – 2022 v Bratislave v priemere 0,57 % ročne, kým na západnom, strednom a východnom Slovensku sa pohyboval od 2,19 % do 2,63 %. Produktivita práce v Bratislave, meraná ako reálna hrubá pridaná hodnota na pracovníka, v roku 2021 dosiahla 49 000 EUR na pracovníka. Prevýšila tak národný priemer 33 000 EUR na pracovníka, bola však oveľa nižšia ako priemer EÚ na úrovni 56 000 EUR.

Slabá inovačná výkonnosť a nízke investície do výskumu a vývoja brzdia regionálny rozvoj. Výdavky na výskum a vývoj v Bratislavskom kraji na úrovni 1,5 % HDP sú dvakrát vyššie ako v ostatných regiónoch, stále sú však oveľa nižšie ako priemer EÚ na úrovni 2,3 %. Bratislavský kraj je v regionálnom prehľade výsledkov inovácie 2023 klasifikovaný len ako mierny inovátor, kým ostatné tri kraje sú v ňom klasifikované ako inovátori vo vývoji (najnižšia kategória).

Mapa A17.1: **Slovensko, index regionálnej konkurencieschopnosti za rok 2022**

Zdroj: GR REGIO, JRC

Bratislavský kraj je oveľa konkurencieschopnejší ako ostatné tri regióny a láka nových obyvateľov. Rozdiely v podnikateľskom prostredí, ako aj dopravná infraštruktúra, ľudský kapitál a podmienky na trhu práce prispievajú k výrazným rozdielom v konkurencieschopnosti. Iba v Bratislave je index regionálnej konkurencieschopnosti nad priemerom EÚ stanoveným na hodnotu 100. Hodnotenie východného Slovenska je mimoriadne nízke (mapa A17.1). Indexom sa meria schopnosť regiónu ponúkať príťažlivé prostredie pre podniky a prostredie na život a prácu pre obyvateľov. Veľkosť populácie hlavného mesta sa totiž medzi rokmi 2013 a 2021 zvýšila o 18,5 %, a to najmä v dôsledku migračného salda.

Tabuľka A17.1: **Vybrané ukazovatele na regionálnej úrovni na Slovensku**

NUTS 2 region name	GDP per capita (purchasing power standard/ PPS)	GDP per capita growth	Productivity (gross value added (PPS) per person employed)	Real productivity growth	R&D expenditure	CO2 emissions from fossil fuels per head	Employment rate	Unemployment rate	People at-risk-of-poverty or social exclusion	Population aged 30-34 with tertiary education	Early school leavers
	EU27 = 100, 2022	Average % change on the preceding year, 2013-2022	EU27 = 100, 2022	Average % change on the preceding year, 2013-2022	% of GDP, 2021	tCO2 equivalent, 2022	% of population aged 20-64, 2023	% of labour force, 2023	% of population, 2022	% of population aged 30-34, 2022	% of population aged 18-24, 2022
European Union	100	1.44	100	0.7	2.3	8.0	75.3	6.1	21.6	42.8	9.6
Slovakia	71	2.24	75.9	1.3	0.9	8.4	77.5	5.8	16.5	39.3	7.4
Bratislava Region	146	0.57	109.8	1.4	1.5	7.9	85.8	2.3	10.9	55.4	4.7
Western Slovakia	65	2.19	69.7	1.2	0.8	9.2	78.8	3.6	12.6	35.0	5.9
Central Slovakia	60	2.86	65.1	1.3	0.7	5.3	78.0	5.9	17.0	33.9	7.5
Eastern Slovakia	52	2.63	67.8	1.6	0.6	10.2	71.6	10.4	23.1	40.5	10.9

Zdroj: Eurostat, databáza EDGAR

Západné, stredné a východné Slovensko zaznamenali pokles počtu obyvateľov (pokles o 1,6 % v prípade západného Slovenska, 3,5 % v prípade stredného Slovenska a 1,6 % v prípade východného Slovenska).

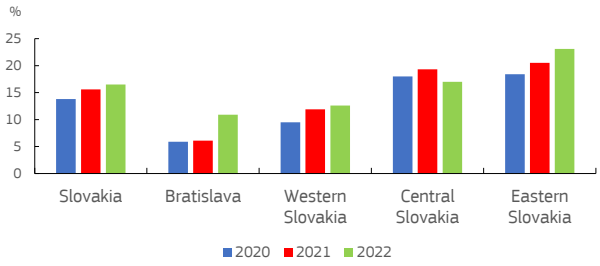
Stredné a východné Slovensko zaostávajú z hľadiska dopravnej prepojenosti. Dopravná prepojenosť sa meria na základe pomeru medzi počtom obyvateľov žijúcich v okruhu vymedzenom časom potrebným na cestovanie 1 hodina 30 minút a počtom obyvateľov, ktorí žijú vo vzdialenosti najviac 120 km. Pri použití osobného automobilu bol tento pomer 84 % v Bratislavskom kraji, v prípade západného Slovenska však klesol na 51 %, stredného Slovenska na 30 % a v prípade východného Slovenska na 39 %. V prípade železnice bol tento pomer 3 % až 4 % na západnom, strednom a východnom Slovensku, kým v Bratislavskom kraji dosiahol 18 %. Bratislavský kraj má v priemere 221 nabíjacích bodov pre elektrické vozidlá na milión obyvateľov (pod priemerom EÚ na úrovni 288), kým ostatné tri regióny ich majú iba 15 až 28.

Regionálne rozdiely v zamestnanosti zostávajú vysoké a na východnom Slovensku je veľmi rozšírená nezamestnanosť. Miera zamestnanosti v Bratislavskom kraji bola v roku 2023 na úrovni 85,8 %, kým na východnom Slovensku bolo zamestnaných len 71,6 % obyvateľstva v produktívnom veku. Naopak, miera nezamestnanosti 10,4 % na východnom Slovensku bola výrazne vyššia ako v iných regiónoch (2,3 % v Bratislavskom kraji, 3,6 % na západnom Slovensku a 5,9 % na strednom Slovensku). V Bratislavskom kraji bolo 54 % pracovných miest v sektoroch s intenzívnym využívaním vedomostí, kým v ostatných regiónoch sa ich podiel pohyboval v rozpätí od 30 % do 38 %.

Ľudský kapitál je koncentrovaný v Bratislave. Podiel osôb s dosiahnutým terciárnym vzdelávaním v produktívnom veku (25 – 64 rokov) bol 47 % v Bratislavskom kraji, čo je oveľa viac ako na západnom (24,8 %), strednom (26,6 %) a východnom Slovensku (28,2 %). V mladšej vekovej skupine (30 – 34 rokov) sa východné Slovensko s podielom osôb s dosiahnutým terciárnym vzdelávaním na úrovni 40,5 % jasne umiestnilo pred západným a stredným Slovenskom, stále však zaostávalo za Bratislavou. Z dôvodu vysťahovalectva osôb vo veku 15 – 39 rokov sa obidva regióny stredného a východného Slovenska považujú za regióny, ktoré ohrozuje pasca rozvoja talentov ([130]).

V Bratislavskom kraji je chudoba na vzostupe. Po plynulom klesaní do roku 2020 sa podiel ľudí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením na Slovensku zvýšil z 13,9 % v roku 2020 na 16,5 % v roku 2022 (graf A17.1). Bratislavský kraj zaznamenal najväčší nárast o 5 percentuálnych bodov. Ľudia vo vidieckych oblastiach sú viac ohrození než ľudia v mestách a rozdiel (19,9 % oproti 11 %) bol oveľa väčší na Slovensku ako v EÚ ako celku (22,1 % oproti 21,7 %).

Graf A17.2: **Osoby ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením podľa regiónov NUTS2**

Zdroj: Eurostat

Potreby investícií a reforiem na nižšej ako celoštátnej úrovni v budúcnosti

([130])Oznámenie o využití talentov v regiónoch Európy [COM(2023) 32 final].

Slovensko potrebuje mobilizovať investície do životného prostredia na vnútroštátnej aj regionálnej úrovni. Táto mobilizácia je potrebná na kompenzáciu výpadku investícií v období 2014 – 2020, keď sa významná časť plánovaných projektov v oblasti udržateľného využívania prírodných zdrojov neuskutočnila. Slovensko sa zaviazalo, že tento deficit nahradí v programovom období 2021 – 2027. To si vyžaduje viac finančných prostriedkov, predovšetkým na infraštruktúru pitnej vody a odpadovej vody, obehové hospodárstvo a nakladanie s odpadom, čisté ovzdušie, ako aj ochranu prírody a biodiverzity. Systémy nakladania s odpadom si zaslúžia osobitnú pozornosť a bolo by najlepšie, keby boli navrhnuté a vykonávali sa na regionálnej úrovni. Tieto investície takisto pomôžu Slovensku splniť environmentálne ciele EÚ v oblastiach, v ktorých značne zaostáva. Uľahčením investícií do zelenej transformácie priemyslu, dekarbonizácie energeticky náročných priemyselných odvetví a výroby emisne neutrálnych technológií by sa navyše mohla podporiť výroba s vyššou pridanou hodnotou a prispieť k udržateľnejšiemu hospodárstvu a odolnejším sektorom najviac zasiahnutých transformáciou. Slovensko by mohlo využiť príležitosti, ktoré ponúka iniciatíva Platforma strategických technológií pre Európu (STEP), s cieľom zvýšiť investície do kritických technológií na podporu rozvoja potrebných zručností, technológií a infraštruktúry. Tieto investície by mohli posilniť priemyselnú rozmanitosť na Slovensku a stimulovať účasť na nových strategických hodnotových reťazcoch.

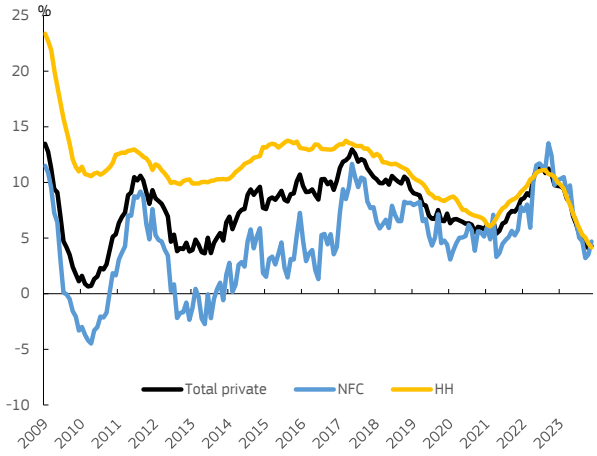
Zlepšenie životných podmienok a sociálneho začlenenia Rómov má naďalej vysokú prioritu. Relatívne horšie výstupy trhu práce, sociálne výstupy a výstupy vo vzdelávaní v regiónoch s vysokou prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít potvrdzujú dlhodobé výzvy so začleňovaním Rómov. V rámci programového obdobia politiky súdržnosti 2021 – 2027 sa prideľujú značné finančné prostriedky na projekty v prospech Rómov, ako aj obcí, v ktorých žijú. Na ich lepšie využívanie Slovensko potrebuje prekonať prekážky, ktoré brzdili investície v posledných rokoch, ako sú problémy s vlastníckymi právami k pozemkom a pomalé postupy verejného obstarávania. Tieto finančné prostriedky sú takisto potrebné na zabezpečenie dostatočnej administratívnej kapacity z hľadiska finančných prostriedkov a riadenia projektov a na stanovenie správnych stimulov pre potenciálnych príjemcov.

Bankový sektor Slovenska je relatívne malý, vysoko koncentrovaný a prevažne v zahraničnom vlastníctve. V treťom štvrťroku 2023 predstavovali celkové aktíva bankového sektora 100,2 % HDP. Banky v zahraničnom vlastníctve predstavujú približne 87 % celkových aktív bankového sektora, pričom päť najväčších bankových skupín vlastní približne 79,0 % celkových aktív bankového sektora. Kapitálové trhy zohrávajú pri financovaní hospodárstva menej dôležitú úlohu ako banky. Kapitalizácia akciových trhov zostala v roku 2022 na veľmi nízkej úrovni 1,8 % HDP (priemer EÚ: 65,6 %). Zelené dlhopisy tvorili 2,2 % všetkých emitovaných dlhopisov, ktoré v treťom štvrťroku 2023 stále neboli splatené (priemer EÚ: 4,0 %).

Slovenský bankový sektor zostáva odolný. Je vysoko ziskový, dostatočne kapitálovo vybavený a likvidný. Ziskovosť bankového sektora sa od tretieho štvrťroku 2022 zlepšila v dôsledku rentability vlastného kapitálu na úrovni 11,4 % v treťom štvrťroku 2023 (priemer EÚ: 9,9 %), ktorú stimulovalo najmä zvýšenie čistých úrokových príjmov v dôsledku zvýšenia úrokových sadzieb, a to najmä od podnikového sektora. V roku 2024 bol zavedený nový špeciálny odvod z príjmov bánk s cieľom čiastočne financovať program na podporu splácania hypotekárnych úverov. Pomer nákladov a príjmov klesol na 45,8 % v roku 2023 (priemer EÚ: 52,8 %) z 50,5 % v roku 2022. V tomto poklese sa odráža zlepšenie efektívnosti bankových operácií. Slovenské banky zostávajú dostatočne kapitálovo vybavené. Pomer primeranosti bankového kapitálu zostal v treťom štvrťroku 2023 stabilný na úrovni 19,6 % (priemer EÚ: 19,6 %), čo signalizuje odolnosť bankového sektora, pričom v treťom štvrťroku 2023 disponovali podielom vlastného kapitálu Tier 1 vo výške 16,8 % (priemer EÚ: 16,1 %). Bankový systém má značný objem likvidných prostriedkov, keďže ukazovateľ krytia likvidity dosahoval v treťom štvrťroku 2023 úroveň 183,2 %. S cieľom ešte viac posilniť odolnosť úverových inštitúcií zvýšila Národná banka Slovenska (NBS), ktorá je centrálnou bankou krajiny, mieru proticyklického kapitálového vankúša uplatniteľnú pri rizikovej expozícii miestnych bánk z 1 % na 1,5 %, a to s platnosťou od 1. augusta 2023.

Slovenské banky naďalej znižujú objem nesplácaných úverov. Podiel nesplácaných úverov zostal v treťom štvrťroku 2023 na pomerne nízkej úrovni 1,9 % (priemer EÚ: 1,8 %). Obdobná situácia nastala aj v prípade ukazovateľa krytia nesplácaných úverov, ktorý zostal vysoký, pričom v treťom štvrťroku 2023 dosahoval 62,6 %, čo svedčí o schopnosti bánk absorbovať budúce straty (priemer EÚ: 43,7 %). Kvalita aktív je v treťom štvrťroku 2023 naďalej stabilná v prípade úverov pre podnikateľské subjekty, ako aj v prípade úverov pre domácnosti. Spomalenie hospodárskeho rastu a súčasné finančné podmienky (vyššie úrokové sadzby a rast neistoty) by však mohli predstavovať riziká v budúcnosti, a to najmä pre schopnosť dlžníkov splácať dlhy.

Graf A18.1: **Vývoj úverových činností**

Zdroj: ECB

Úverová činnosť sa v treťom štvrťroku 2023 spomalila. Miera poskytovania úverov nefinančným korporáciám aj domácnostiam sa v treťom štvrťroku 2023 (medziročne) spomalila, a to najmä z dôvodu poklesu dopytu po úveroch vzhľadom na zvýšené úrokové sadzby. V prípade podnikových úverov sa ku koncu roku 2022 zaznamenal výrazný pokles, než sa situácia stabilizovala (prudké spomalenie zaznamenali najmä sektor komerčných nehnuteľností aj sektor priemyslu) ([131]).

Trh s bývaním na Slovensku má klesajúcu tendenciu od polovice roku 2022. Ceny obytných nehnuteľností klesli v treťom štvrťroku 2023 medziročne o 3,8 % v dôsledku rastúcich úrokových sadzieb a zníženej úverovej kapacity domácností ([132]). Ďalším dôvodom, prečo potenciálni kupujúci odložili svoje rozhodnutie kúpiť si bývanie je rastúci rozdiel

([131])Národná Banka Slovenska, november 2023, *Správa o finančnej stabilite*, NBS.sk.

([132])Eurostat.

Tabuľka A18.1: **Ukazovatele finančného zdravia**

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	EU	Median
Total assets of the banking sector (% of GDP)	91.7	91.2	91.6	100.1	106.3	104.0	100.2	257.0	184.6
Share (total assets) of the five largest banks (%)	74.5	75.6	75.7	76.8	79.3	78.9	-	-	69.6
Share (total assets) of domestic credit institutions (%)[1]	15.6	15.1	14.9	14.2	13.5	13.2	13.2	-	62.9
NFC credit growth (year-on-year % change)	7.8	8.2	4.4	5.1	7.8	10.2	1.9	-	2.4
HH credit growth (year-on-year % change)	12.4	10.7	8.5	6.7	9.2	10.0	3.8	-	1.4
Financial soundness indicators:[1]									
- non-performing loans (% of total loans)	3.7	3.2	2.9	2.5	2.0	1.7	1.9	1.8	1.8
- capital adequacy ratio (%)	18.6	17.8	18.0	19.3	19.4	19.5	19.6	19.6	20.1
- return on equity (%)[2]	9.3	9.3	8.3	5.3	8.4	9.4	11.4	9.9	13.2
Cost-to-income ratio (%)[1]	57.8	56.4	58.0	59.7	53.7	50.5	45.8	52.8	44.9
Loan-to-deposit ratio (%)[1]	96.2	98.5	99.1	95.4	89.6	91.6	94.1	93.3	80.2
Central bank liquidity as % of liabilities	1.7	1.7	0.7	4.9	11.1	6.9	4.0	-	0.7
Private sector debt (% of GDP)	89.8	90.5	91.8	94.8	92.6	92.7	-	133.0	118.4
Long-term interest rate spread versus Bund (basis points)	59.8	48.9	49.9	47.2	29.3	93.2	121.5	107.7	104.2
Market funding ratio (%)	29.8	28.8	27.9	25.1	24.1	22.2	-	50.8	39.8
Green bonds outstanding to all bonds (%)[3]	-	-	-	-	0.6	1.7	2.2	4.0	2.7

1-3 **4-10** **11-17** **18-24** **24-27** Colours indicate performance ranking among 27 EU Member States.

(1) Najnovšie údaje: tretí štvrťrok 2023
(2) Údaje sú vypočítané na ročnom základe.
(3) Dostupné sú len údaje za krajiny eurozóny, priemer EÚ sa týka eurozóny.
Zdroj: ECB, Eurostat

medzi nákladmi na splácanie hypotekárnych úverov a nižšími nákladmi na prenájom. Celkový počet nákupov nehnuteľností v posledných mesiacoch klesal.

Zadlženosť domácností naďalej rástla, ale v nasledujúcich mesiacoch sa očakáva jej pokles. Podľa údajov Eurostatu sa dlh domácností na Slovensku zvýšil zo 42,5 % HDP v roku 2019 na 47,1 % HDP v roku 2022 ([133]). V budúcnosti sa očakáva, že v dôsledku rastúcich úrokových sadzieb a hospodárskej neistoty sa stlmí dopyt po hypotekárnych úveroch a zastaví sa aktuálny trend prudkého rastu cien nehnuteľností, čím sa zmiernia riziká spojené so stúpajúcou zadlženosťou. NBS konštatuje, že nedávne zvýšenie úrokových sadzieb najviac postihuje mladých hypotekárnych dlžníkov. V nedávnych rokoch NBS zaviedla niekoľko opatrení zameraných na dlžníkov, ako sú limity pomeru dlhovej služby k príjmu a pomeru výšky úveru k hodnote zabezpečenia. V januári 2023 NBS čiastočne upravila celkový limit pomeru dlhu k príjmu pre hypotekárne úvery, ktorých držiteľmi sú osoby na dôchodku, čím sa predchádza tomu, aby tieto osoby odchádzali do dôchodku s nadmerným hypotekárnym dlhom.

Banky sú čoraz viac exponované sektoru komerčných nehnuteľností, ktorý čelí rizikám. Sektor má vyššiu zadlženosť než iné sektory a vo väčšej miere môže pociťovať vplyv prudkých zvýšení úrokových sadzieb a pomalšieho vývoja predaja. V tomto sektore sa však neočakáva zvýšenie nesplácaných úverov z dôvodu pomerne vysokej úrovne hrubej obchodnej marže podnikov v sektore komerčných nehnuteľností ([134]).

Slovensko prijalo opatrenia na riešenie nedostatkov v systéme boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu. Príslušné orgány majú teraz k dispozícii širší súbor nástrojov na predchádzanie praniu špinavých peňazí, jeho odhaľovanie, vyšetrovanie a stíhanie. Orgány zároveň podnikajú kroky na riešenie vznikajúcich rizík, najmä v súvislosti s virtuálnymi aktívami, hoci je potrebné vyvinúť viac úsilia na zabezpečenie súladu s odporúčaniami Finančnej akčnej skupiny v tejto oblasti. Naďalej existujú obavy týkajúce sa prostriedkov a právomocí slovenskej finančnej spravodajskej jednotky a nedostatkov súvisiacich s informáciami o konečných užívateľoch výhod.

Slovenský sektor poisťovníctva je pomerne malý. Celkové aktíva všetkých poisťovateľov dosahovali v roku 2022 úroveň 4,8 % HDP. V prvej polovici roku 2023 dosiahla úroveň sektorovej kapitalizácie z hľadiska kapitálovej požiadavky na solventnosť 191 %. Nový účtovný štandard v sektore poisťovníctva (IFRS17) bol zavedený 1. januára 2023. Hoci z údajov vyplýva medziročný rast ziskovosti sektora poisťovníctva medzi rokmi 2022 a 2023, bolo

([133])Eurostat.

([134])Národná Banka Slovenska, november 2023, *Správa o finančnej stabilite*, NBS.sk.

by podľa NBS zavádzajúce porovnávať zisk zaznamenaný podľa starých účtovných štandardov a zisk vykázaný podľa nových účtovných štandardov ([135]).

([135])Národná Banka Slovenska, november 2023, *Správa o finančnej stabilite*, NBS.sk.

Táto príloha poskytuje prehľad o daňovom systéme Slovenska na základe ukazovateľov. Príloha obsahuje informácie o štruktúre daní (typy daní, z ktorých má Slovensko najväčší príjem), daňovom zaťažení pracovníkov a progresivite a prerozdeľovacom účinku daňového systému. Uvádzajú sa v nej aj informácie o výbere daní a daňovej disciplíne.

Daňové príjmy Slovenska v porovnaní s HDP zostávajú pod priemerom EÚ, čo nepomáha zmierniť rozpočtový deficit. V roku 2024 sa začal uplatňovať nový bankový odvod. Zdaňujú sa ním zisky bánk, ktoré sa považujú za nadmerné, a očakáva sa, že v roku 2024 sa na ňom vyberie 340 miliónov EUR (0,25 % HDP). Sadzba dane je stanovená na 30 % v roku 2024 a každý rok sa bude znižovať o 5 percentuálnych bodov, až v roku 2027 dosiahne 15 %. Európska centrálna banka (ECB) vo svojom stanovisku z 12. septembra 2023 varovala, že daň z neočakávaných ziskov by mohla oslabiť kapitálovú pozíciu veriteľov, ovplyvniť poskytovanie nových úverov a narušiť menovú politiku. Novými pravidlami, ktorými sa mení spotrebná daň z tabakových a liehových výrobkov, sa majú zvýšiť príjmy a zároveň sú zamerané na zlepšenie zdravia. Rovnaké ciele malo zrušenie nižšej sadzby DPH z alkoholických nápojov s obsahom alkoholu viac ako 0,5 % v objemových percentách podávaných v reštauráciách.

Daňový mix možno zefektívniť a zlepšiť jeho vnímavosť voči inkluzívnemu a udržateľnému rastu. Z tabuľky A19.1vyplýva, že daňové príjmy Slovenska vyjadrené ako percentuálny podiel HDP (34,8 % v roku 2022) dosahovali objem, ktorý bol výrazne nižší ako súhrnný objem daňových príjmov za celú EÚ (40,2 % v roku 2022), hoci boli asi o 7 percentuálnych bodov vyššie ako v roku 2010, a v roku 2023 sa mierne zvýšili na 35,3 %. Pomer príjmov z daní z práce k celkovým daňovým príjmom (52,4 % v roku 2022) bol blízko k súhrnnému objemu týchto daní za celú EÚ (50,6 % v roku 2022), kým podiel spotrebných daní na celkových daňových príjmoch bol vyšší (32,7 % v roku 2022; EÚ: 27,3 %). Environmentálne dane boli v roku 2022 vyššie ako súhrn týchto daní za celú EÚ, a to v prípade ich podielu na HDP, ako aj v prípade ich podielu na celkovom zdaňovaní (pozri graf A19.1). Bolo to však spôsobené príjmami z daní z energie vychádzajúcich z veľkého základu dane, kým z daní z dopravy, daní za znečistenie a daní zo zdrojov plynuli iba podpriemerné príjmy. Z toho vyplýva, že existuje potenciál na posilnenie uplatňovania zásady „znečisťovateľ platí“. Slovensko má len dva zo šiestich hlavných typov daní za znečistenie a zo zdrojov (a to dane za emisie NOx a za skládkovanie). Mohol by existovať priestor na rozšírenie daní za zneškodňovanie odpadu (vrátane jeho spaľovania) a na zavedenie ďalších daní (napr. za vypúšťanie odpadu do vody alebo za výrobky z plastu). Nedávny vývoj v oblasti daní súvisiaci so zelenou

Tabuľka A19.1: **Ukazovatele zdanenia**

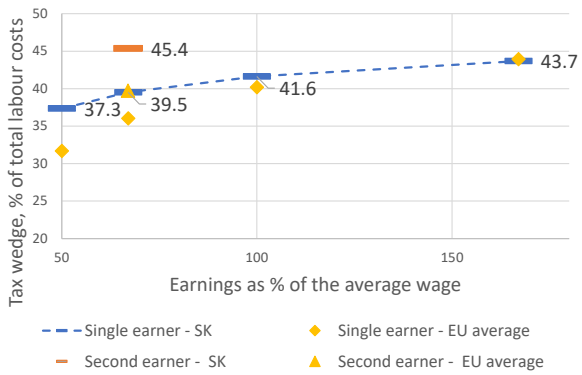
		Slovakia					EU-27				
		2010	2020	2021	2022	2023	2010	2020	2021	2022	2023
Tax structure	Total taxes (including compulsory actual social contributions) (% of GDP)	27.8	34.6	35.2	34.8	35.3	37.9	40.0	40.4	40.2	
	Labour taxes (as % of GDP)	14.4	18.9	18.9	18.2		20.0	21.3	20.7	20.3	
	Consumption taxes (as % of GDP)	9.8	11.4	11.5	11.4		10.8	10.7	11.2	11.0	
	Capital taxes (as % of GDP)	3.6	4.3	4.8	5.2		7.1	8.0	8.6	8.9	
	Of which, on income of corporations (as % of GDP)	2.6	3.2	3.9	3.8		2.4	2.5	3.0	3.4	
	Total property taxes (as % of GDP)	0.4	0.5	0.5	0.4		1.9	2.3	2.2	2.1	
	Recurrent taxes on immovable property (as % of GDP)	0.4	0.5	0.5	0.4		1.1	1.2	1.1	1.0	
	Environmental taxes as % of GDP	2.1	2.5	2.4	2.5		2.4	2.2	2.3	2.0	
Progressivity & fairness	Tax wedge at 50% of average wage (Single person) (*)	31.8	36.4	36.9	37.1	37.3	33.9	31.7	32.1	31.8	31.7
	Tax wedge at 100% of average wage (Single person) (*)	38.1	41.3	41.5	41.5	41.6	41.0	40.1	39.9	40.0	40.2
	Corporate income tax - effective average tax rates (1) (*)		19.2	19.2	19.3			19.5	19.0	19.0	
	Difference in Gini coefficient before and after taxes and cash social transfers (pensions excluded from social transfers) (2) (*)	5.6	6.3	6.4	6.0		8.6	8.1	8.2	7.9	
Tax administration & compliance	Outstanding tax arrears: total year-end tax debt (including debt considered not collectable) / total revenue (in %) (*)		22.8	21.6				40.9	35.5		
	VAT Gap (% of VAT total tax liability, VTTL)(**)	31.3	13.9	10.6	11.5			9.7	5.4		

(1) Výhľadovo orientovaná efektívna sadzba dane (OECD).
(2) Vyššia hodnota naznačuje silnejší prerozdeľovací vplyv zdaňovania.
(*) Jednoduchý priemer EÚ27.
(**) Prognózovaná hodnota na rok 2022, ak je k dispozícii. Podrobnejšie informácie o výpadku príjmov z DPH sú uvedené v publikácii Generálneho riaditeľstva Európskej komisie pre dane a colnú úniu, 2023, *Výpadky príjmov z DPH v EÚ*, https://data.europa.eu/doi/10.2778/911698.
Podrobnejšie údaje o daňových príjmoch, ako aj o použitej metodike, sú uvedené na webovej stránke o daňových trendoch, https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation_en.
Zdroj: Európska komisia, OECD.

transformáciou zahŕňa vládou schválený investičný stimul vo výške 30 miliónov EUR (daňová úľava) pre investíciu vo výške 108 miliónov EUR, ktorú má realizovať v rokoch 2024 – 2028 žilinská automobilová továreň Kia na účely výroby elektrických automobilov.

Príjmy z daní z nehnuteľností sú relatívne nízke (v roku 2022 na úrovni 0,4 % HDP v porovnaní s 2,1 % v EÚ ako celku), napriek tomu, že sa považujú za relatívne priaznivé pre rast. Na rozdiel od väčšiny ostatných členských štátov má Slovensko systém zdaňovania nehnuteľností podľa miesta, v rámci ktorého sa nehnuteľnosti zdaňujú podľa svojho umiestnenia namiesto ich odhadovanej trhovej hodnoty. V takomto daňovom rámci sa nezohľadňuje miesto, kvalita, typ, počet miestností ani vek obydlia, čo bráni spravodlivému zaobchádzaniu a efektívnosti. Slovensko nemá ani systémy oceňovania, ani dostatočné údaje na zosúladenie hodnoty nehnuteľností s trhovou hodnotou, systém zdaňovania na základe hodnoty by však mohol zlepšiť spravodlivosť, zvýšiť daňové príjmy a pomôcť utlmiť dopyt po nehnuteľnostiach.

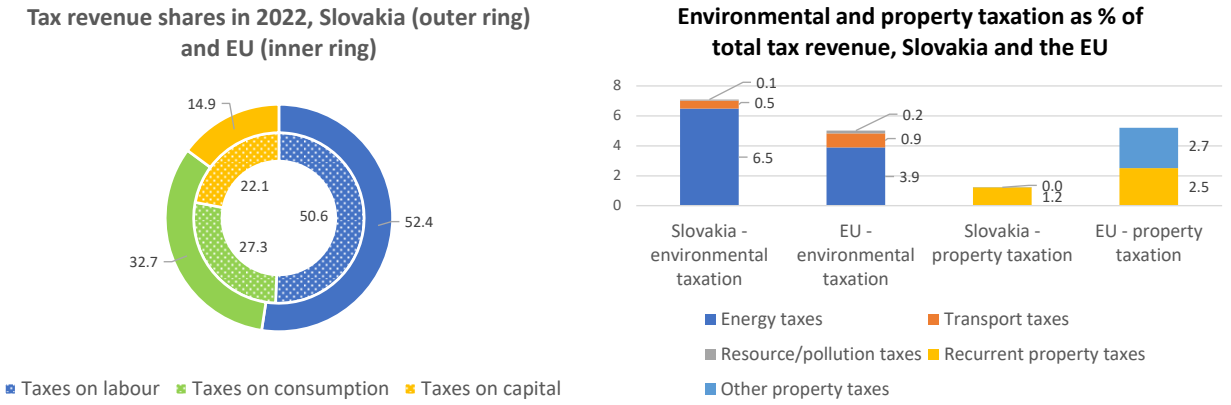
Graf A19.2: **Daňovo-odvodové zaťaženie slobodných a druhých zárobkovo činných osôb v domácnosti, v % celkových nákladov práce, 2023**

Pri daňovo-odvodovom zaťažení druhej zárobkovo činnej osoby v domácnosti sa predpokladá, že prvá zárobkovo činná osoba v domácnosti dostáva 100 % priemernej mzdy a že ich domácnosť je bezdetná. Metodika stanovenia daňovo-odvodového zaťaženia druhej zárobkovo činnej osoby v domácnosti je uvedená v dokumente *Taxing Wages 2014-2015* (Zdaňovanie miezd 2014 – 2015), OECD, 2016.
Zdroj: Európska komisia

Zdaňovanie práce je menej progresívne ako priemer EÚ v dôsledku pomerne vysokého daňovo-odvodového zaťaženia v prípade zamestnancov s nižšími príjmami. Z grafu A19.2 vyplýva, že úroveň daňovo-odvodového zaťaženia na Slovensku bola v roku 2023 nad priemerom EÚ, pričom v prípade slobodných osôb predstavovala 50 % alebo 67 % úrovne príjmu z priemernej mzdy, no pri vyšších úrovniach miezd sa približovala priemeru EÚ. Druhé zárobkovo činné osoby v domácnosti s úrovňou mzdy predstavujúcou 67 % priemernej mzdy, ktorých manželia/manželky dostávajú priemernú mzdu, podliehali daňovo-odvodovému zaťaženiu presahujúcemu priemer EÚ. Okrem toho bolo ich daňovo-odvodové zaťaženie vyššie ako zaťaženie slobodných osôb s rovnakou úrovňou miezd. Schopnosť daňovo-dávkového systému znižovať nerovnosť (meraná jeho schopnosťou znižovať Giniho koeficient) sa od roku 2010 zvýšila, v posledných rokoch však zostáva pod priemerom EÚ (pozri tabuľku A19.1).

Graf A19.1: **Daňové príjmy plynúce z rôznych druhov daní; v % celkových príjmov**

Zdroj: Európska komisia

Medzera na DPH, ktorá sa v posledných rokoch výrazne znížila, zostáva nad priemerom EÚ. Medzi rokmi 2017 a 2021 sa medzera na DPH na Slovensku plynule znižovala každý rok v priemere o 1,9 percentuálneho bodu. Miera zníženia medzery na DPH bola ešte vyššia v roku 2021, pričom klesla o 3,4 percentuálneho bodu na 10,6 % z celkovej daňovej povinnosti v oblasti DPH. Väčšina členských štátov zaznamenala v roku 2021 pokles medzery na DPH, čo bolo aspoň čiastočne spôsobené hospodárskou krízou vyvolanou pandémiou COVID-19. Zlepšenie medzery na DPH na Slovensku je založené na povinnom oznamovaní všetkých domácich transakcií a transakcií v rámci EÚ, ktoré bolo zavedené od roku 2014, v spojení so širším uplatňovaním mechanizmu prenesenia daňovej povinnosti.

Tabuľka A20.1: **Kľúčové ekonomické a finančné ukazovatele**

							forecast	
	2004-07	2008-12	2013-20	2021	2022	2023	2024	2025
Real GDP (y-o-y)	7.8	2.1	2.2	4.8	1.9	1.6	2.2	2.9
Potential growth (y-o-y)	.	3.7	2.2	1.5	1.7	2.8	2.3	2.4
Private consumption (y-o-y)	6.5	1.2	2.7	2.6	6.1	-3.2	0.9	1.9
Public consumption (y-o-y)	2.1	1.9	2.3	4.2	-4.5	-0.6	3.4	1.0
Gross fixed capital formation (y-o-y)	9.9	-1.5	1.9	3.5	5.7	10.6	1.1	7.0
Exports of goods and services (y-o-y)	17.7	4.1	2.6	10.5	3.0	-1.4	4.3	4.0
Imports of goods and services (y-o-y)	16.5	1.6	2.8	11.7	4.3	-7.6	5.3	4.0
Contribution to GDP growth:								
Domestic demand (y-o-y)	6.4	0.6	2.3	3.0	3.6	0.1	1.4	2.8
Inventories (y-o-y)	0.6	-0.6	0.1	2.6	-0.6	-5.0	1.6	0.0
Net exports (y-o-y)	0.7	2.0	-0.1	-0.9	-1.1	6.5	-0.8	0.1
Contribution to potential GDP growth:								
Total Labour (hours) (y-o-y)	.	0.7	-0.2	-0.3	0.1	0.5	0.3	0.1
Capital accumulation (y-o-y)	.	1.0	1.0	0.5	0.6	1.5	1.3	1.5
Total factor productivity (y-o-y)	.	2.1	1.3	1.4	0.9	0.8	0.8	0.8
Output gap	1.7	-0.1	-0.3	0.4	0.6	-0.6	-0.7	-0.3
Unemployment rate	14.8	12.6	8.7	6.8	6.1	5.8	5.4	5.2
GDP deflator (y-o-y)	3.1	1.0	1.0	2.4	7.5	10.1	4.6	3.2
Harmonised index of consumer prices (HICP, y-o-y)	4.1	2.7	1.1	2.8	12.1	11.0	3.1	3.6
HICP excluding energy and unprocessed food (y-o-y)	3.0	2.5	1.4	3.4	10.4	11.4	3.5	3.3
Nominal compensation per employee (y-o-y)	8.4	3.8	4.2	6.9	5.5	10.4	7.8	6.4
Labour productivity (real, hours worked, y-o-y)	4.9	1.8	2.7	4.6	-2.3	0.8	1.6	2.3
Unit labour costs (ULC, whole economy, y-o-y)	1.9	2.0	3.3	1.4	5.4	8.9	5.7	3.5
Real unit labour costs (y-o-y)	-1.1	1.0	2.2	-0.9	-1.9	-1.1	1.0	0.4
Real effective exchange rate (ULC, y-o-y)	5.8	2.2	1.4	1.2	1.3	0.9	0.5	0.9
Real effective exchange rate (HICP, y-o-y)	7.0	2.6	0.4	0.0	2.0	4.4	.	.
Net savings rate of households (net saving as percentage of net disposable income)	0.6	1.7	3.4	4.2	-1.7	-0.1	.	.
Private credit flow, consolidated (% of GDP)	7.7	6.0	5.3	4.5	8.4	2.3	.	.
Private sector debt, consolidated (% of GDP)	48.5	66.5	87.7	92.6	93.6	85.5	.	.
of which household debt, consolidated (% of GDP)	13.1	24.6	39.7	47.0	47.1	44.0	.	.
of which non-financial corporate debt, consolidated (% of GDP)	35.4	42.0	48.0	45.6	46.5	41.5	.	.
Gross non-performing debt (% of total debt instruments and total loans and advances) (1)	1.5	3.4	3.2	1.7	1.5	.	.	.
Corporations, net lending (+) or net borrowing (-) (% of GDP)	-2.6	3.6	0.7	-1.2	-4.8	5.0	3.5	3.4
Corporations, gross operating surplus (% of GDP)	30.9	30.8	28.5	25.5	23.6	28.2	27.2	26.6
Households, net lending (+) or net borrowing (-) (% of GDP)	-0.1	0.7	1.6	2.3	-1.3	-0.2	0.9	0.1
Deflated house price index (y-o-y)	.	-3.6	5.3	3.0	1.3	-9.2	.	.
Residential investment (% of GDP)	3.0	2.9	3.1	4.0	4.4	3.7	.	.
Current account balance (% of GDP), balance of payments	-7.2	-3.6	-1.5	-4.0	-7.3	-1.6	-2.8	-3.2
Trade balance (% of GDP), balance of payments	-2.8	-0.2	1.7	0.2	-5.2	1.8	.	.
Terms of trade of goods and services (y-o-y)	-0.7	-1.2	-0.3	-0.9	-3.9	0.3	0.7	-0.2
Capital account balance (% of GDP)	0.2	1.3	1.2	1.1	1.1	1.1	.	.
Net international investment position (% of GDP)	-47.2	-61.4	-65.9	-60.5	-60.9	-53.9	.	.
NENDI - NIIP excluding non-defaultable instruments (% of GDP) (2)	0.3	-9.9	-14.6	-14.4	-18.2	-14.6	.	.
IIP liabilities excluding non-defaultable instruments (% of GDP) (2)	43.4	57.1	84.2	120.8	91.0	84.1	.	.
Export performance vs. advanced countries (% change over 5 years)	.	.	4.1	2.1	-3.4	-1.4	.	.
Export market share, goods and services (y-o-y)	.	.	.	.	.	.	.	.
Net FDI flows (% of GDP)	-5.7	-2.0	-0.6	-1.3	-2.1	-0.1	.	.
General government balance (% of GDP)	-2.7	-5.4	-2.4	-5.2	-1.7	-4.9	-5.9	-5.4
Structural budget balance (% of GDP)	.	.	-2.3	-5.3	-1.9	-4.7	-5.6	-5.3
General government gross debt (% of GDP)	34.6	40.1	52.2	61.1	57.7	56.0	58.5	59.9

(1) Domáce bankové skupiny a samostatné banky, dcérske spoločnosti kontrolované zahraničnými bankami z EÚ a mimo EÚ a pobočky kontrolované zahraničnými bankami z EÚ a mimo EÚ.
(2) Čistá medzinárodná investičná pozícia bez priamych investícií a portfóliových kapitálových akcií.
Zdroj: Eurostat a ECB – údaje k 17. máju 2024 (ak sú k dispozícii); Európska komisia – prognózované údaje (prognóza z jari 2024).

V tejto prílohe sa posudzujú riziká fiškálnej udržateľnosti pre Slovensko v krátkodobom, strednodobom a dlhodobom horizonte. Uplatňuje sa tu rovnaký viacrozmerný prístup ako pri Monitore udržateľnosti dlhovej služby Európskej komisie za rok 2023, ktorý bol aktualizovaný na základe prognózy Komisie z jari 2024.

1 – Krátkodobé riziká pre fiškálnu udržateľnosť sú nízke. Ukazovateľ včasného odhalenia (S0) Komisie nepoukazuje na veľké krátkodobé fiškálne riziká (Tabuľka A21.2)([136]). Očakáva sa, že v rokoch 2024 – 2025 sa hrubá potreba finančných prostriedkov štátu zvýši v priemere na približne 11 % HDP (tabuľka A21.1, tabuľka 1). Úverový rating sa neustále zlepšuje a k dátumu uzávierky tejto správy sa vrátil do investičného stupňa u dvoch zo štyroch hlavných ratingových agentúr.

2 – Riziká strednodobej fiškálnej udržateľnosti sa zdajú vysoké.

Zo základu analýzy udržateľnosti dlhovej služby vyplýva, že pomer verejného dlhu k HDP sa pravdepodobne v strednodobom horizonte zvýši na vysokú úroveň (približne 106 % HDP v roku 2034) (graf 1, tabuľka 1) ([137]). Zvyšovanie dlhu spôsobuje predpokladaný štrukturálny primárny deficit (bez zmien v nákladoch na starnutie) vo výške 4,3 % HDP od roku 2024. V porovnaní s historickými údajmi od roku 1980 sa to zdá byť pravdepodobné, pretože väčšina minulých fiškálnych pozícií bola prísnejšia ako tá, ktorá sa predpokladala v základnom scenári (tabuľka A21.2) ([138]). Dynamika dlhu ťaží z priaznivého, aj keď klesajúceho efektu snehovej gule v priemere -0,8 percentuálneho bodu HDP ročne v rokoch 2025 – 2034, ktorý navyše podporuje vplyv nástroja Next Generation EU.

Základné prognózy sa testujú na základe štyroch alternatívnych deterministických scenároch s cieľom posúdiť vplyv zmien v kľúčových predpokladoch vo vzťahu k základnému scenáru (graf 1). Podľa *scenára historického štrukturálneho primárneho salda (SPB)* (t. j. SPB sa vráti k svojmu historickému 15-ročnému priemeru -2,0 % HDP) by bol pomer dlhu k HDP v roku 2034 nižší ako v základnom scenári asi o 18 percentuálnych bodov. Pri *nepriaznivom scenári rozdielu úrokovej miery a rastu* (t. j. rozdiel medzi úrokovou mierou a rastom sa v porovnaní so základným scenárom zhorší o 1 percentuálny bod) by však bol pomer dlhu k HDP v roku 2034 vyšší ako pri základnom scenári približne o 7 percentuálnych bodov. Pri *scenári „finančný stres“* (t. j. úrokové sadzby sa dočasne zvýšia o 1 percentuálny bod v porovnaní so základným scenárom) by sa pomer verejného dlhu k HDP v porovnaní so základným scenárom v roku 2034 takmer nezmenil. A napokon pri *scenári „nižšie štrukturálne primárne saldo“* (t. j. predpokladané kumulatívne zlepšenie SPB v rokoch 2023 – 2024 sa zníži na polovicu) by bol pomer dlhu k HDP v roku 2034 vyšší ako v základnom scenári približne o 4 percentuálne body.

Stochastické prognózy naznačujú nízke riziko, čo poukazuje na nízku citlivosť týchto prognóz na pravdepodobné nepredvídané udalosti ([139]). Tieto stochastické simulácie naznačujú 96 % pravdepodobnosť, že pomer dlhu k HDP bude v roku 2028 vyšší ako v roku 2023, čo vzhľadom na súčasnú vysokú úroveň dlhu znamená stredné riziká. Okrem toho je neistota týkajúca sa základných prognóz dlhu

([136])S0 je zložený ukazovateľ krátkodobého rizika fiškálneho stresu. Vychádza zo širokej škály fiškálneho indexu a indexu finančnej konkurencieschopnosti, ktoré sa v minulosti ukázali ako dobrý predpoklad vznikajúceho fiškálneho stresu.

([137])Základný scenár Komisie týkajúci sa nezmenenej fiškálnej politiky obsahuje najmä tieto predpoklady: i) štrukturálny primárny deficit pred zmenami v nákladoch na starnutie obyvateľstva dosiahne od roku 2024 4,3 % HDP; ii) inflácia sa lineárne priblíži 10-ročnej forwardovej swapovej sadzbe viazanej na infláciu o 10 rokov (ide o desaťročné inflačné očakávania o 10 rokov); iii) nominálne krátkodobé a dlhodobé úrokové sadzby nového a obnoveného dlhu sa lineárne konvergujú zo súčasných hodnôt na trhové forwardové nominálne sadzby o T+10; iv) miery rastu reálneho HDP z prognózy Komisie z jari 2024, po ktorých nasleduje EPC/OGWG „Metodické prognózy T+10 medzi T+3 a T+10 (v priemere 1,7 %); v) náklady na starnutie obyvateľstva sú v súlade so správou o starnutí obyvateľstva z roku 2024 (Európska komisia, inštitucionálny dokument 279, apríl 2024). Informácie o metodike sú uvedené v Monitore udržateľnosti dlhovej služby za rok 2023 (Európska komisia, inštitucionálny dokument 271, marec 2024).

([138])Toto posúdenie je založené na ukazovateli priestoru fiškálnej konsolidácie, ktorým sa meria frekvencia, s akou bola v minulosti pozorovaná prísnejšia fiškálna pozícia, ako sa predpokladalo v danom scenári. Technicky to spočíva v pohľade na percentilové poradie projektovaného štrukturálneho primárneho salda (SPB) v rámci rozloženia SPB pozorovaného v minulosti v krajine, so zohľadnením všetkých dostupných údajov od roku 1980 do roku 2023.

([139])Tieto stochastické prognózy ukazujú spoločný vplyv 10 000 rôznych otrasov ovplyvňujúcich rozpočtovú pozíciu vlády, hospodársky rast, úrokové sadzby a výmenné kurzy na dlh. Zahŕňa to 80 % všetkých simulovaných vývojov dlhu, a preto nezahŕňa okrajové udalosti.

(meraná rozdielom medzi 10. a 90. percentilom rozdelenia dlhu, dosahujúcim približne 27 percentuálnych bodov HDP za päť rokov) nízka (graf 2).

3 – Riziká dlhodobej fiškálnej udržateľnosti sa celkovo zdajú vysoké. Toto posúdenie je založené na kombinácii dvoch ukazovateľov fiškálnej medzery, ktoré zachytávajú požadované fiškálne úsilie na stabilizáciu dlhu (ukazovateľ S2) a dosiahnutie 60 % HDP (ukazovateľ S1) v dlhodobom horizonte ([140]). Pri tomto posúdení sa vychádza z nepriaznivej počiatočnej rozpočtovej pozície a predpokladaného zvýšenia nákladov na starnutie. Tieto výsledky sú teda podmienené tým, že si krajina dlhodobo udrží značné SPB a riadne zavedie reformy na posilnenie udržateľnosti dôchodkových systémov.

Ukazovateľ S2 poukazuje na vysoké riziká fiškálnej udržateľnosti. Z ukazovateľa vyplýva, že v porovnaní so základným scenárom by SPB potrebovalo zlepšiť svoju fiškálnu pozíciu o 9,1 percentuálneho bodu HDP, aby sa zabezpečila dlhodobá stabilizácia dlhu.

Tento výsledok je spôsobený nepriaznivou počiatočnou rozpočtovou pozíciou (príspevok 4,6 percentuálneho bodu) a predpokladaným zvýšením nákladov súvisiacich so starnutím obyvateľstva (4,4 percentuálneho bodu). Vývoj nákladov na starnutie je primárne stimulovaný predpokladaným zvýšením verejných výdavkov na dôchodky (1,9 percentuálneho bodu), po ktorom nasleduje predpokladané zvýšenie dlhodobej starostlivosti (1,2 percentuálneho bodu), ako aj výdavkov na zdravotnú starostlivosť (1,1 percentuálneho bodu). (Tabuľka A21.1, tabuľka 2). Keďže viaceré investície a reformy v pláne obnovy a odolnosti prispievajú k podpore efektívnosti slovenských systémov zdravotnej a dlhodobej starostlivosti, bude dôležité pozorne monitorovať ich vykonávanie.

([140])Ukazovateľom fiškálnej udržateľnosti S2 sa meria trvalá úprava SPB v roku 2025, ktorá by bola potrebná na dlhodobú stabilizáciu verejného dlhu. Dopĺňa ho ukazovateľ S1, ktorým sa meria trvalá úprava SPB v roku 2025 na zníženie pomeru dlhu k HDP do roku 2070 na úroveň 60 %. V prípade ukazovateľov S1 aj S2 závisí posúdenie rizika od výšky potrebnej fiškálnej konsolidácie: „vysoké riziko“, ak požadované úsilie presiahne 6 % HDP, „stredné riziko“, ak je medzi 2 a 6 % HDP, a „nízke riziko“, ak je úsilie záporné alebo nižšie ako 2 % HDP. Celková kategorizácia dlhodobého rizika spája kategórie rizika odvodené od S1 a S2. S1 môže zvýšiť kategóriu rizika odvodenú od S2, ak signalizuje vyššie riziko ako S2. Ďalšie podrobnosti sú uvedené v Monitore udržateľnosti dlhovej služby za rok 2023.

Ukazovateľ S1 poukazuje na vysoké riziká fiškálnej udržateľnosti. Z ukazovateľa vyplýva, že krajina by potrebovala zlepšiť svoju fiškálnu pozíciu o 7,8 percentuálneho bodu HDP, aby do roku 2070 znížila svoj dlh na 60 % HDP. Tento výsledok je spôsobený najmä súčasnou nepriaznivou počiatočnou rozpočtovou pozíciou (príspevok 4,2 percentuálneho bodu) a predpokladaným zvýšením verejných výdavkov súvisiacich so starnutím obyvateľstva (3,6 percentuálneho bodu).

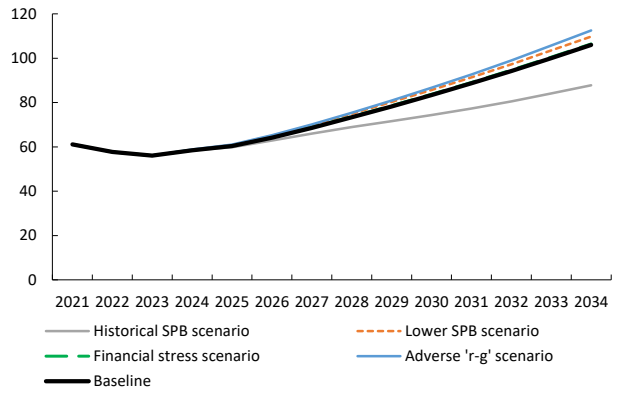
(Tabuľka A21.1, tabuľka 2).

4 – V posúdení je napokon potrebné zvážiť niekoľko ďalších rizikových faktorov. Na jednej strane faktory zvyšujúce riziko súvisia s nepriaznivou čistou medzinárodnou investičnou pozíciou, rizikami podmienených záväzkov vyplývajúcimi z bankového sektora a miernym podielom dlhu verejnej správy v držbe nerezidentov. Na druhej strane faktory zmierňujúce riziko súvisia so štruktúrou dlhu. Zmierniť riziká udržateľnosti dlhu pomáha najmä nízky podiel krátkodobého dlhu verejnej správy a skutočnosť, že celkový dlh verejnej správy je denominovaný v eurách (teda bez menových rizík).

Tabuľka A21.1: **Analýza udržateľnosti dlhovej služby – Slovensko**

Table 1. Baseline debt projections	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Gross debt ratio (% of GDP)	**61.1**	**57.7**	**56.0**	**58.5**	**60.4**	**64.2**	**68.6**	**73.3**	**78.2**	**83.4**	**88.7**	**94.2**	**100.0**	**106.0**
Changes in the ratio	2.2	-3.3	-1.7	2.4	1.9	3.8	4.4	4.7	4.9	5.1	5.3	5.5	5.8	6.0
of which														
Primary deficit	4.1	0.6	3.7	4.5	4.6	4.9	5.3	5.5	5.7	5.8	6.0	6.1	6.2	6.4
Snowball effect	-2.9	-4.3	-5.0	-2.3	-2.1	-1.1	-0.9	-0.8	-0.7	-0.7	-0.6	-0.6	-0.4	-0.4
Stock-flow adjustments	1.0	0.3	-0.5	0.2	-0.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Gross financing needs (% of GDP)	7.9	4.4	10.1	11.5	11.0	12.3	13.1	13.8	14.4	15.0	15.6	16.3	16.9	17.7

Graph 1. Deterministic debt projections

Graph 2. Stochastic debt projections 2024-2028

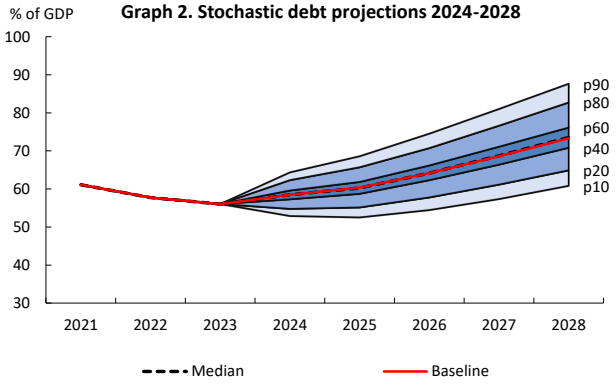

Table 2. Breakdown of the S1 and S2 sustainability gap indicators

		S1	S2
Overall index (pps. of GDP)		**7.8**	**9.1**
of which			
Initial budgetary position		4.2	4.6
Debt requirement		0.0	
Ageing costs		3.6	4.4
of which	*Pensions*	1.8	1.9
	Health care	0.9	1.1
	Long-term care	0.7	1.2
	Education	0.2	0.2

Zdroj: Útvary Komisie

Tabuľka A21.2: **Tepelná mapa rizík fiškálnej udržateľnosti – Slovensko**

Short term	Medium term - Debt sustainability analysis (DSA)								Long term		
Overall (S0)	Overall		Deterministic scenarios					Stochastic projections	S2	S1	Overall (S1 + S2)
			Baseline	Historical SPB	Lower SPB	Adverse 'r-g'	Financial stress				
LOW	HIGH	Overall	HIGH	MEDIUM	HIGH	HIGH	HIGH	LOW	HIGH	HIGH	HIGH
		Debt level (2034), % GDP	106.0	87.8	109.8	112.6	106.5				
		Debt peak year	2034	2034	2034	2034	2034				
		Fiscal consolidation space	86%	54%	93%	86%	86%				
		Probability of debt ratio exceeding in 2028 its 2023 level						96%			
		Difference between 90th and 10th percentiles (pps. GDP)						26.8			

(1) Debt level in 2034. Green: below 60% of GDP. Yellow: between 60% and 90%. Red: above 90%. (2) The debt peak year indicates whether debt is projected to increase overall over the next decade. Green: debt peaks early. Yellow: peak towards the middle of the projection period. Red: late peak. (3) Fiscal consolidation space measures the share of past fiscal positions in the country that were more stringent than the one assumed in the baseline. Green: high value, i.e. the assumed fiscal position is plausible by historical standards and leaves room for corrective measures if needed. Yellow: intermediate. Red: low. (4) Probability of debt ratio exceeding in 2028 its 2023 level. Green: low probability. Yellow: intermediate. Red: high (also reflecting the initial debt level). (5) the difference between the 90th and 10th percentiles measures uncertainty, based on the debt distribution under 10000 different shocks. Green, yellow and red cells indicate increasing uncertainty. (For further details on the Commission's multidimensional approach, see the 2023 Debt Sustainability Monitor)

Source: European Commission (for further details on the Commission's multidimensional approach, see the 2023 Debt Sustainability Monitor)

Zdroj: Útvary Komisie